

A close-up photograph showing two hands, wearing dark blue long-sleeved clothing, planting small green seedlings into dark, rich brown soil. The hands are positioned on either side of the text, with fingers gently pressing the soil around the plants. The background is a dense field of similar soil and small plants.

● ● ● Evaluatie vernieuwde beroepsgerichte programma's vmbo

Resultaten docentvragenlijst en schoolbezoeken leerjaar 3 - 2016/17

SLO • nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling

Evaluatie vernieuwde beroepsgerichte programma's vmbo

Resultaten docentvragenlijst en schoolbezoeken leerjaar 3 -
2016/17

Maart 2018

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Verantwoording

2018 SLO (nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling), Enschede

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Auteurs: Maud Heijnen, Marjolein Haandrikman, Elvira Folmer, Liesbeth Pennewaard

Informatie

SLO

Afdeling: vmbo

Postbus 2041, 7500 CA Enschede

Telefoon (053) 4840 840

Internet: www.slo.nl

E-mail: info@slo.nl

AN: 5.7787.740

Inhoud

1.	Context, vraagstelling en opzet	5
1.1	Aanleiding en context	5
1.2	Vraagstelling en theoretisch kader	7
1.3	Onderzoeksopzet	9
1.4	Leeswijzer	12
2.	Responsbeschrijving	13
2.1	Vragenlijstonderzoek	13
2.2	Schoolbezoeken	17
3.	Resultaten docentvragenlijst	19
3.1	Voorbereiding invoering	19
3.2	De onderwijspraktijk	21
3.3	Uitvoerbaarheid, haalbaarheid en toetsbaarheid	37
3.4	Samenvattend overzicht	52
4.	Resultaten schoolbezoeken	55
4.1	Loopbaanoriëntatie en -begeleiding	55
4.2	De programmering van het profielvak	57
4.3	De breedte van het profielvak	57
4.4	De inhoud van het profielvak	59
4.5	Keuzevakken: de systematiek	63
4.6	Samenwerking met het mbo	66
4.7	Bekwaamheid docenten	67
4.8	Taakverzwaring docenten	69
	Referenties	71
	Bijlage Tabellen met percentages per beroepsgericht profiel	73

1. Context, vraagstelling en opzet

1.1 Aanleiding en context

In de periode 2011-2015 hebben sectorcommissies voor Economie, Groen, Intersectoraal, Techniek en Zorg en Welzijn nieuwe beroepsgerichte examenprogramma's ontwikkeld voor het vmbo. Deze examenprogramma's zijn in de periode 2012-2016 beproefd in examenpilots (Kerkhoffs & Abbenhuis, 2015). Een te versnipperd aanbod, verouderde programma's, een inflexibel curriculum en zorgen over de organiseerbaarheid van voldoende divers beroepsvoorbereidend vmbo-onderwijs vormden aanleiding voor deze vernieuwing.

De nieuwe beroepsgerichte examenprogramma's zijn vanaf het schooljaar 2016-2017 ingevoerd in de bovenbouw van het vmbo. Vanaf het schooljaar 2017-2018 werken alle vmbo-scholen met het nieuwe examenprogramma. Ter voorbereiding op en begeleiding van de implementatie van deze programma's is door OCW een programmaplan geschreven (Ministerie van OCW, 2015). Dit programmaplan omvat vijf programmalijnen waarvan Monitoring en Evaluatie er een is. SLO geeft vorm en inhoud aan deze programmalijn¹. De evaluatie heeft zowel een formatief als een summatief karakter. Tijdens het proces van de invoering leveren tussentijdse evaluatieresultaten input om waar nodig te kunnen bijstellen en invoeringsactiviteiten te verbeteren. Daarnaast geeft de evaluatie antwoord op de vraag in hoeverre scholen er in slagen vorm te geven aan de beoogde inhoudelijke vernieuwing. Daartoe worden de resultaten van het onderzoek besproken met betrokkenen bij de invoering van de nieuwe examenprogramma's om te bezien waar bijstelling of eventuele andere interventies nodig zijn.

De drie belangrijkste pijlers van de vernieuwing betreffen: vernieuwing van het beroepsgerichte curriculum, versterking van loopbaanoriëntatie en begeleiding (LOB) in alle leerwegen van het vmbo, en het verbeteren van de aansluiting tussen vmbo en mbo.

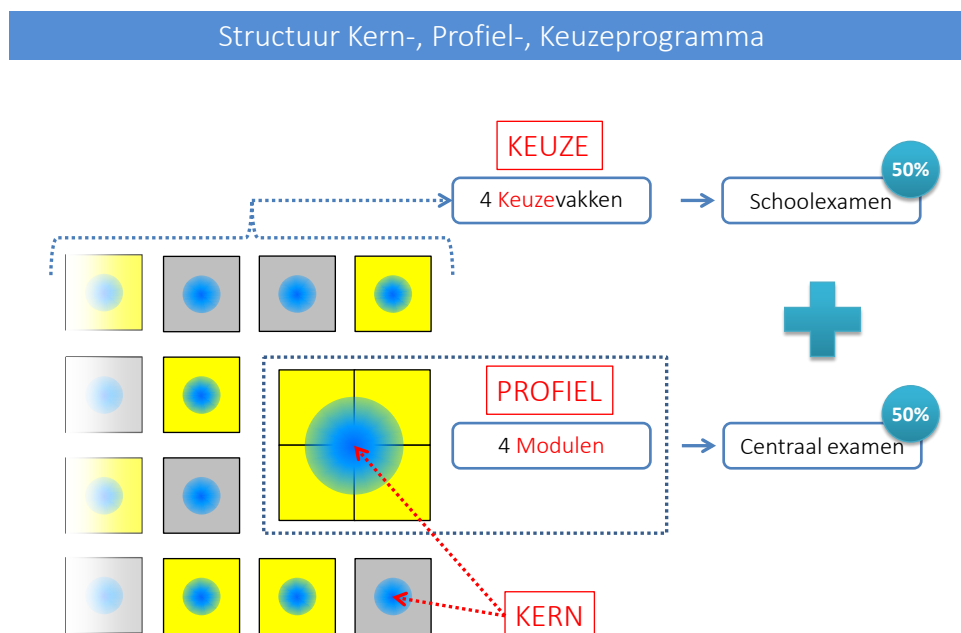
Vernieuwing beroepsgerichte curriculum

Een belangrijk onderdeel van de vernieuwing is de actualisatie en flexibilisering van de beroepsgerichte examenprogramma's. De nieuwe beroepsgerichte examenprogramma's in het vmbo kennen een andere opbouw en (deels) andere inhoud dan voorheen. Belangrijk kenmerk is dat de nieuwe beroepsgerichte programma's bestaan uit een profielvak en beroepsgerichte keuzevakken. Elke leerling kiest een profielvak dat landelijk wordt geëxamineerd middels een Centraal Schriftelijk en Praktisch Eindexamen (CSPE)². Scholen kunnen ervoor kiezen over dit profielvak ook een SE in te richten. Daarnaast volgen leerlingen naar keuze vier (bb/kb) of twee (gl) beroepsgerichte keuzevakken. De keuzevakken worden afgesloten met een SE. Deze opbouw is ontstaan omdat een van de doelstellingen van deze operatie is het beroepsgerichte vak meer te laten aansluiten bij de behoeften en wensen van de individuele leerling (zie ook Figuur 1.1) en de regio.

¹ Samen met het NRO-consortium dat eveneens de vernieuwing van het vmbo evalueert.

² M.u.v. het profielvak maritiem en techniek dat geen CSPE kent, maar wel een landelijk examen.

Ook de ontwikkelingen die de afgelopen jaren zijn geconstateerd in maatschappij en beroep hebben een plaats gekregen in de programma's: ontwikkelingen op het gebied van ICT zijn hier belangrijke voorbeelden van. Deze aspecten zijn van toepassing op alle profielen. Daarnaast zijn er per profiel specifieke (beroepsmatige) vernieuwingen in de programma's doorgevoerd ten opzichte van de voormalige afdelingsprogramma's. Daarbij kan nog opgemerkt worden dat de nieuwe profielvakken inhoudelijk breder van inhoud zijn dan de bestaande afdelingsprogramma's. Van 35 afdelingsprogramma's gaat het vmbo over naar tien profielen³.

Figuur 1.1: Schematische structuur van de examenprogramma's beroepsgericht vmbo 2016 (Kerkhoffs & Abbenhuis, 2014).

Versterking van loopbaan oriëntatie en begeleiding

Een belangrijk aspect van de vernieuwing in de examenprogramma's is de prominente plaats van LOB. In het vmbo moeten leerlingen zich oriënteren op een vervolgopleiding in het mbo. In dit kader zijn reflecteren op opgedane ervaringen en vooruitkijken naar de toekomst belangrijke vaardigheden. Het bewust kiezen binnen het onderwijsprogramma maakt daar ook deel van uit.

Het verbeteren van de aansluiting tussen vmbo en mbo

De invoering van de nieuwe beroepsgerichte examenprogramma's beoogt een soepele overgang tussen vmbo en mbo mogelijk te maken. De veronderstelling is dat als LOB een goede, stevige plaats krijgt in het vmbo leerlingen, bewuster kiezen voor een vervolgopleiding in het mbo doordat zij ervaringen hebben opgedaan, zichzelf beter kennen en zo beter weten wat bij hen past.

³ Bouwen, wonen en interieur (BWI) – dienstverlening en producten (D&P) – economie en ondernemen (E&O) – groen – horeca, bakkerij en recreatie (HBR) – maritiem en techniek (MaT) – media, vormgeving en ICT (MVI) – mobiliteit en transport (M&T) – produceren, installeren en energie (PIE) – zorg en welzijn (Z&W).

1.2 Vraagstelling en theoretisch kader

Curriculumtypologie

De theoretische achtergrond van de evaluatie van de invoering van de nieuwe beroepsgerichte examenprogramma's wordt gevormd door de typologie van curriculaire verschijningsvormen (Van den Akker, 2003; zie Tabel 1.1). Dit onderscheid in verschijningsvormen onderstreept de gelaagdheid van het curriculum. Tussen de verschillende verschijningsvormen komen vaak aanzienlijke discrepanties voor. Dat is niet per se problematisch, maar dikwijls bestaat de wens de kloof tussen dromen, daden en resultaten te verkleinen.

Tabel 1.1: *Curriculaire verschijningsvormen (Van den Akker, 2003).*

Beoogd curriculum	Imaginaire	Opvattingen, wensen en idealen (basisvisie)
	Geschreven	Documenten en materialen (examenprogramma's, syllabi, handreikingen, lesmateriaal)
Geïmplementeerd curriculum	Geïnterpreteerd	Oordelen en interpretaties van docenten, examenmakers en uitgevers
	Uitgevoerd	Feitelijke onderwijsleerproces
Gerealiseerd curriculum	Ervaren	Ervaringen van leerlingen
	Geleerd	Leerresultaten bij leerlingen

Onderzoeksvragen

De evaluatie richt zich op de volgende hoofdvraag: In hoeverre wordt de beoogde vernieuwing van de beroepsgerichte examenprogramma's geïmplementeerd en gerealiseerd in de onderwijspraktijk?

Deze hoofdvraag valt uiteen in de volgende deelvragen⁴ gekoppeld aan het geïmplementeerde en gerealiseerde curriculum waarbij we ons niet zullen richten op het geleerde curriculum:

1. Wat vinden docenten van de beoogde vernieuwing? [Geïnterpreteerd]
2. Hoe vertalen docenten, en examenmakers de beoogde vernieuwing concreet naar de onderwijspraktijk? [Uitgevoerd]
3. Hoe ervaren leerlingen de vernieuwde examenprogramma's? [Ervaren]

De beoogde vernieuwing van de vernieuwde beroepsgerichte vakken wordt beschreven in diverse documenten (zie Tabel 1.2).

⁴ De vierde deelvraag: *Welke maatregelen worden door leidinggevendenden genomen om de invoering van de vernieuwde examenprogramma's te faciliteren?* wordt meegenomen in de NRO-evaluatie van het vernieuwde vmbo. In het eindrapport zullen deze NRO-resultaten worden gebruikt bij de beantwoording van de hoofdvraag van de SLO-evaluatie.

Tabel 1.2: Documenten die het vernieuwde beroepsgerichte programma beschrijven.

Status: verplicht	Status: niet verplicht, ter inspiratie
- Vastgestelde examenprogramma's - Syllabi	- Tussenevaluatie vanwege schoolvoorbeelden (oktober 2015). - Voorlichtingsbrochures voor scholen. - Informatie voor leidinggevenden. - Informatieve films over/van pilotscholen. - Handreiking beroepsgerichte vakken vmbo. - Handreiking LOB. (zie www.nieuwvmbo.nl)

Alleen de vastgestelde vernieuwde examenprogramma's en de daarbij behorende syllabi zijn verplicht (dat moet), alle overige punten dienen ter inspiratie (dat mag). Samen vormen deze documenten het geschreven beoogde curriculum.

Onderzoeksvariabelen

In Tabel 1.3 worden de deelvragen verder gespecificeerd in onderzoeksvariabelen. Naast deze onderzoeksvariabelen zijn scholen bevraagd op achtergrondkenmerken als het aantal en welke profielen men bij welke leerwegen implementeert.

Tabel 1.3: Onderzoeksvariabelen per deelvraag.

Deelvraag	Variabelen
1. Wat vinden docenten van de beoogde vernieuwing?	- Bekendheid met specifieke aspecten van de vernieuwing - Interpretatie vernieuwing - Beoordeling vernieuwing (<i>uitvoerbaarheid, omvang van het programma, aansluiting met eerdere onderwijspraktijk, helderheid, belasting/werkdruk</i>) - Landelijke ondersteuning door SLO, SPV en OCW (o.a. schoolexamenbank). <i>Relevante thema's:</i> - Inhoudelijke vernieuwingen - Verbreiding aanbod binnen het profielvak - Keuzemogelijkheden door keuzevakken - LOB - Aansluiting met het mbo, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties - Technologische vernieuwingen (ICT-gebruik)
2. Hoe vertalen docenten, en examenmakers de beoogde vernieuwing concreet naar de onderwijspraktijk?	- Invulling onderwijspraktijk (<i>elementen spinnenweb (zie Figuur 1.2), met daarbij specifieke aandacht voor de relevante thema's</i>). - Invulling centraal schriftelijk en praktisch examen door examenmakers.
3. Hoe ervaren leerlingen de vernieuwde examenprogramma's?	- Invulling onderwijspraktijk (inclusief LOB) (<i>elementen spinnenweb, met daarbij specifieke aandacht voor de relevante thema's</i>). - Beoordeling profiel- en keuzevakken (<i>relevantie/actualiteit/aantrekkelijkheid, moeilijkheid, keuzemogelijkheden</i>).

Figuur 1.2: Curriculair spinnenweb (Van den Akker, 2003).

1.3 Onderzoeksopzet

Opzet en onderzoeksgroep

De onderzoeksgroep bestaat uit zowel de voormalige pilotscholen (N=53) als niet-pilot-vmbo-scholen (docenten en leerlingen) en vmbo-examenmakers. De onderzoeksgroep bestaat uit drie tranches. De eerste tranche zijn de voormalige pilotscholen, de tweede tranche is de groep scholen die ervoor kiest om met ingang van schooljaar 2016-2017 te starten met de nieuwe beroepsgerichte programma's en de derde tranche de groep scholen die start met ingang van schooljaar 2017-2018 start.

Tabel 1.4 geeft per deelvraag weer welke onderzoeksactiviteiten bij welke onderzoeksgroep zullen worden uitgevoerd.

Tabel 1.4: *Onderzoeksactiviteiten per deelvraag.*

Deelvraag	Onderzoeksactiviteiten
1. Wat vinden docenten van de beoogde vernieuwing?	A. Vragenlijstonderzoek onder docenten. B. Interviews met docenten tijdens schoolbezoeken.
2. Hoe vertalen docenten en examenmakers de beoogde vernieuwing concreet naar de onderwijspraktijk?	A en B aangevuld met: C. Interviews met examenmakers.
3. Hoe ervaren leerlingen de beroepsgerichte programma's?	E. Vragenlijstonderzoek onder leerlingen. F. Leerlinginterviews tijdens enkele schoolbezoeken (combi met B).

Tabel 1.5 geeft de fasering van het onderzoek weer. Aan het eind van elk kalenderjaar volgt een tussenrapportage. De eindrapportage is voorzien voor begin 2020. Dit tussenrapport gaat over de evaluatieresultaten die de onderzoeksactiviteiten hebben opgeleverd die in het kalenderjaar 2017 zijn uitgevoerd.

Tabel 1.5: *Fasering van het onderzoek per tranche.*

Kalenderjaar	Tranches	
	2016-2017 (eerst en tweede tranche)	2017-2018 (derde tranche)
2017	April/mei: • Docentvragenlijst (eind jaar 3) Oktober/november: • Schoolbezoeken (begin jaar 4)	
2018	April/mei: • Docentvragenlijst (eind jaar 4) • Leerlingvragenlijst (eind jaar 4) September: • Interviews examenmakers November: • Schoolbezoeken (na afloop van jaar 4)	April/mei: • Docentvragenlijst (eind jaar 3) November: • Schoolbezoeken (begin jaar 4)
2019		April/mei: • Docentvragenlijst (eind jaar 4) • Leerlingvragenlijst (eind jaar 4) September: • Interviews examenmakers Oktober/november: • Schoolbezoeken (na afloop van jaar 4)

De evaluatie is gestart op het moment dat scholen enige ervaring hebben opgedaan met het nieuwe examenprogramma. Aan het eind van het eerste jaar van invoering (eind leerjaar 3) is onder docenten een vragenlijst uitgezet. Ter verdieping van de resultaten van deze vragenlijst zijn in het najaar van 2017 (begin leerjaar 4) docenten en leerlingen tijdens schoolbezoeken geïnterviewd. De resultaten van dit vragenlijstonderzoek en aanvullende schoolbezoeken zijn beschreven in dit voorliggende tussenrapport.

Aan het einde van het vierde leerjaar zullen docenten en leerlingen opnieuw worden bevraagd met een vragenlijst. Ook deze vragenlijsten zullen in het najaar worden verdiept met schoolbezoeken. Naast het onderzoek onder docenten en leerlingen bestaat het onderzoek uit interviews met examenmakers zowel na het examen van 2018 als het examen van 2019.

Instrumenten en instrumentontwikkeling

Uitgangspunt bij de opzet en uitvoering van het onderzoek is zoveel mogelijk aan te sluiten bij uitgangspunten, kaders en onderzoeksinstrumenten uit de evaluatie van de examenpilot (Kerkhoffs en Abbenhuis, 2015; Ministerie van OCW, 2011). Aanvullend is gebruik gemaakt van instrumenten die zijn gebruikt in het kader van de evaluatie van de invoering van natuurkunde, scheikunde, biologie, wiskunde (ABCD) en geschiedenis in de tweede fase, en aardrijkskunde in het vmbo. Tabel 1.6 geeft een overzicht van de hoofd- en subthema's in de vragenlijsten voor docenten.

Tabel 1.6: Hoofd- en subthema's docentvragenlijst.

Voorbereiding invoering	Onderwijspraktijk	Onderwijsbaarheid, toetsbaarheid en haalbaarheid
• Benutte informatiebronnen en ondernomen activiteiten • Behoeftte aan bijscholingsmogelijkheden	• Loopbaan oriëntatie en – begeleiding • Beschikbare lestijd • Lestijd besteed aan het profielvak • Beroepsgerichte keuzevakken • Lesmateriaal • Toetsing	• Helderheid • Relevantie • Impact • Uitvoerbaarheid • Deskundigheid • Materialen en ruimte(s) • Toetsing • Tijd voor de invoering • Sterke en zwakke punten

De interviews gedurende de schoolbezoeken zijn afgenomen op basis van een gespreksleidraad. Hierin stonden dezelfde onderzoeksvragen centraal als bij de vragenlijsten. Op basis van de uitkomsten van de vragenlijsten is geïnventariseerd welke onderwerpen een nadere verdieping behoeften. Dit is verwerkt in de gespreksleidraad.

De beschrijving van resultaten uit de schoolbezoeken vindt plaats ten aanzien van de volgende onderwerpen: loopbaanoriëntatie en –begeleiding; het profielvak: programmering, breedte, inhoud; de keuzevakken: systematiek, inhoud, keuzemogelijkheden, organisatie; samenwerking met het mbo; bekwaamheid docenten; taakverzwaring docenten.

Werving

De werving voor deelname aan het vragenlijstonderzoek is verlopen met behulp van Stichting Platforms VMBO en de tijdens het ontwikkeltraject ontwikkelde en gebruikte communicatiekanalen (nieuwsbrieven, website, landelijke platformbijeenkomsten e.d.). De docenten die deelnemen aan de evaluatie hebben een link naar een digitale vragenlijst ontvangen alsmede een verzoek om zich beschikbaar te stellen voor een schoolbezoek. De scholen voor de schoolbezoeken zijn in eerste instantie geworven via oproepen in nieuwsbrieven, websites en bijeenkomsten. Om voldoende scholen te vinden is vervolgens via persoonlijke contacten verder geworven.

Gegevensverwerking en -analyse

De vragenlijsten zijn anoniem verwerkt. De gegevens zijn ingevoerd, opgeschoond en vervolgens geanalyseerd met behulp van SPSS. Hierbij is voornamelijk gebruik gemaakt van beschrijvende analyses. De resultaten zijn grotendeels gepresenteerd in grafieken en beschreven (hoofdstuk 3). In paragraaf 3.3 is een vergelijking gemaakt tussen de resultaten per profiel en de resultaten van alle profielen. Hier is als vuistregel aangehouden dat alleen de verschillen worden benoemd indien de percentages van de antwoordcategorieën *enigszins en helemaal mee eens* samen of *enigszins en helemaal mee oneens* samen per profiel 20% of meer afwijken van de percentages van dezelfde antwoordcategorieën van alle profielen. Dit omdat de significantie niet kan worden getoetst aangezien de resultaten niet aan de daarvoor geldende voorwaarden voldoen.

Van alle gesprekken die tijdens de schoolbezoeken zijn gevoerd zijn (interne) verslagen gemaakt. Een synthese van de schoolbezoeken is te vinden in hoofdstuk 4.

1.4 Leeswijzer

Dit tussenrapport over het evaluatieonderzoek naar de nieuwe beroepsgerichte examenprogramma's leerjaar 3 (in tranche één en twee) bevat de volgende indeling. In hoofdstuk 2 wordt een beschrijving gegeven van de achtergrondinformatie van de respondenten die hebben deelgenomen aan het onderzoek in het kalenderjaar 2017. Vervolgens worden in hoofdstuk 3 de resultaten van de docentvragenlijst gepresenteerd. In hoofdstuk 4 worden de resultaten uit de schoolbezoeken beschreven.

2. Responsbeschrijving

In dit hoofdstuk wordt de achtergrondinformatie beschreven van de docenten die deel hebben genomen aan het vragenlijstonderzoek en de respondenten die zijn geïnterviewd tijdens de schoolbezoeken.

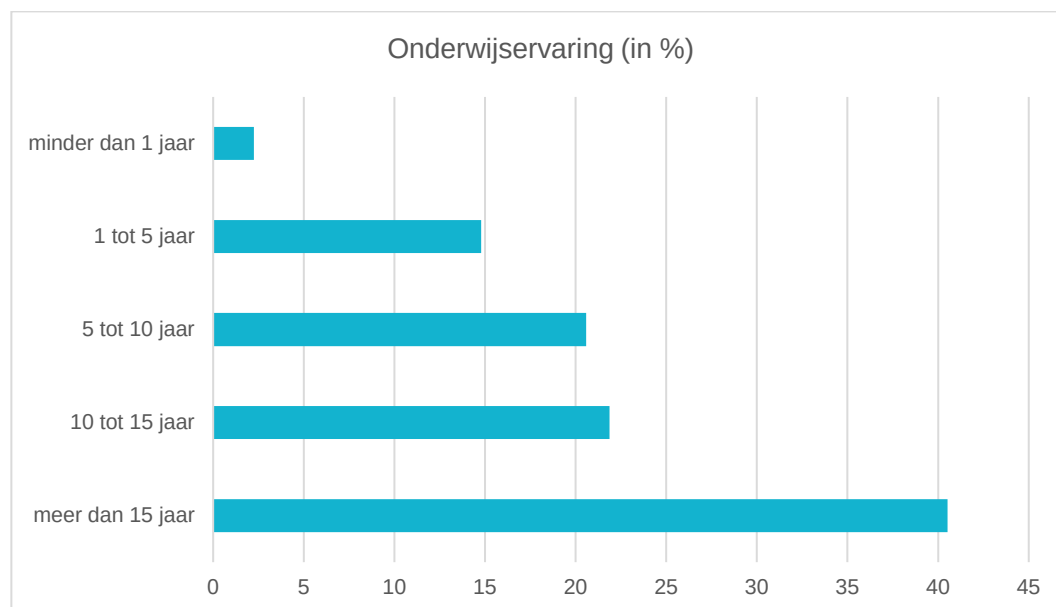
2.1 Vragenlijstonderzoek

Respons

In totaal hebben 311 docenten de vragenlijst over de nieuwe beroepsgerichte examenprogramma's in het vmbo ingevuld. Niet alle docenten hebben aangegeven op welke school zij werkzaam zijn. De 245 docenten die dit wel hebben aangegeven, zijn werkzaam op 160 verschillende scholen.

Ervaring bovenbouw vmbo

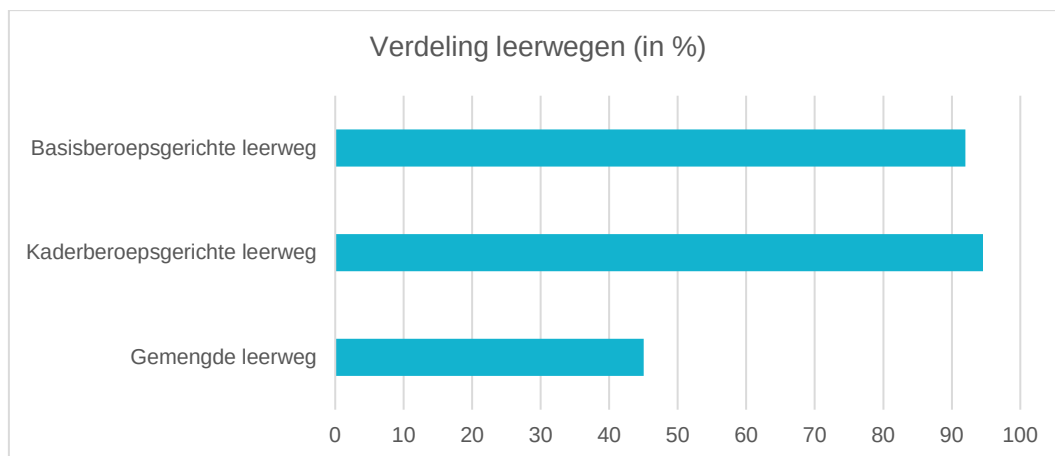
De meeste docenten zijn behoorlijk ervaren: 41% van de docenten heeft meer dan 15 jaar ervaring in de bovenbouw van het vmbo en 17% heeft minder dan 5 jaar onderwijservaring. Zie Grafiek 2.1.

Grafiek 2.1: Onderwijservaring van de docenten in de bovenbouw van het vmbo.

Leerwegen

Bijna alle docenten geven les in de basisberoepsgerichte leerweg (bb) en in de kaderberoepsgerichte leerweg (kb) van het vmbo. Iets minder dan de helft van de docenten (45%) verzorgt lessen in de gemengde leerweg (gl). Zie Grafiek 2.2.

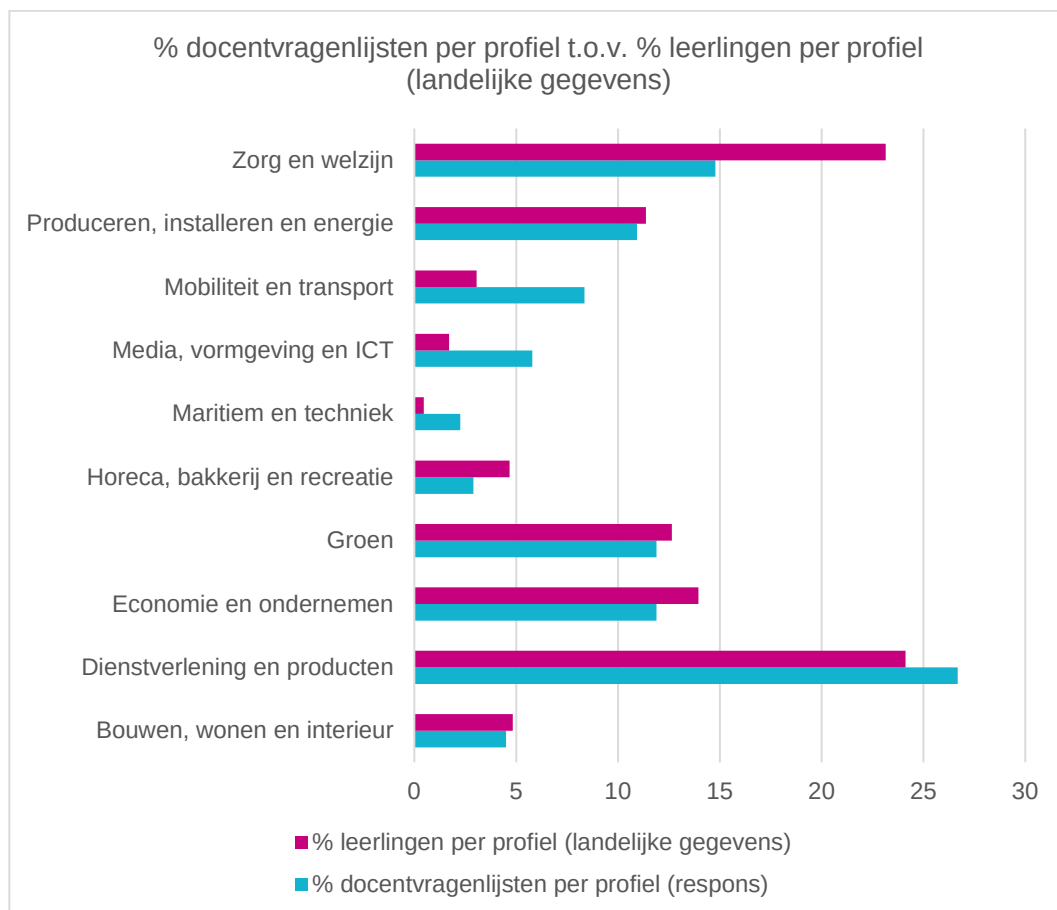
Grafiek 2.2: Verdeling van de leerwegen waarin de docenten lesgeven (meerdere antwoorden mogelijk).

Beroepsgerichte profielen

De docent is gevraagd om de vragenlijst in te vullen voor het profiel waarin de docent de meeste uren lesgeeft. Grafiek 2.3 laat het percentage ingevulde docentvragenlijsten per beroepsgericht profiel zien ten opzichte van de landelijke gegevens over het percentage leerlingen per beroepsgericht profiel in het schooljaar 2016-2017 binnen leerjaar 3 en 4 van vmbo-kb en -bb. (Ministerie van OCW, 2017). In de volgende opsomming wordt op hoofdlijnen een vergelijking tussen deze gegevens gemaakt:

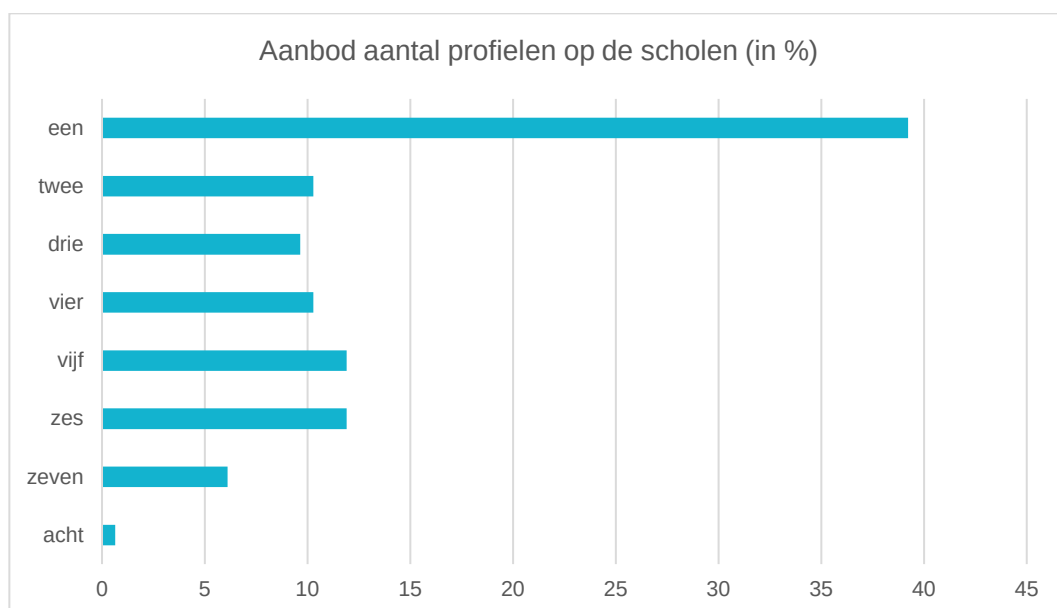
- Iets meer dan een kwart van de docenten (27%) heeft de vragenlijst ingevuld voor het beroepsgerichte profiel dienstverlening en producten (D&P). Dit is landelijk, samen met het profiel Z&W, ook het profiel met het grootste aantal leerlingen.
- Zo'n 10 tot 15% van de docentenvragenlijsten is ingevuld voor de profielen: zorg en welzijn (Z&W), economie en ondernemen (E&O), groen, en produceren, installeren en energie (PIE). Hiervan is het profiel Z&W, in vergelijking met de landelijke verdeling, sterk ondervertegenwoordigd in dit vragenlijstonderzoek: 15% van de vragenlijsten is ingevuld voor het profiel Z&W, echter het aandeel van dit profiel in de leerlingpopulatie is 23%.
- 5 tot 10% van de vragenlijsten gaat over de profielen: mobiliteit en transport (M&T), media, vormgeving en ICT (MVI), en bouwen, wonen en interieur (BWI). Hiervan is het profiel M&T, in vergelijking met de landelijke verdeling, iets oververtegenwoordigd in dit vragenlijstonderzoek: 8% van de docentvragenlijsten is ingevuld voor het profiel M&T, terwijl maar 3% van de leerlingen dit profiel landelijk volgt. Ook het profiel MVI is iets oververtegenwoordigd: 6% van de docentvragenlijsten is ingevuld voor het profiel MVI, terwijl 2% van de leerlingen dit profiel landelijk volgt.
- Het minst is de vragenlijst ingevuld voor de profielen maritiem en techniek (2%, MaT) en horeca, bakkerij en recreatie (3%, HBR). Het profiel MaT is ook landelijk het kleinste profiel qua leerlingaantal (<0%).

Samenvattend, het profiel Z&W is sterk ondervertegenwoordigd in dit onderzoek (15% versus 23%) en de profielen M&T (8% versus 3%) en MVI (6% versus 2%) zijn iets oververtegenwoordigd. De andere profielen in dit vragenlijstonderzoek wijken 0% tot en met 3% af ten opzichte van de landelijke gegevens over het leerlingpercentage per profiel. Hiermee zal rekening gehouden moeten worden bij het interpreteren van de resultaten in hoofdstuk 3.

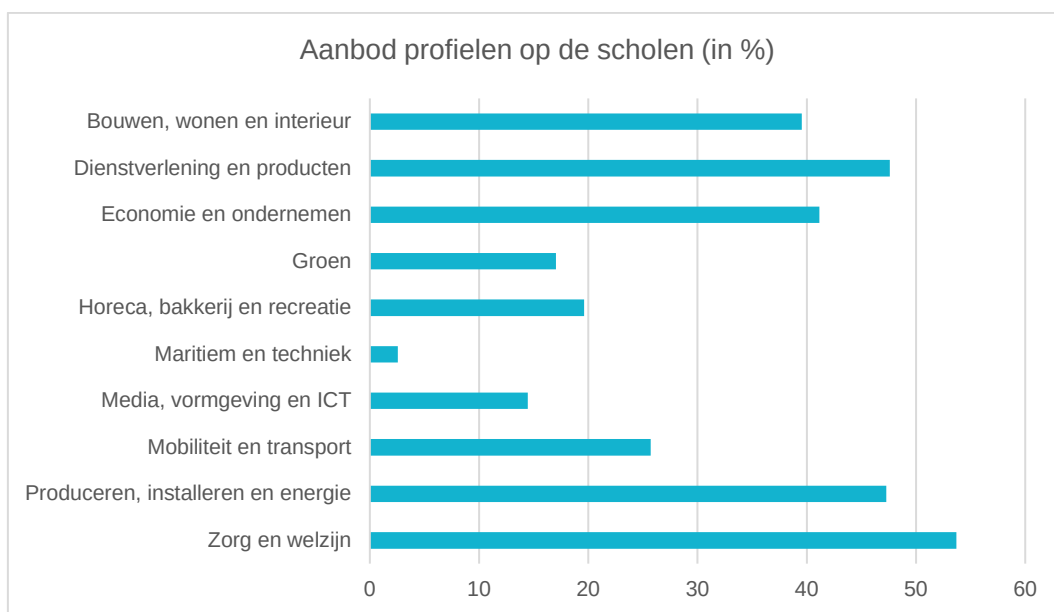
Grafiek 2.3: Het percentage docenten dat de vragenlijst heeft ingevuld per profiel (respons) ten opzichte van het percentage leerlingen per profiel (landelijke gegevens) (Ministerie van OCW, 2017).

Ongeveer 40% van de docenten werkt op een school waar één profiel wordt aangeboden. Zo'n 60% van de docenten is werkzaam op een school die meerdere profielen aanbiedt. Zie Grafiek 2.4.

Grafiek 2.4: Aanbod aantal beroepsgerichte profielen op de scholen van de docenten.

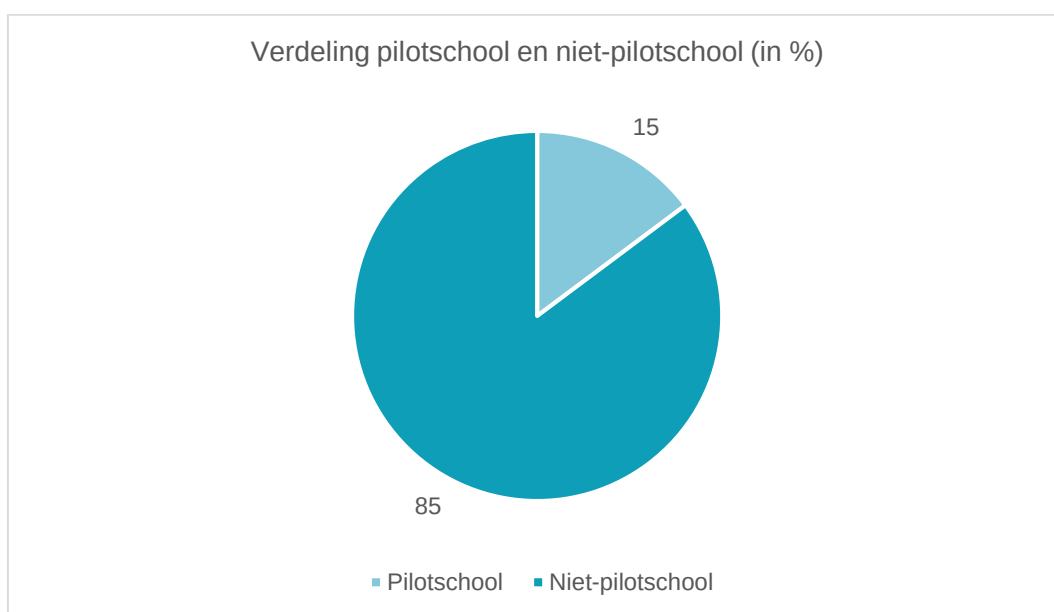
Iets meer dan de helft van de docenten werkt op een school waar in het schooljaar 2016-2017 het profiel Z&W is aangeboden. Bij iets minder dan de helft van de docenten worden de profielen PIE en D&P verzorgd. Ongeveer 40% van de docenten is werkzaam op een school waar de profielen E&O en BWI worden gegeven. Bij een kwart van de docenten wordt op hun school het profiel M&T aangeboden. De profielen HBR, Groen, MVI en MaT worden bij 20% of minder docenten verzorgd op hun school, waarvan het profiel MaT met 3% het minst wordt aangeboden. (Er zijn ook maar enkele scholen die uitsluitend MaT aanbieden landelijk). Zie Grafiek 2.5.

Grafiek 2.5: Aanbod van de beroepsgerichte profielen op de scholen van de docenten (meerdere antwoorden mogelijk).

Betrokkenheid bij pilot

Grafiek 2.6 laat zien dat een ruime meerderheid van de docenten (85%) aangeeft dat hun school niet deelnam aan de pilot bij de ontwikkeling van een beroepsgericht profiel, 15% nam wel deel als pilotschool.

Grafiek 2.6: Deelname van de scholen van de docenten aan de pilot.

2.2 Schoolbezoeken

In het kader van de monitor hebben 20 interviews met docenten en 20 interviews met leerlingen plaatsgevonden op 11 verschillende scholen. Ieder profiel is twee keer onderwerp van gesprek geweest, met uitzondering van maritiem en techniek (één keer besproken) en horeca, bakkerij en recreatie (drie keer besproken). Bij drie van de interviews betrof het een school die het profiel al voor 2016 aanbood in verband met deelname aan de pilot. De overige scholen boden het profiel aan sinds het schooljaar 2016-2017. De interviews vonden plaats in het najaar van 2017. Per interview is gesproken met één tot twee beroepsgerichte docenten. Daarnaast hebben interviews plaatsgevonden met groepjes van twee tot vijf leerlingen: voornamelijk vierdejaarsleerlingen, maar waar dit niet mogelijk was (i.v.m. stages of lestijden) is gesproken met derdejaarsleerlingen (zie Tabel 2.1).

Tabel 2.1: *Bezochte scholen per profiel.*

Profielvak	Aantal scholen	Aantal docenten	Aantal leerlingen
Bouwen, wonen en interieur (BWI)	School 1	1	5
	School 2	1	4
Dienstverlening en producten (D&P)	School 3	2	5
	School 4	2 ⁵	4
Economie en ondernemen (E&O)	School 5	1	3
	School 6	1	4
Groen	School 5	1	3
	School 7	2	3 (derdejaars)
Horeca, bakkerij en recreatie (HBR)	School 8	1	3 (derdejaars)
	School 3	1	4
	School 9	1	3
Maritiem en techniek (MaT)	School 10	2 ⁶	3
Media, vormgeving en ICT (MVI)	School 7	2	3
	School 9	2	2
Mobiliteit en transport (M&T)	School 11	1	4
	School 2	1	4
Produceren, installeren en energie (PIE)	School 8	2	3 (derdejaars)
	School 11	2	4
Zorg en welzijn (Z&W)	School 8	1	3 (derdejaars)
	School 1	1 ⁷	5

⁵ De school deed met D&P mee aan de pilot, maar de respondenten waren hier niet persoonlijk bij betrokken.

⁶ Dit profiel op deze school was betrokken bij de pilot.

⁷ Dit profiel op deze school was betrokken bij de pilot.

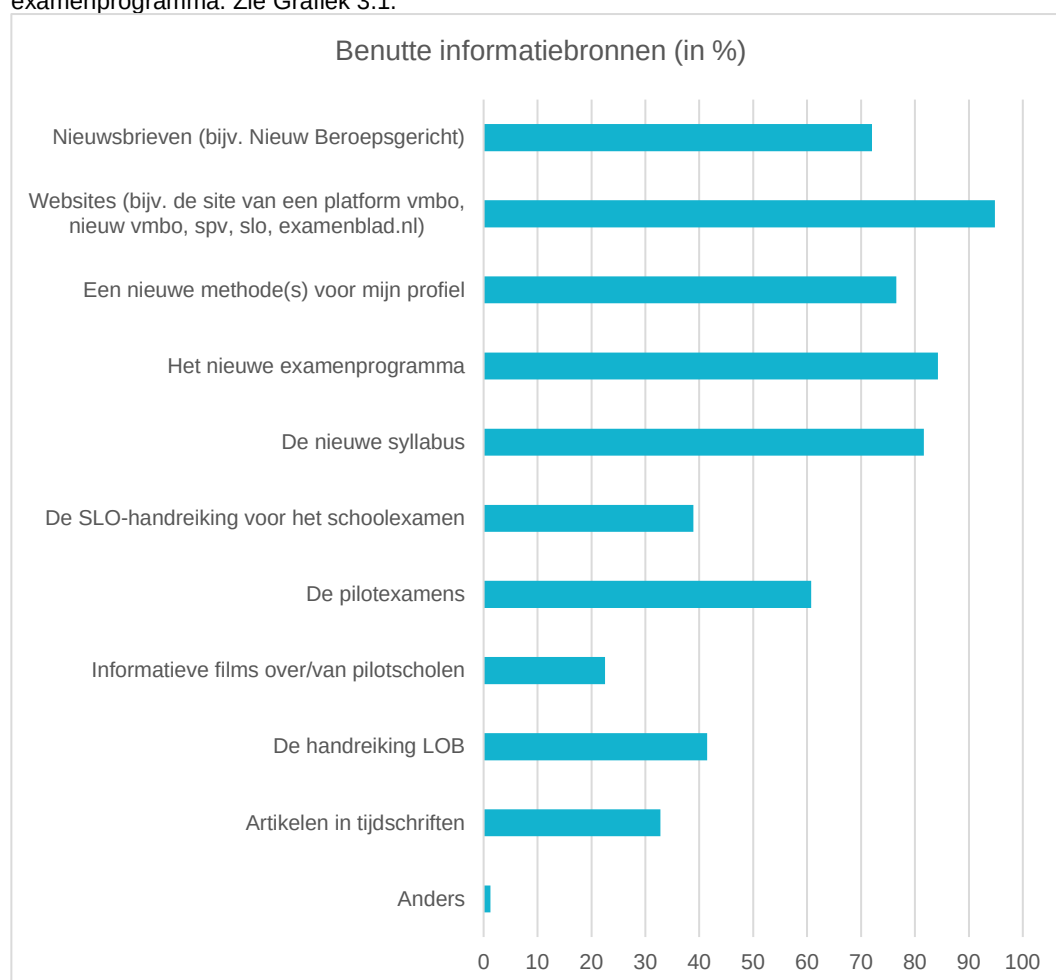
3. Resultaten docentvragenlijst

3.1 Voorbereiding invoering

Benutte informatiebronnen en ondernomen activiteiten

Een meerderheid van de docenten heeft websites, het nieuwe examenprogramma en de syllabus, nieuwe methode(s), nieuwsbrieven en pilotexamens bestudeerd om zichzelf op de hoogte te stellen van het nieuwe beroepsgerichte programma van hun profiel.

Bijna alle docenten (95%) geven aan websites als informatiebron te hebben gebruikt bij de voorbereiding van het nieuwe beroepsgerichte programma van hun profiel, zoals de site van het betreffende platform vmbo, Nieuw vmbo, SPV, SLO, Examenblad.nl. Ook gebruikte een meerderheid van de docenten (> 60%) andere bronnen: het nieuwe examenprogramma en de syllabus, nieuwe methode(s), nieuwsbrieven (bijvoorbeeld, Nieuw Beroepsgericht) en de pilotexamens. Verder bestudeerde 41% van de docenten de handreiking LOB. Een derde van de docenten benutte artikelen in tijdschriften en bijna een kwart gebruikte informatieve films over/van pilotscholen als informatiebron bij de voorbereiding van het nieuwe examenprogramma. Zie Grafiek 3.1.

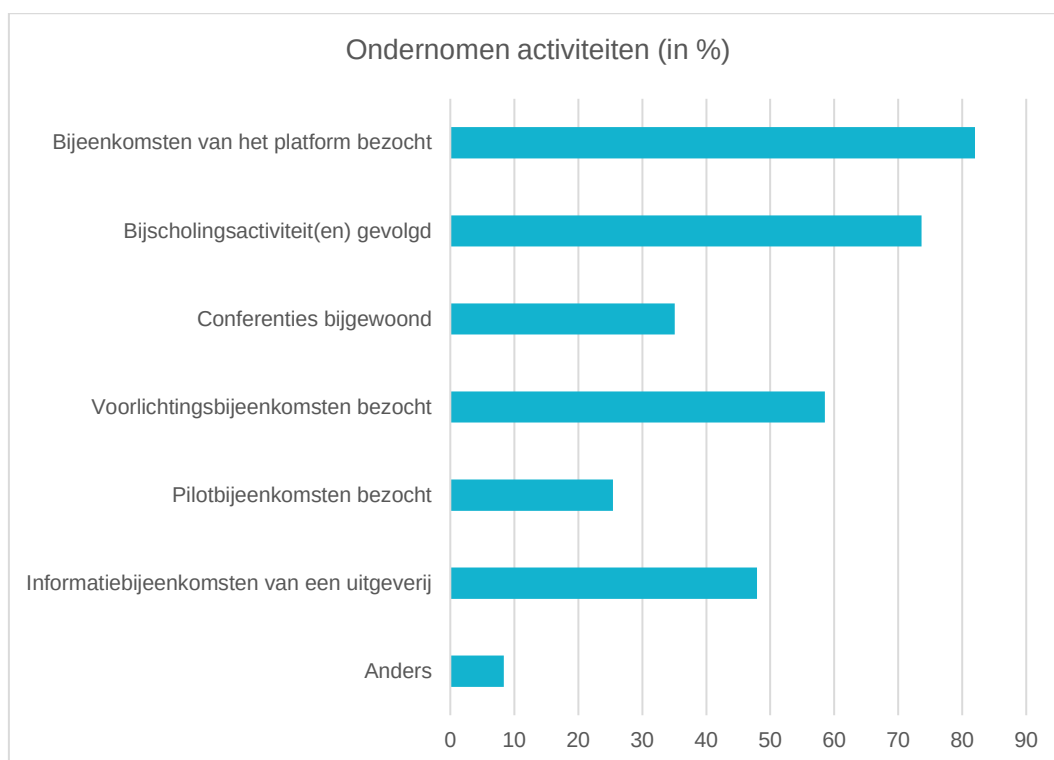

Grafiek 3.1: Informatiebronnen die docenten hebben benut om zichzelf op de hoogte te stellen van het nieuwe beroepgerichte programma van hun profiel (meerdere antwoorden mogelijk).

Noot. Bij 'anders' (1%) worden genoemd: informatie uit scholing, informatie van de school, en forums online.

De docenten hebben met name bijeenkomsten van het betreffende platform bezocht, voorlichtingsbijeenkomsten bijgewoond en bijscholing gevolgd om zichzelf op de hoogte te stellen van het nieuwe beroepsgerichte programma van hun profiel.

Grafiek 3.2 laat zien dat de docenten vooral de bijeenkomsten van het platform (82%) hebben bezocht ter voorbereiding van het nieuwe beroepsgerichte programma van hun profiel. Ook heeft een meerderheid van de docenten (> 50%) bijscholingsactiviteiten gevolgd en voorlichtingsbijeenkomsten bijgewoond. Ongeveer de helft van de docenten heeft informatiebijeenkomsten bezocht ter voorbereiding van het nieuwe beroepsgerichte programma. 35% van de docenten heeft conferenties bijgewoond en een kwart van de docenten heeft pilotbijeenkomsten bezocht. Enkele docenten (2%, n=5) geven bij 'anders' aan geen activiteiten te hebben ondernomen om zichzelf op de hoogte te stellen van het nieuwe beroepsgerichte programma.

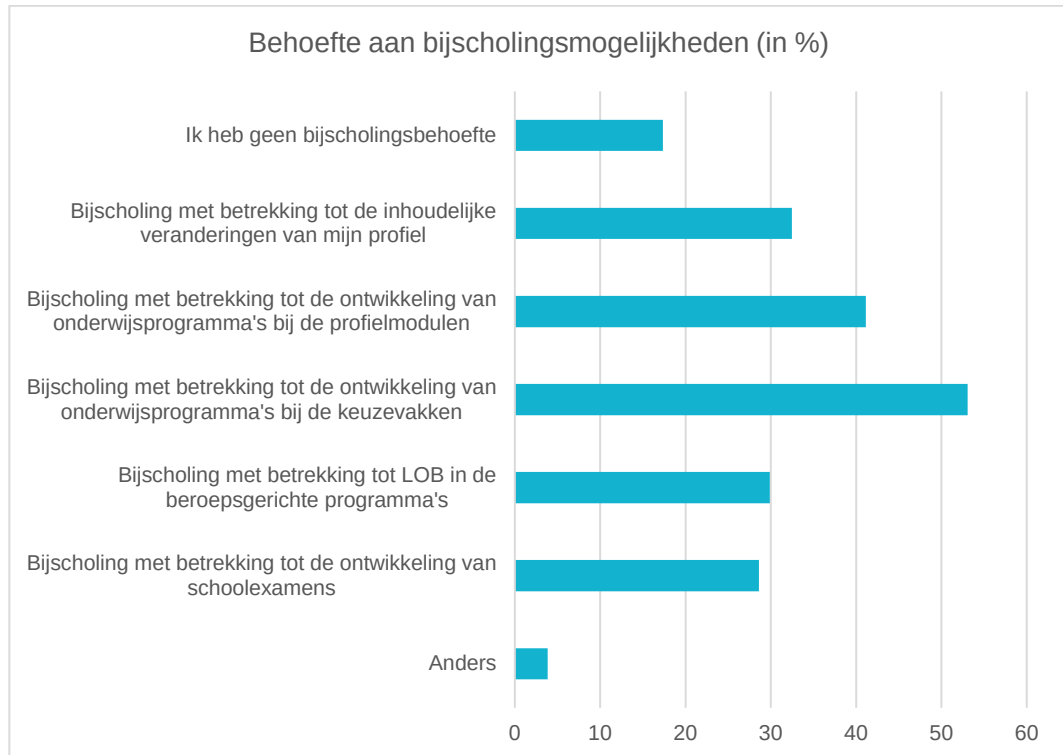
Grafiek 3.2: Activiteiten die docenten hebben ondernomen om zichzelf op de hoogte te stellen van het nieuwe beroepsgerichte programma van hun profiel (meerdere antwoorden mogelijk).

Noot. Bij 'anders' (8%) worden genoemd: collegiaal overleg met andere scholen/pilotscholen/binnen de school, en betrokkenheid bij een project binnen of buiten school met betrekking tot nieuwe beroepsgerichte programma('s). 2% van de docenten (n=5) geeft onder 'anders' aan geen activiteiten te hebben ondernomen (n.v.t.).

Behoefte aan bijscholingsmogelijkheden

Het meest behoefte hebben docenten aan bijscholing over het ontwikkelen van onderwijsprogramma's bij de keuzevakken.

Iets meer dan de helft van de docenten (53%) zou (meer) bijscholing willen hebben over de ontwikkeling van onderwijsprogramma's bij de keuzevakken. 41% van de docenten heeft deze bijscholingsbehoefte met betrekking tot de profielmodulen. Daarnaast heeft zo'n 30% belangstelling voor bijscholingsmogelijkheden over de inhoudelijke veranderingen van hun profiel, LOB en de ontwikkeling van schoolexamens. 17% van de docenten heeft geen behoefte aan bijscholing. Zie Grafiek 3.3.

Grafiek 3.3: Behoefte aan bijscholing, met het oog op de invoering van het nieuwe beroepsgerichte programma (meerdere antwoorden mogelijk).

Noot. Bij 'anders' (4%) worden genoemd: profielspecifieke bijscholing (bijvoorbeeld, minor/opleiding D&P/PIE en bijscholing over innovatieve ontwikkelingen binnen profiel), bijscholing over praktijkopdrachten/stages, over lesvormen passend bij profielmodulen of keuzevakken, en over het motiveren van leerlingen voor profielmodulen.

3.2 De onderwijspraktijk

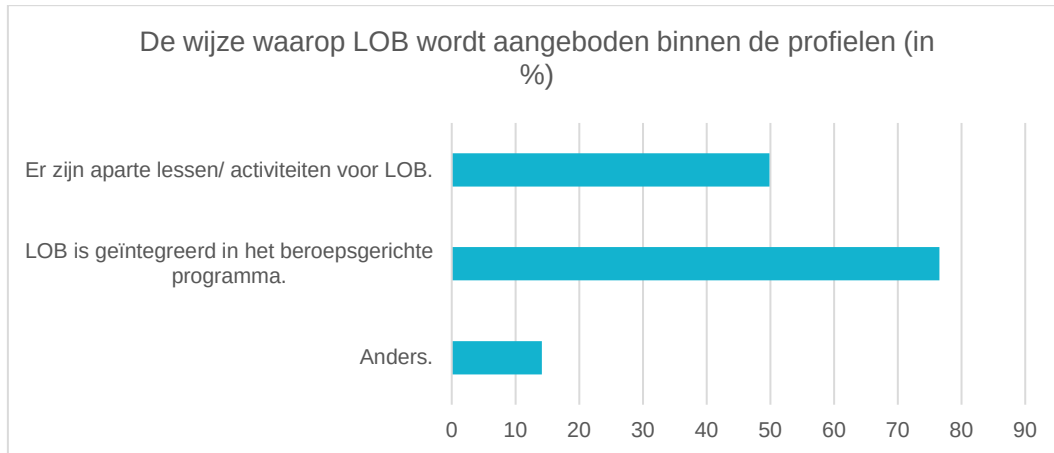
Loopbaanoriëntatie en –begeleiding (LOB)

LOB is bij een meerderheid van de docenten geïntegreerd in het beroepsgerichte programma van hun profiel. Binnen het onderwijsprogramma wordt LOB het vaakst vormgegeven met LOB-gesprekken en stage(s).

Iets meer dan driekwart van de docenten geeft aan dat LOB is opgenomen in het beroepsgerichte programma van hun profiel. Bij de helft van de docenten zijn er aparte LOB-lessen en/of -activiteiten. Zie Grafiek 3.4. Uit de antwoorden die bij 'anders' worden gegeven, blijkt dat 4% van de docenten (n=11) (nog) niet weet hoe LOB wordt aangeboden binnen hun profiel.

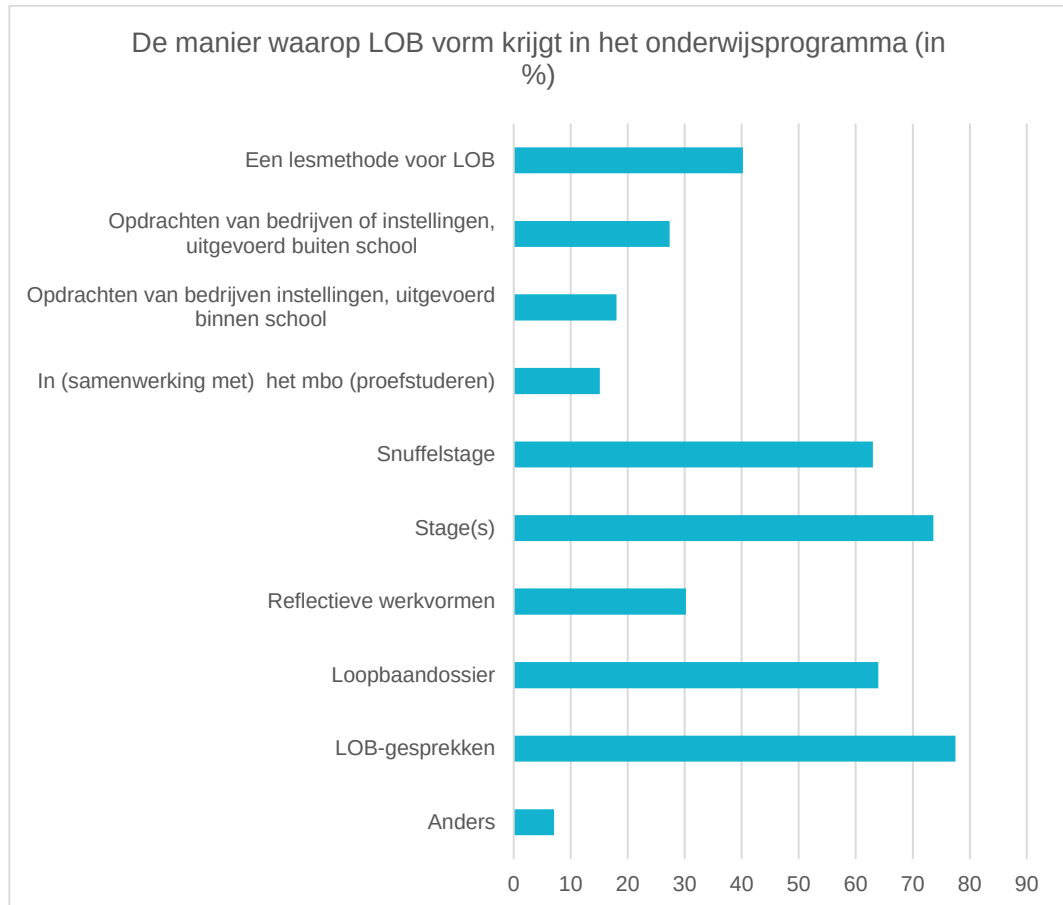
De resultaten in Grafiek 3.5 zoomen verder in op de wijze waarop LOB vorm krijgt in het onderwijsprogramma. Hieruit blijkt dat LOB bij ongeveer driekwart van de docenten wordt aangeboden middels LOB-gesprekken en stage(s). Ook geeft een meerderheid van de docenten (> 60%) LOB vorm met een snuffelstage en een loopbaandossier. 40% van de docenten maakt gebruik van een lesmethode voor LOB. Zo'n 30% kiest voor reflectieve werkvormen en het laten uitvoeren van opdrachten van bedrijven of instellingen buiten de school. Van het uitvoeren van opdrachten van bedrijven/instellingen binnen de school (18%) of in (samenwerking) met het mbo (15%) wordt het minst gebruik gemaakt bij het verzorgen van LOB. Enkele docenten (2%, n=6) geven aan onder 'anders' (nog) niet te weten hoe LOB vorm krijgt in het onderwijsprogramma.

Verder is de docenten gevraagd vanaf welk jaartal LOB op bovenstaande wijze wordt aangeboden. In totaal hebben 247 docenten deze vraag beantwoord. Bij 44% hiervan wordt LOB op bovenstaande wijze sinds 2016 aangeboden, bij 18% sinds 2015 en 10% sinds 2017. Daarnaast vindt ongeveer de helft van de docenten dat er meer structurele keuzebegeleiding plaats vindt dan voorheen. 35% is het hier niet mee eens. 6% van de docenten (n=19) geeft onder 'anders' (12%) aan (nog) niet te weten of er meer keuzebegeleiding plaatsvindt dan voorheen.

Grafiek 3.4: De wijze waarop LOB wordt aangeboden binnen de profielen (meerdere antwoorden mogelijk).

Noot. Bij 'anders' (14%) worden genoemd: LOB wordt aangeboden binnen de mentor-/studielessen, de praktijken/stages, de lessen van de avo-vakken, er zijn LOB-gesprekken met een coach/vakleraar/decaan/loopbaanverkenner, LOB wordt aangeboden met een methode, een website, een digitaal portfolio, projecten, of buitenschoolse activiteiten. 4% van de docenten (n=11) geeft bij 'anders' aan weet ik (nog) niet.

Grafiek 3.5: De manier waarop LOB vorm krijgt in het onderwijsprogramma (meerdere antwoorden mogelijk).

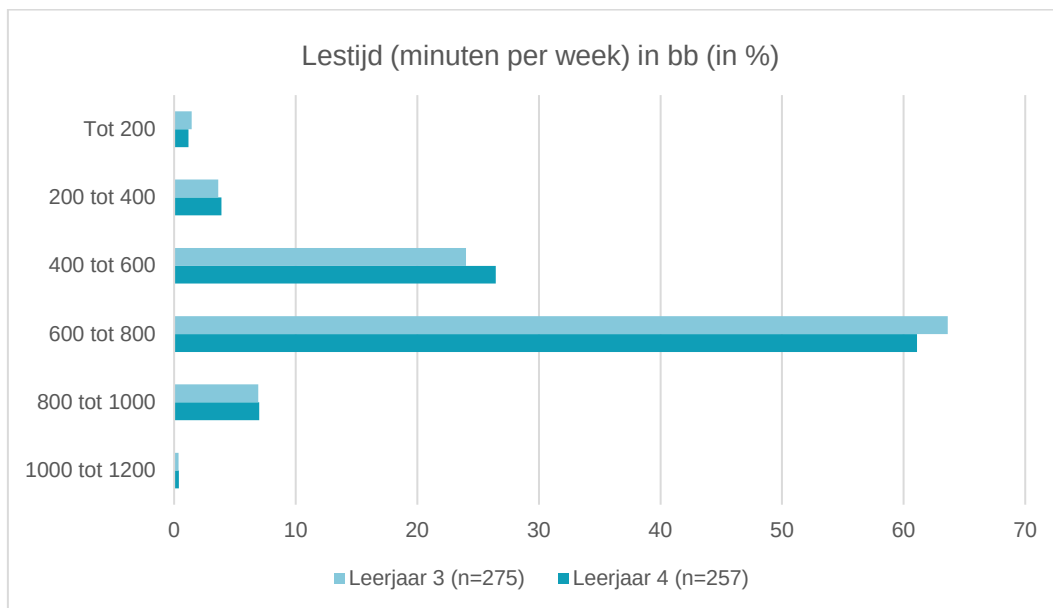
Noot. Bij 'anders' (7%) worden genoemd: LOB krijgt vorm in het onderwijsprogramma met mentorlessen, bedrijfsbezoeken/excursies/buitenschoolse activiteiten, zelf ontwikkeld LOB-lesmateriaal, On Stage Beroepenfeest, een talentscan, gastlessen, of een verkenning van meerdere profielen. 2% van de docenten (n=6) geeft bij 'anders' aan weet ik (nog) niet.

Beschikbare lestijd

In de basis- en kaderberoepsgerichte leerweg hebben de docenten gemiddeld 12 lesuren van 50 minuten per week beschikbaar voor het beroepsgerichte programma, zowel in leerjaar 3 als leerjaar 4. Binnen de gemengde leerweg zijn (volgens verwachting) minder lesuren beschikbaar voor het programma, namelijk gemiddeld 6 lesuren van 50 minuten per week. De lestijd is evenredig over de verschillende leerjaren verdeeld binnen de drie leerwegen. Wel lijkt de variatie in de beschikbare lestijd tussen de docenten in alle leerwegen groot.

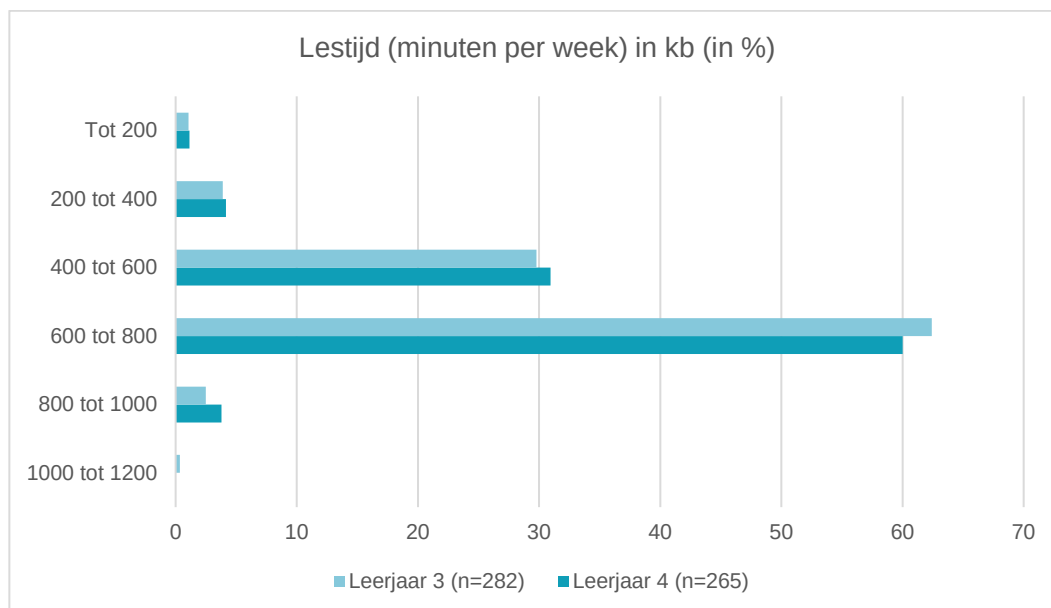
In de Grafieken 3.6 tot en met 3.8 is weergegeven hoeveel lestijd docenten beschikbaar hebben voor het beroepsgerichte programma (profielvakken en keuzevakken, inclusief stage) voor leerjaar 3 en leerjaar 4 per leerweg. In de grafieken is de lestijd ingedeeld in zes klassen lopend van 'tot 200' minuten' tot '1000-1200 minuten'. De weergegeven lestijd bedraagt het aantal minuten per week.

Binnen de basisberoepsgerichte leerweg (bb) van het vmbo staan bij de meeste docenten 600 tot 800 minuten per week op het rooster voor het beroepsgerichte programma, zowel in leerjaar 3 als leerjaar 4. Zie Grafiek 3.6. De gemiddelde lestijd per week is in het derde leerjaar 612 minuten per week. In leerjaar 4 is dit vergelijkbaar, namelijk 609 minuten per week. Dat zijn gemiddeld 12 lesuren van 50 minuten per week. Hieruit blijkt dat de lestijd evenredig is verdeeld over de twee leerjaren. Er zijn echter grote verschillen tussen de docenten in de lestijd: het aantal minuten per week voor het beroepsgerichte programma varieert van 90 tot en met 1040 binnen de bb. Aangezien deze resultaten met betrekking tot de lestijd per week erg uiteenlopen, is het mogelijk dat de betreffende vraag verschillend is geïnterpreteerd door de respondenten.

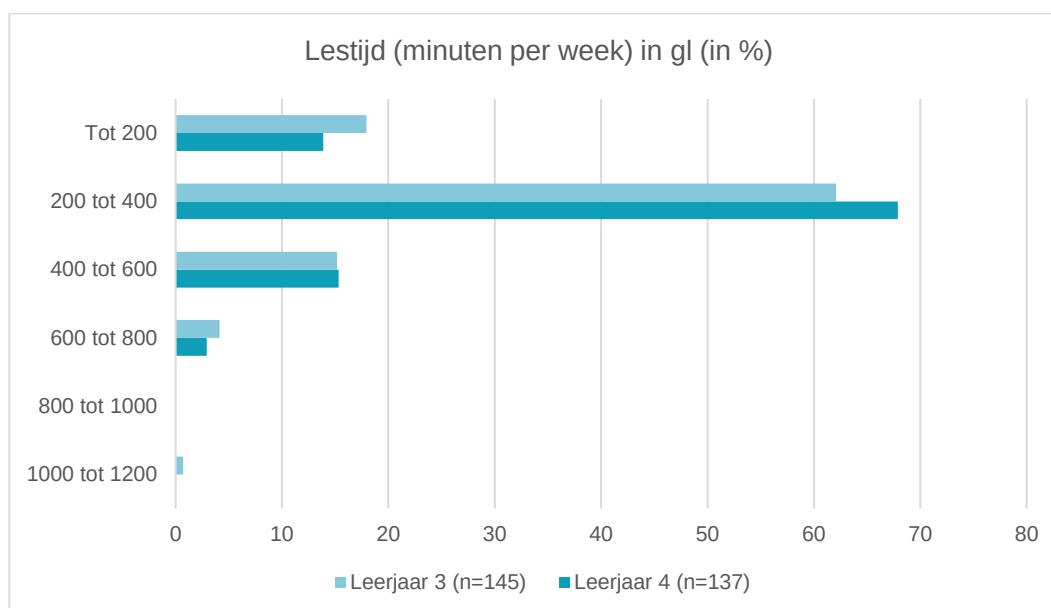
Grafiek 3.6: Lestijd voor het beroepsgerichte programma in leerjaar 3 en 4 van de basisberoepsgerichte leerweg (bb).

Net als in de basisberoepsgerichte leerweg staan in de kaderberoepsgerichte leerweg (kb) bij de meeste docenten 600 tot 800 minuten per week op het rooster voor het beroepsgerichte programma, zowel in leerjaar 3 als leerjaar 4. Zie Grafiek 3.7. De gemiddelde lestijd per week is in het derde leerjaar van kb 590 minuten per week. En in leerjaar 4 ongeveer hetzelfde, namelijk 584 minuten per week. Dat zijn gemiddeld 12 lesuren van 50 minuten per week. De lestijd is evenredig verdeeld over de leerjaren. Er zijn echter grote verschillen tussen de docenten in lestijd: het aantal minuten per week voor het beroepsgerichte programma varieert van 90 tot en met 1040 in leerjaar 3 van de kb. In leerjaar 4 neemt deze variatie iets af met 90 tot en met 960 minuten per week op het rooster. Aangezien deze resultaten met betrekking tot de lestijd per week erg uiteenlopen, is het mogelijk dat de betreffende vraag verschillend is geïnterpreteerd door de respondenten.

Grafiek 3.7: Lestijd voor het beroepsgerichte programma in leerjaar 3 en 4 van de kaderberoepsgerichte leerweg (kb).

In de gemengde leerweg (gl) van het vmbo staat minder lestijd op het rooster voor het beroepsgerichte programma ten opzichte van de bb en kb. Bij de meeste docenten is dat 200 tot 400 minuten per week, zowel in leerjaar 3 als leerjaar 4. Zie Grafiek 3.8. Dit is te verklaren door het feit dat de leerlingen binnen de gl twee profielmodulen en minimaal twee keuzevakken volgen in tegenstelling tot de vier profielmodulen en minimaal vier keuzevakken die de leerlingen binnen de bb en kb volgen. In de gl is de gemiddelde lestijd per week in het derde leerjaar: 294 minuten per week. In leerjaar 4 is dit met 287 minuten per week vergelijkbaar. Dat zijn gemiddeld 6 lesuren van 50 minuten per week. De lestijd is evenredig verdeeld over de leerjaren. Ook hier zijn er grote verschillen tussen de docenten in lestijd: het aantal minuten per week voor het beroepsgerichte programma varieert van 80 tot en met 1100 in leerjaar 3 van de gl. In leerjaar 4 neemt de variatie in lestijd af van 100 tot en met 720 minuten per week. Aangezien deze resultaten met betrekking tot de lestijd per week erg uiteenlopen, is het mogelijk dat de betreffende vraag verschillend is geïnterpreteerd door de respondenten.

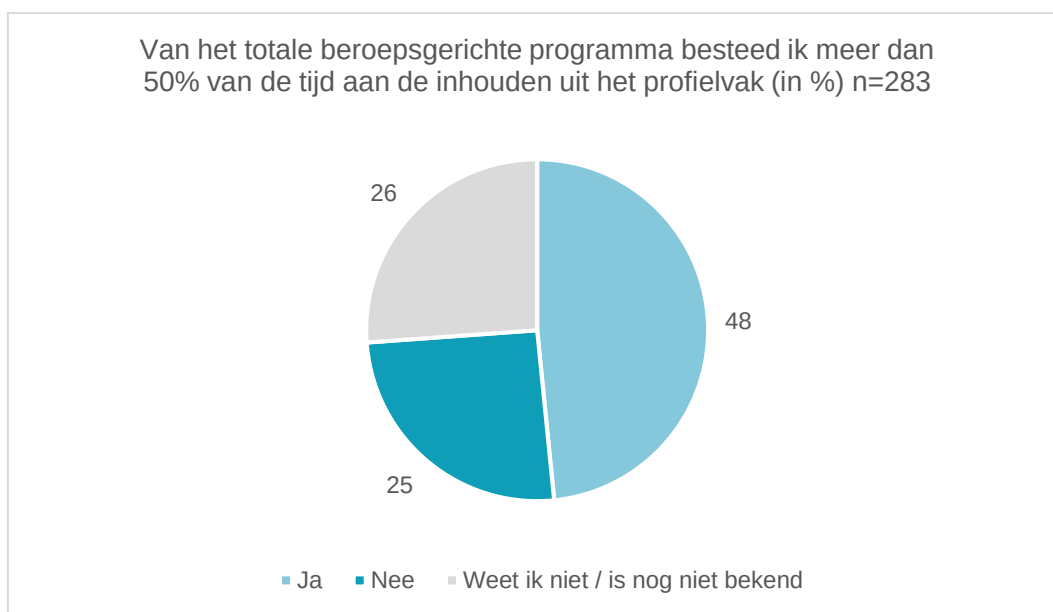

Grafiek 3.8: Lestijd voor het beroepsgerichte programma in leerjaar 3 en 4 van de gemengde leerweg (gl).

Lestijd besteed aan het profielvak

Van het totale beroepsgerichte programma besteedt bijna de helft van de docenten meer dan 50% van de tijd aan de inhoud uit het profielvak.

Grafiek 3.9 toont dat 48% van de docenten meer dan 50% van de tijd van het totale beroepsgerichte programma gebruikt voor de inhoud uit het profielvak. Een kwart van de docenten besteedt 50% of minder van de tijd aan de inhoud uit het profielvak. 26% van de docenten weet dit (nog) niet.

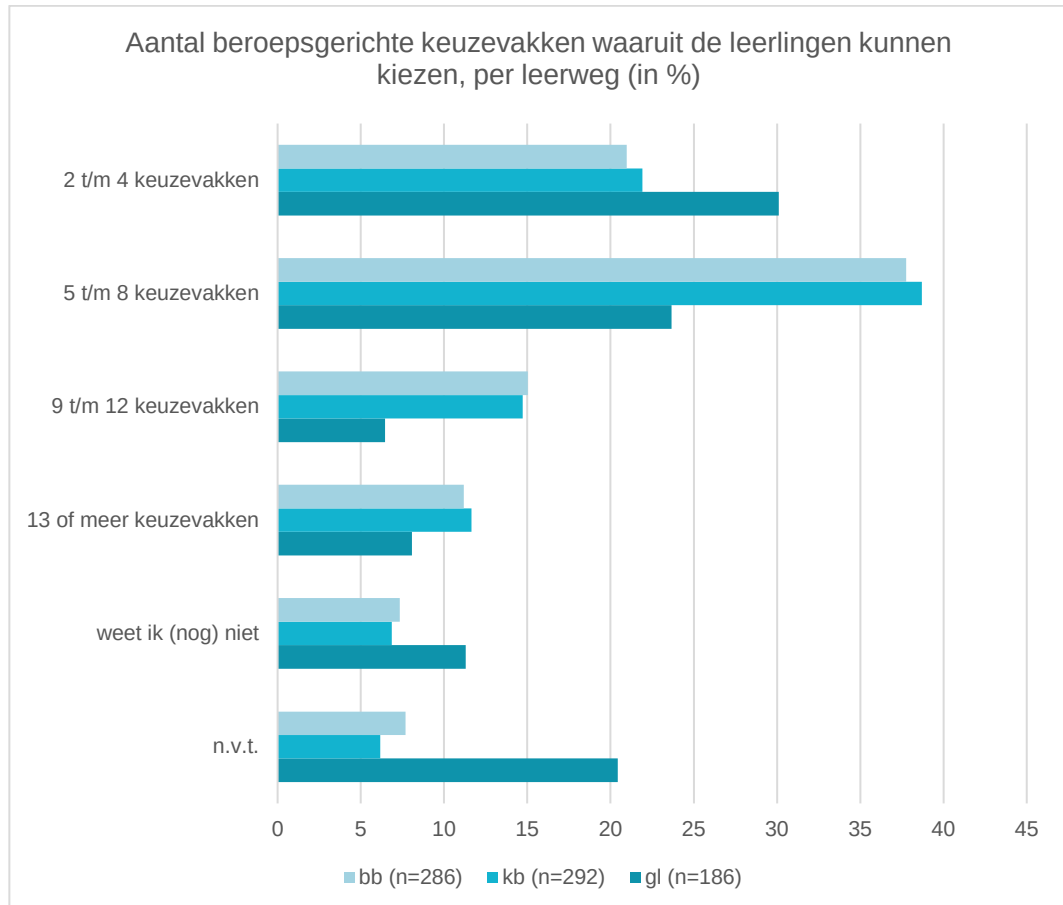

Grafiek 3.9: Lestijd besteed aan het profielvak.

Beroepsgerichte keuzevakken

Binnen alle leerwegen kunnen de leerlingen meestal kiezen uit keuzevakken. De mate waarin de leerlingen kunnen kiezen uit keuzevakken verschilt. In de gl kunnen leerlingen vaker *niet* kiezen uit keuzevakken dan in de bb en kb.

Docenten is gevraagd uit hoeveel beroepsgerichte keuzevakken de leerlingen kunnen kiezen die hun profiel volgen per leerweg (zie Grafiek 3.10). Zowel in de bb als de kb zijn er bij bijna 40% van de docenten vijf tot en met acht keuzevakken beschikbaar die de leerlingen kunnen selecteren. In de gl is het aantal keuzevakken minder: bij 30% van de docenten kunnen de leerlingen kiezen uit twee tot en met vier keuzevakken en bij ongeveer een kwart van de docenten uit vijf tot en met acht keuzevakken. De variatie in keuzemogelijkheid van de leerlingen tussen de docenten is groot: in de bb en kb loopt het aantal keuzevakken waaruit de leerlingen kunnen kiezen, uiteen van nul tot en met 47 keuzevakken en in de gl van nul tot en met 26 vakken. Opvallend is dat er binnen de gl vaker *geen* keuzemogelijkheid is met betrekking tot de keuzevakken dan binnen de bb en kb: in vmbo-bb en -kb kan bij minder dan 10% van de docenten geen keuze worden gemaakt, in de gl is dit het geval bij 20% van de docenten.

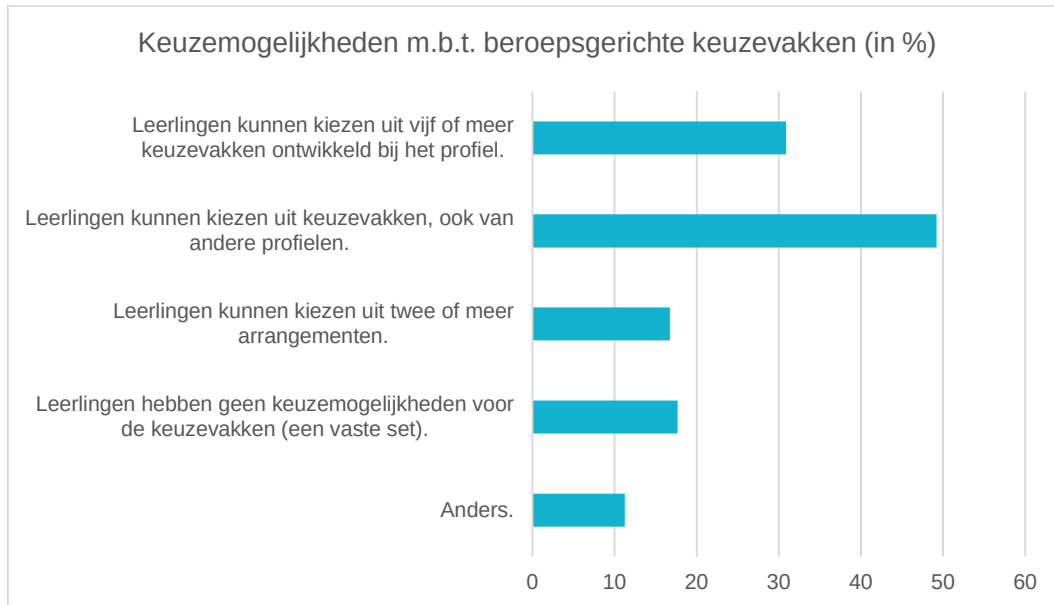

Grafiek 3.10: Aantal beroepsgerichte keuzevakken waaruit de leerlingen kunnen kiezen, per leerweg (bb, kb, gl).

Noot. Let op: het gaat hier om het totaal aantal keuzevakken waaruit leerlingen kunnen kiezen en *niet* om het aantal keuzevakken dat de leerlingen volgen.

De keuzemogelijkheden van de leerlingen met betrekking tot de beroepsgerichte keuzevakken zijn gevarieerd. Ongeveer de helft van de docenten geeft aan dat hun leerlingen ook kunnen kiezen uit keuzevakken van andere profielen.

Grafiek 3.11 toont dat de leerlingen van ongeveer de helft van de docenten kunnen kiezen uit keuzevakken buiten hun profiel. Zo'n 30% van de docenten geeft aan dat hun leerlingen kunnen kiezen uit vijf of meer keuzevakken die zijn ontwikkeld bij hun eigen profiel. Uit twee of meer leerarrangementen kunnen leerlingen kiezen bij 17% van de docenten. Bij 18% zijn de keuzevakken een vaste set en hebben de leerlingen dus geen keuzemogelijkheid. Bij 'anders' (11%) zijn andere keuzemogelijkheden genoemd. Deze antwoorden lopen uiteen in het aantal keuzevakken binnen en/of buiten het profiel, het aantal keuzevakken in een bepaalde periode van het leerjaar, het aantal keuzevakken dat verplicht is en/of waaruit de leerlingen kunnen kiezen, of een combinatie van deze aspecten.

Grafiek 3.11: Keuzemogelijkheden met betrekking tot de beroepsgerichte keuzevakken (meerdere antwoorden mogelijk).

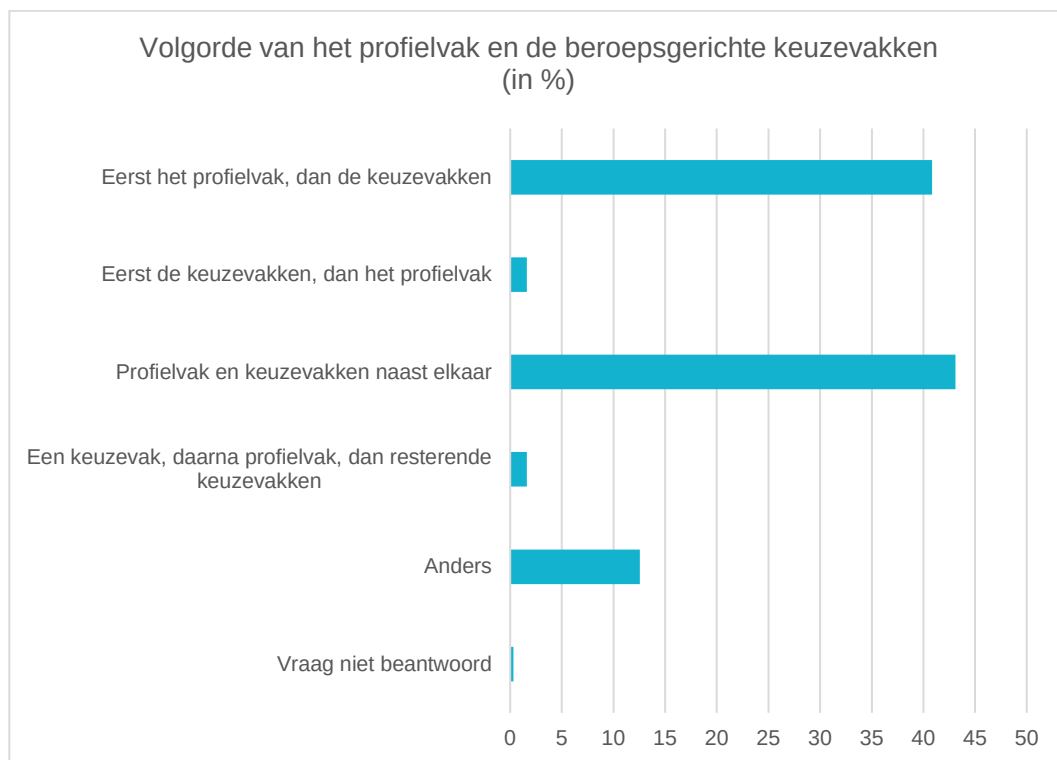
Noot. Bij 'anders' (11%) worden diverse keuzemogelijkheden met betrekking tot de keuzevakken genoemd die niet kunnen worden gerubriceerd, doordat de antwoorden veel verschillen per docent en soms onvolledige informatie bevatten. 2% van de docenten (n=6) geeft bij 'anders' aan weet ik (nog) niet.

Een meerderheid van de docenten stelt dat ofwel het profielvak en de keuzevakken naast elkaar worden aangeboden, ofwel eerst het profielvak en dan de keuzevakken worden aangeboden.

Iets meer dan 40% van de docenten geeft aan dat het profielvak en de keuzevakken naast elkaar worden aangeboden. Eveneens bij zo'n 40% wordt eerst het profielvak en dan de keuzevakken aangeboden. Een paar docenten geven aan dat bij hen eerst de keuzevakken voor het profielvak worden behandeld of eerst een keuzevak wordt aangeboden, daarna een profielvak en dan de resterende keuzevakken (zie Grafiek 3.12). Bij 'anders' (13%) worden nog andere volgorden genoemd, de volgende worden door minimaal twee docenten genoemd:

- Eerst het profielvak, dan de keuzevakken, per leerjaar (3%, n=8).
- Eerst een deel van het profielvak, dan de keuzevakken, daarna het resterende deel van het profielvak (2%, n=6).
- Eerst een deel van het profielvak, dan het resterende deel van het profielvak naast de keuzevakken (1%, n=4).
- Eerst het profielvak naast een deel van de keuzevakken, daarna het resterende deel van de keuzevakken (<1%, n=2).
- De volgorde van het profielvak en de keuzevakken is afhankelijk van de leerweg (<1%, n=2).
- Profielvak naast elkaar en door elkaar in projectvorm/thematisch (<1%, n=2).

Verder geeft 3% (n=8) onder 'anders' aan de volgorde van het profielvak en de keuzevakken (nog) niet te weten.

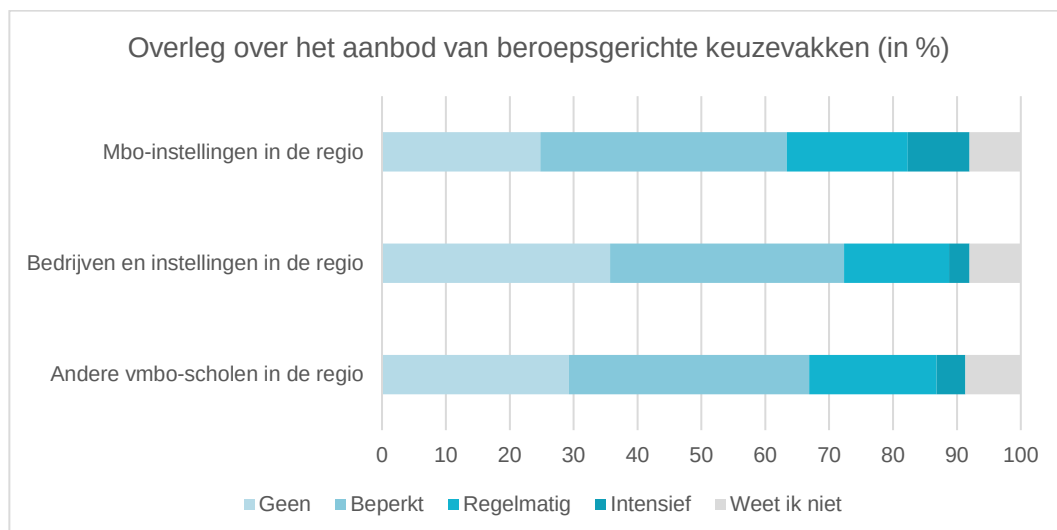

Grafiek 3.12: Volgorde van het profielvak en de beroepsgerichte keuzevakken.

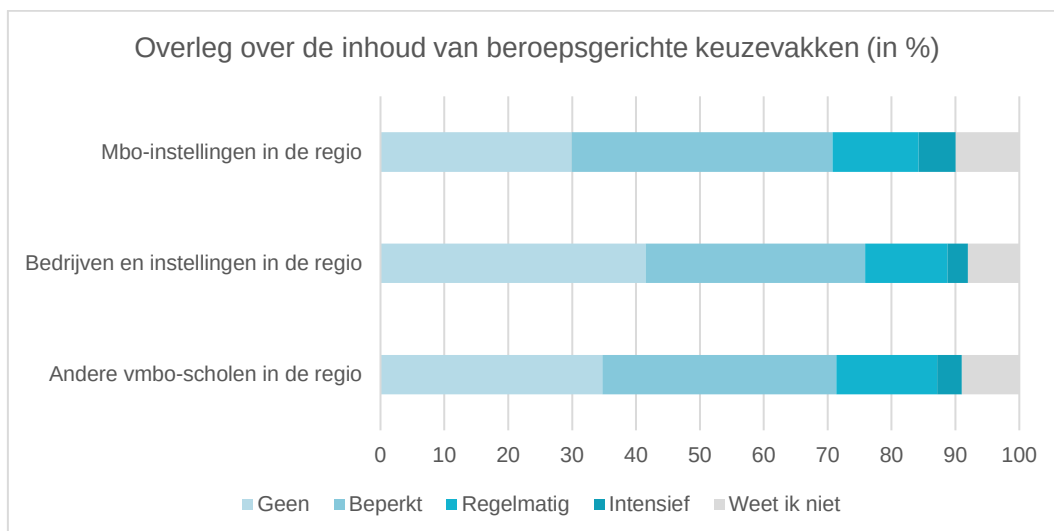
Noot. Bij 'anders' (13%) worden genoemd: zie bovenstaande tekst.

Bij de meeste docenten wordt beperkt of geen overleg gevoerd over het aanbod en de inhoud van beroepsgerichte keuzevakken met mbo-instellingen, andere vmbo-scholen, of bedrijven en instellingen in de regio.

De Grafieken 3.13 en 3.14 laten zien dat er bij de meeste docenten beperkt of geen overleg plaatsvindt over het aanbod en de inhoud van de beroepsgerichte keuzevakken met mbo-instellingen, andere vmbo-scholen, of bedrijven en instellingen in de regio. Docenten geven aan dat er iets meer gesproken wordt over het aanbod dan over de inhoud van de keuzevakken met deze partijen. Verder vindt er iets meer overleg plaats met mbo-instellingen en andere vmbo-scholen dan met bedrijven en instellingen in de regio over het aanbod en de inhoud van de keuzevakken.

Grafiek 3.13: Overleg over het aanbod van de beroepsgerichte keuzevakken.

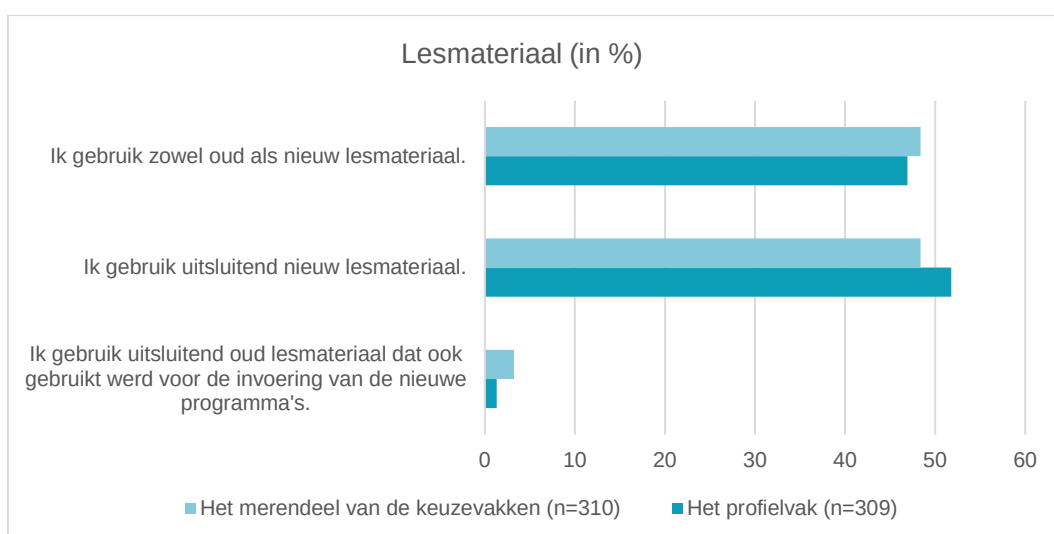
Grafiek 3.14: Overleg over de inhoud van de beroepsgerichte keuzevakken.

Lesmateriaal voor het profielvak en de beroepsgerichte keuzevakken

Bijna alle docenten maken gebruik van nieuw lesmateriaal voor het profielvak en het merendeel van de keuzevakken. De helft van de docenten combineert dit nieuwe lesmateriaal met oud lesmateriaal.

Grafiek 3.15 toont dat iets meer dan de helft van de docenten (52%) uitsluitend nieuw lesmateriaal benut voor het profielvak. Iets minder dan de helft van de docenten (47%) gebruikt zowel nieuw als oud lesmateriaal (dat ook gebruikt werd voor de invoering van de nieuwe programma's). Enkele docenten (1%) benutten alleen oud lesmateriaal voor het profielvak.

Voor het merendeel van de keuzevakken benut iets minder dan de helft van de docenten (48%) uitsluitend nieuw lesmateriaal. Daarnaast gebruikt eveneens 48% van de docenten zowel nieuw als oud lesmateriaal. 3% van de docenten verzorgt zijn lessen voor het merendeel van de keuzevakken met alleen oud lesmateriaal (dat ook gebruikt werd voor de invoering van de nieuwe programma's). Zie Grafiek 3.15.

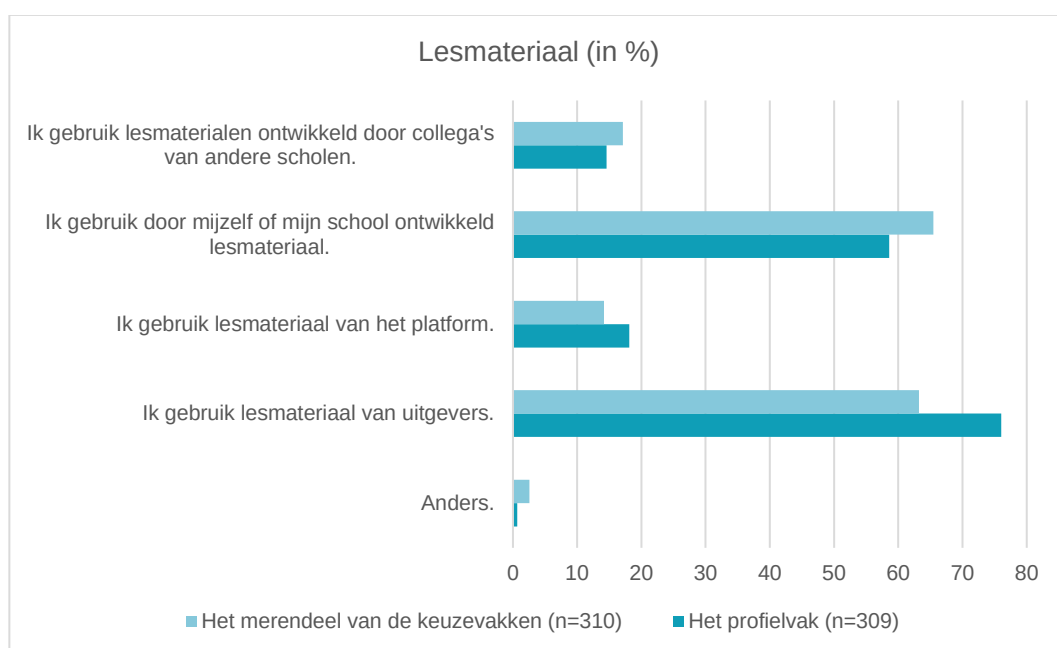

Grafiek 3.15: Lesmateriaal voor het profielvak en het merendeel van de beroepsgerichte keuzevakken (1).

Zowel voor het profielvak als voor het merendeel van de keuzevakken, gebruiken de meeste docenten lesmateriaal van uitgevers en lesmateriaal dat door de docenten van de school zelf is ontwikkeld.

Ongeveer driekwart van de docenten gebruikt lesmateriaal van uitgevers voor het profielvak. 59% van de docenten benut materiaal dat door henzelf of hun school is ontwikkeld. Lesmaterialen van het platform (18%) of ontwikkeld door collega's van andere scholen (15%) gebruiken minder docenten voor het profielvak. Zie Grafiek 3.16.

Verder toont Grafiek 3.16 dat de docenten voor het merendeel van de keuzevakken iets meer gebruik maken van lesmateriaal dat zij zelf hebben of hun school (65%) heeft ontwikkeld dan van lesmateriaal van uitgevers (63%). Net als bij het profielvak wordt bij de keuzevakken maar door weinig docenten gebruik gemaakt van het lesmateriaal van het platform (14%) of lesmaterialen ontwikkeld door collega's van andere scholen (17%).

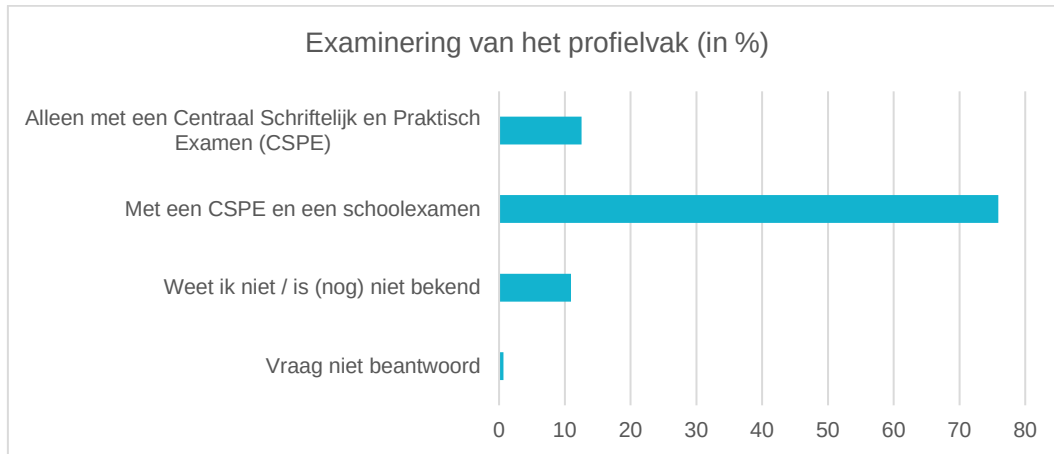
Grafiek 3.16: Lesmateriaal voor het profielvak en het merendeel van de beroepsgerichte keuzevakken (2) (meerdere antwoorden mogelijk).

Noot. Bij 'anders' (1%) worden genoemd met betrekking tot het profielvak: lesmateriaal via internet, en oude examens. Bij 'anders' (3%) worden genoemd met betrekking tot het merendeel van de beroepsgerichte keuzevakken: lesmateriaal ontwikkeld door collega's van het mbo, en oude examens. 2% van de docenten (n=6) geeft bij 'anders' aan weet ik (nog) niet.

Toetsing: Examinering van het profielvak

Een meerderheid van de docenten geeft aan dat het profielvak met een Centraal Schriftelijk en Praktisch Examen (CSPE) én een schoolexamen wordt geëxamineerd. Dit gebeurt vooral om het cijfer niet van één toetsmoment af te laten hangen.

Ongeveer driekwart van de docenten geeft aan het profielvak af te sluiten met een CSPE en een schoolexamen. 13% van de docenten examineert het profielvak uitsluitend met een CSPE. 11% van de docenten weet (nog) niet hoe de examinering van het profielvak plaatsvindt. Zie Grafiek 3.17.

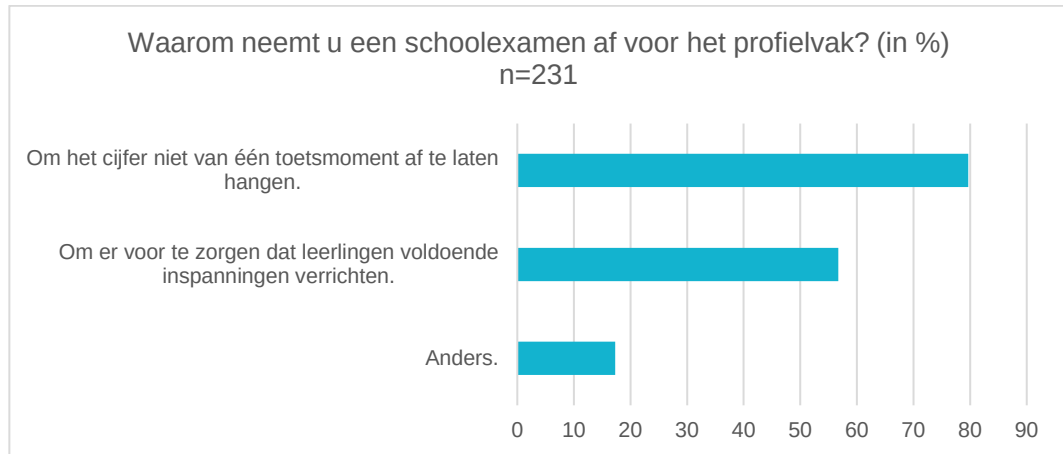

Grafiek 3.17: Examinering van het profielvak.

Aan de docenten die het profielvak alleen afsluiten met een CSPE (13%, n=39) is gevraagd naar de reden(en) waarom ze geen schoolexamen afnemen voor het profielvak. De volgende antwoorden zijn gegeven door deze docenten:

- Omdat men (al) de keuzevakken toetst met het schoolexamen (n=9).
- Er is te weinig tijd voor een schoolexamen over het profielvak (n=5).
- Een schoolexamen voor het profielvak is niet nodig, omdat er een CSPE is voor het profielvak (dit is voldoende/'dubbel toetsen' vindt men geen meerwaarde hebben) (n=5).
- Het is organisatorisch niet haalbaar/complex, omdat het schoolrooster niet wordt aangepast voor een schoolexamen/het schoolexamen afgesloten moet zijn voordat er een CSPE gedaan kan worden/de leerlingen na het CSPE pas de keuzevakken krijgen aangeboden (n=4).
- Vrijheid in aanbod/bij de leerling kan een interesse in een ander profiel gewekt worden gedurende zijn of haar schoolloopbaan en de school mag dan geen beperking voor de leerlingen zijn door keuzevakken homogeen met profielvakken te verweven (n=2).
- Er zijn voldoende formatieve en summatieve toetsmomenten (n=1).
- Het is een extra belasting voor de leerlingen (n=1).
- In de pilot was dit zo (n=1).
- Om in te kunnen spelen op vragen van bedrijfsleven en schoolorganisatie (n=1).
- Omdat leerlingen diverse keuzevakken doorlopen waarin de profielvakken worden meegenomen als lesstof. Binnen het PTA kunnen we lastig aangeven waar we de profieldelen dan aftoetsen hierdoor hebben we besloten dit buiten het PTA te houden (n=1).
- Een schoolexamen voor het profielvak is niet noodzakelijk volgens de wetgever (n=1).
- Weet ik niet (n=12) (dit is een beslissing van de school/vakgroep).

Een meerderheid van de docenten die het profielvak wél afsluiten met een schoolexamen, doet dit om het cijfer niet van één moment te laten afhangen (zie Grafiek 3.18). Ook wil meer dan de helft van deze groep docenten (57%) er op deze manier voor zorgen dat de leerlingen voldoende inspanningen verrichten. Onder 'anders' wordt door 6% (n=13) nog als reden genoemd de voortgang van de leerlingen te kunnen volgen.

Grafiek 3.18: Redenen voor het afnemen van een schoolexamen voor het profielvak (meerdere antwoorden mogelijk).

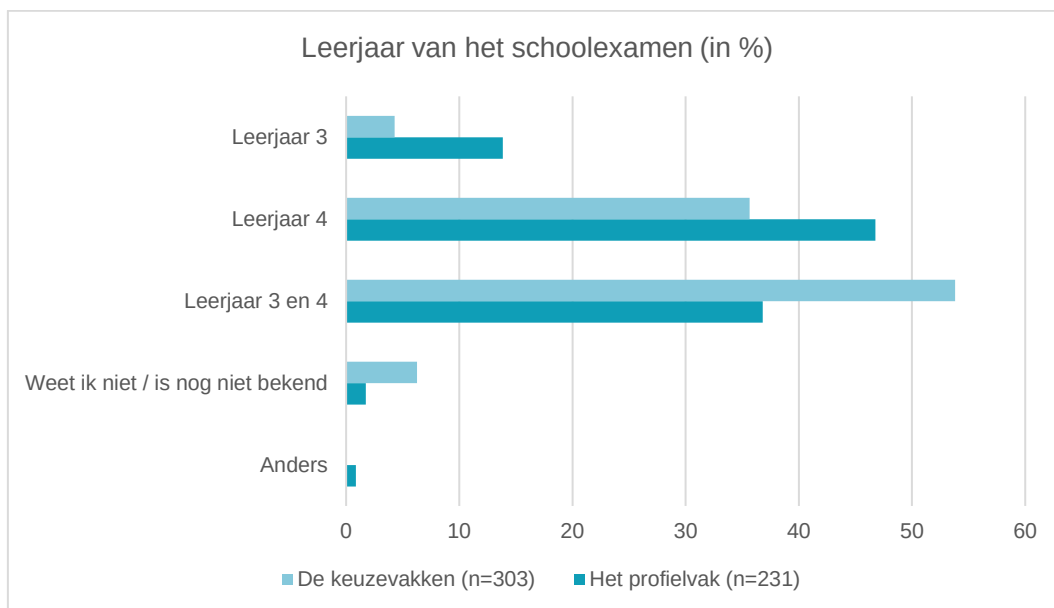
Noot. Bij 'anders' (17%) worden genoemd: de voortgang van de leerlingen te kunnen volgen (6%, n=13), de leerlingen een kans te geven hun kennis en vaardigheden alvast te testen, ter voorbereiding op het CSPE, als afsluiting van elke periode, vanwege betrokkenheid van ouders, om leerlingen te motiveren, ter verdieping/versterking van de inhoud, of voor een betere balans in 'leuke' en 'minder leuke' vakken. 3% van de docenten (n=8) geeft bij 'anders' aan weet ik (nog) niet/n.v.t.

Toetsing: Schoolexamen voor het profielvak en de beroepsgerichte keuzevakken⁸

Het schoolexamen voor het beroepsgerichte programma wordt het meest zowel in leerjaar 3 als 4 afgenomen of uitsluitend in leerjaar 4, waarbij het profielvak vaker wordt afgesloten met een schoolexamen alleen in leerjaar 4 en de keuzevakken vaker worden geëxamineerd in zowel het derde als vierde leerjaar.

Het schoolexamen voor het profielvak wordt bij ongeveer de helft van de docenten uitsluitend afgenomen in leerjaar 4. 35% van de docenten sluit de keuzevakken alleen af in leerjaar 4. De beroepsgerichte keuzevakken worden het vaakst geëxamineerd met een SE in zowel leerjaar 3 als 4: iets meer dan de helft van de docenten sluiten de keuzevakken af zowel in leerjaar 3 als 4 en 37% sluit het profielvak af in zowel het derde als vierde leerjaar. 14% van de docenten sluit het profielvak af met een schoolexamen uitsluitend in leerjaar 3, maar 4% van de docenten doet dit met de keuzevakken. Een aantal docenten weet (nog) niet wanneer het schoolexamen plaatsvindt met betrekking tot het profielvak (2%) en/of de keuzevakken (6%). Zie Grafiek 3.19.

⁸ De resultaten in deze paragraaf met betrekking tot het profielvak zijn gebaseerd op de docenten die een schoolexamen afnemen voor het profielvak. De resultaten in deze paragraaf over de beroepsgerichte keuzevakken berusten op de docenten die weten of waarbij bekend is wanneer het schoolexamen voor de beroepsgerichte keuzevakken wordt afgenomen.

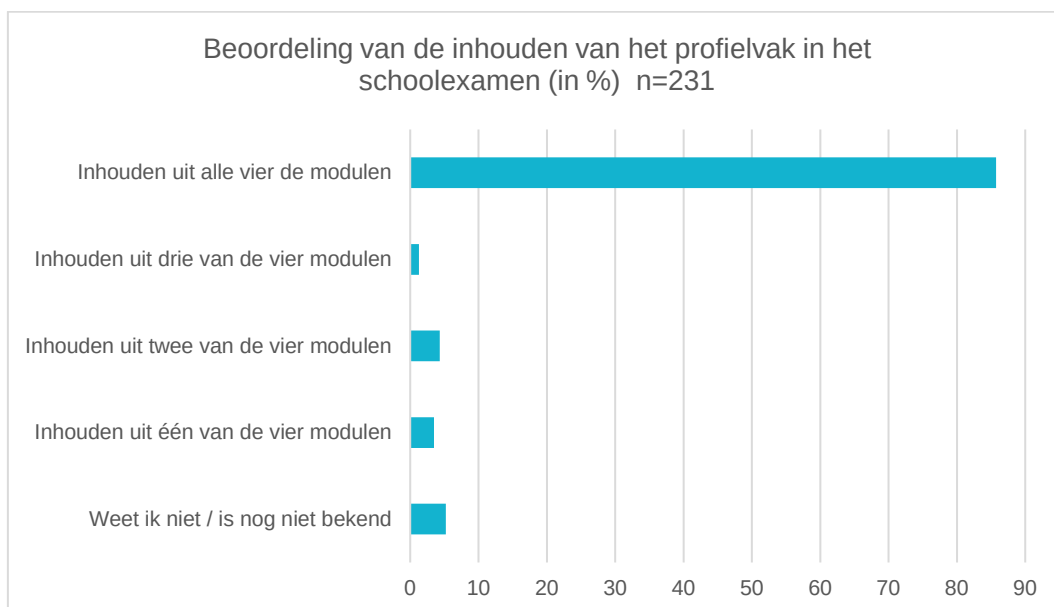

Grafiek 3.19: Leerjaar van het schoolexamen voor het profielvak en de beroepsgerichte keuzevakken.

Noot. Bij 'anders' (1%) wordt genoemd met betrekking tot het profielvak: dit schooljaar in leerjaar 4, maar vanaf volgend schooljaar in leerjaar 3.

Het schoolexamen van het profielvak omvat volgens de meeste docenten de inhoud van alle vier de modules in de beroeps- en kaderberoepsgerichte leerweg.

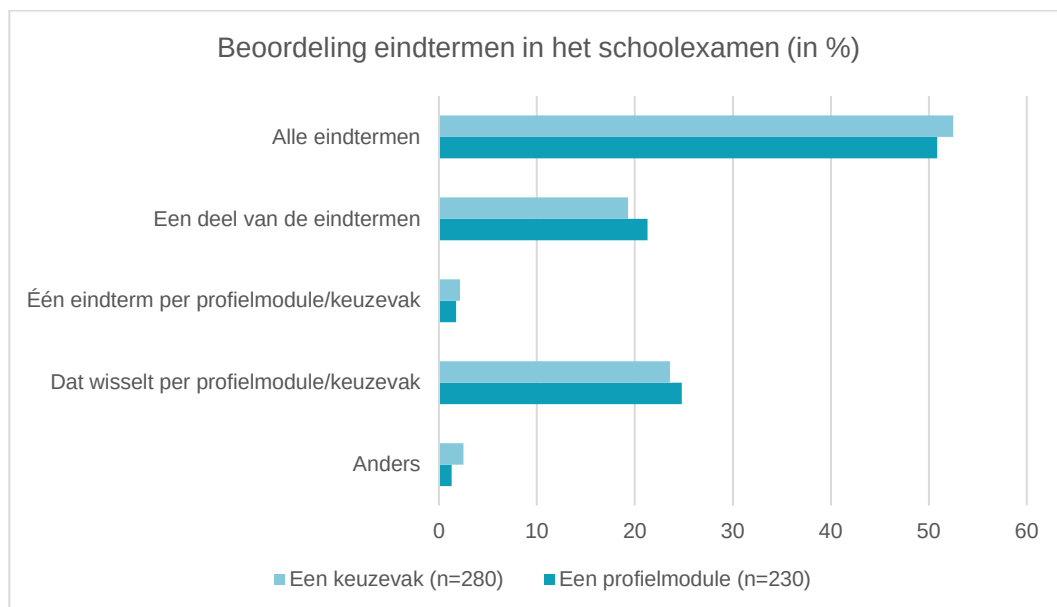
Grafiek 3.20 toont dat bij een ruime meerderheid van de docenten de inhoud uit alle vier de modules van het profielvak worden getoetst in het schoolexamen. Minder dan 10% van de docenten beoordeelt in het schoolexamen de inhoud van drie, twee of één module(n) van de vier profielmodules in de bb en kb. 5% weet dit (nog) niet.

Grafiek 3.20: Beoordeling van de inhoud van het profielvak in het schoolexamen in bb en kb.

De beoordeling van een profielmodule of een keuzevak in het schoolexamen richt zich bij ongeveer de helft van de docenten op alle eindtermen.

Bij ongeveer de helft van de docenten gaat de beoordeling van een profielmodule of een keuzevak in het schoolexamen over alle eindtermen. Een kwart van de docenten geeft aan dat het aantal eindtermen dat wordt getoetst in het schoolexamen wisselt per profielmodule of keuzevak. Bij zo'n 20% van de docenten richt de toetsing van een profielmodule of keuzevak in het schoolexamen zich op een deel van de eindtermen. 2% van de docenten toetst één eindterm per module of keuzevak in het schoolexamen. Zie Grafiek 3.21.

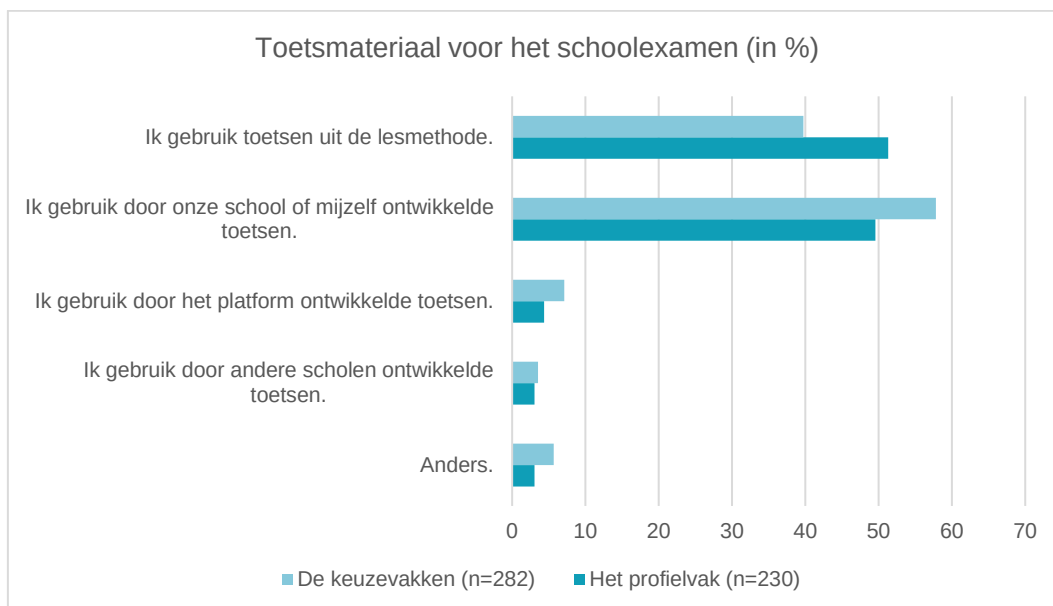

Grafiek 3.21: Beoordeling eindtermen in het schoolexamen van een profielmodule en een beroepsgericht keuzevak.

Noot. Onder 'anders' (1%) wordt genoemd met betrekking tot een profielmodule: zoveel mogelijk eindtermen (n=1) en weet ik nog niet (n=1). Onder 'anders' (2%) wordt genoemd met betrekking tot een beroepsgericht keuzevak: weet ik nog niet.

Voor het schoolexamen van het profielvak gebruikt de helft van de docenten toetsmateriaal uit een lesmethode en toetsitems die zij zelf of collega's op hun school hebben ontwikkeld. Voor het schoolexamen van de keuzevakken wordt met name gebruik gemaakt van toetsen die de docenten zelf of collega's op hun school hebben ontworpen.

Een kleine meerderheid van de docenten (58%) gebruikt voor het schoolexamen van de beroepsgerichte keuzevakken toetsen die zij zelf of collega's op hun school hebben ontwikkeld. De helft van de docenten (50%) maakt hier gebruik van voor het schoolexamen van het profielvak. Ook benut ongeveer de helft toetsen uit de lesmethode voor het schoolexamen van het profielvak. 40% van de docenten doet dit voor het schoolexamen van de keuzevakken. Toetsmateriaal van het platform of ontwikkeld door andere scholen wordt zowel voor het schoolexamen van het profielvak als de keuzevakken weinig gebruikt. Zie Grafiek 3.22.

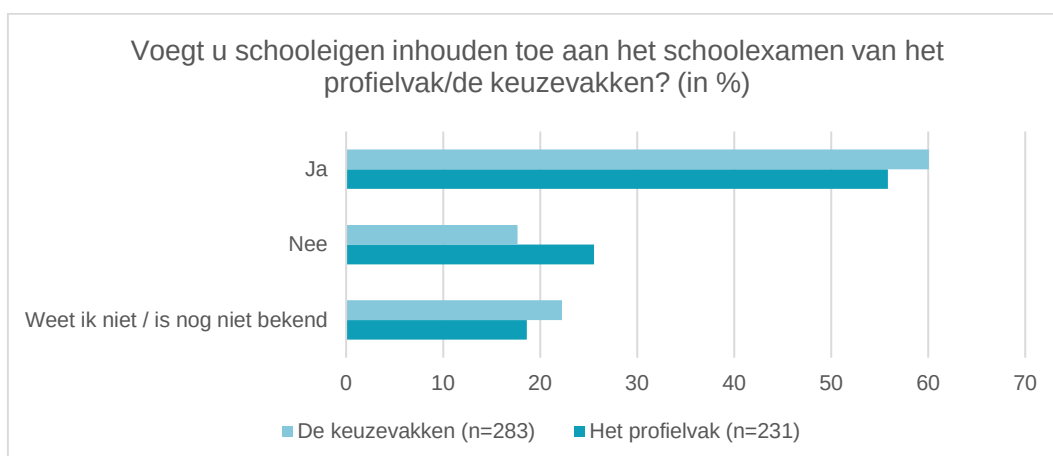

Grafiek 3.22: Toetsmateriaal voor het schoolexamen van het profielvak en de keuzevakken (meerdere antwoorden mogelijk).

Noot. Onder 'anders' worden genoemd met betrekking tot het profielvak: oude CSPE-opgaven, pilot CSPE-opgaven, theorietoetsen uit de schoolexamenbank, en praktijktoetsen/proeve van bekwaamheid. 1% van de docenten (n=3) geeft bij 'anders' aan weet ik (nog) niet. Onder 'anders' worden genoemd met betrekking tot de keuzevakken: oude CSPE-opgaven, toetsen die zijn samengesteld met het mbo (waar de leerlingen de keuzevakken volgen), praktijktoetsen/proeve van bekwaamheid, en profieldeelexamens van het betreffende profiel. 3% van de docenten (n=9) geeft bij 'anders' aan weet ik (nog) niet.

Een kleine meerderheid van de docenten voegt schooleigen inhoud toe aan het schoolexamen van het profielvak en de beroepsgerichte keuzevakken.

De docenten is gevraagd, apart voor het profielvak en de beroepsgerichte keuzevakken, of zij schooleigen inhoud toevoegen aan het schoolexamen (zie Grafiek 3.23). Zo'n 60% van de docenten bevestigt dit te doen voor het schoolexamen van het profielvak en de keuzevakken. 26% van de docenten geeft aan geen schooleigen inhoud toe te voegen aan het schoolexamen van het profielvak. En 18% doet dit niet bij het schoolexamen van de keuzevakken. Ongeveer 20% van de docenten geeft bij deze vraag aan dit (nog) niet te weten.

Grafiek 3.23: Schooleigen inhoud in het schoolexamen van het profielvak en de beroepsgerichte keuzevakken.

3.3 Uitvoerbaarheid, haalbaarheid en toetsbaarheid

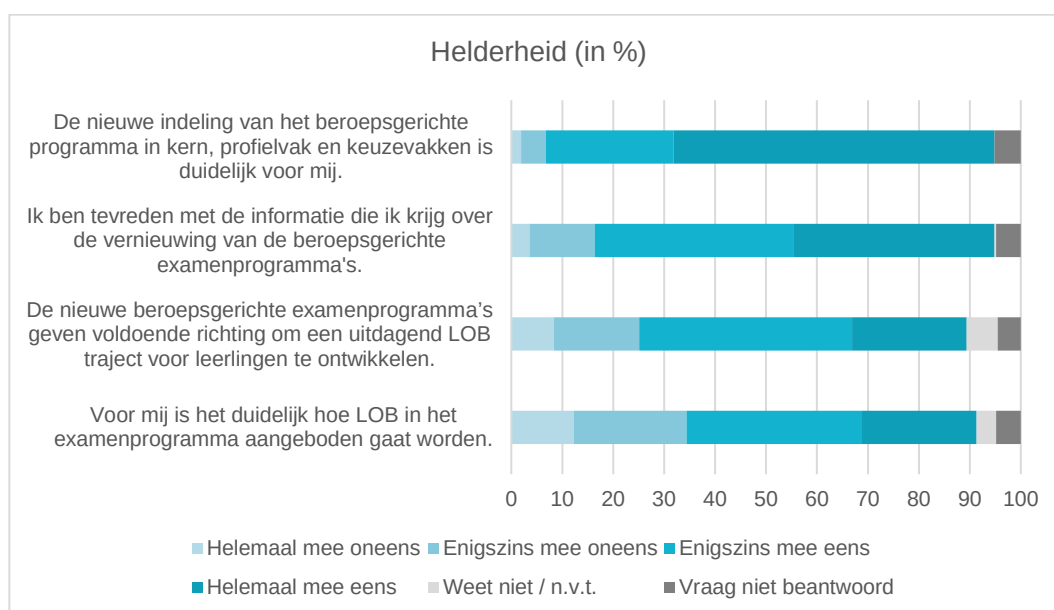
In deze paragraaf worden per thema de resultaten gepresenteerd van de docenten van alle beroepsgerichte profielen samen. Tevens wordt per thema een vergelijking gemaakt tussen de resultaten per beroepsgericht profiel en de resultaten van alle profielen samen. Hierbij is als vuistregel aangehouden: wanneer de percentages van de antwoordcategorieën *enigszins en helemaal mee eens* samen of *enigszins en helemaal mee oneens* samen per profiel 20% of meer afwijken van de percentages van dezelfde antwoordcategorieën van alle profielen (het gemiddelde) wordt dit verschil beschreven onder de kop 'Opvallende afwijkingen per beroepsgericht profiel ten opzichte van het gemiddelde'. Dit omdat de significantie niet kan worden getoetst aangezien de resultaten niet aan de daarvoor geldende voorwaarden voldoen.

Helderheid van de beroepsgerichte examenprogramma's in het algemeen

Een ruime meerderheid van de docenten vindt de nieuwe indeling van de beroepsgerichte programma's in kern, profielvak en keuzevakken duidelijk en is tevreden over de informatie die men krijgt over de vernieuwing van de programma's. Iets meer dan de helft van de docenten vindt het (enigszins) duidelijk hoe LOB in het examenprogramma aangeboden gaat worden.

Docenten is een aantal stellingen voorgelegd met betrekking tot de helderheid van de beroepsgerichte programma's in het algemeen (zie Grafiek 3.24):

- 88% van de docenten vindt de nieuwe indeling van het programma in kern, profielvak en keuzevakken duidelijk.
- Ongeveer 80% is tevreden met de informatie die men krijgt over de vernieuwing van de beroepsgerichte programma's.
- Bijna twee derde is het eens met de stelling dat de nieuwe beroepsgerichte programma's voldoende richting geven om een uitdagend LOB-traject voor leerlingen te ontwikkelen (waarvan 42% van de docenten het enigszins eens is met deze stelling en 23% het helemaal eens is).
- 57% vindt het duidelijk hoe LOB in het examenprogramma aangeboden gaat worden (waarvan een derde van de docenten dit enigszins duidelijk vindt en 23% vindt dit helemaal duidelijk). Ongeveer een derde van de docenten vindt dit niet duidelijk.

Grafiek 3.24: Helderheid van de beroepsgerichte examenprogramma's in het algemeen.

Opvallende afwijkingen per beroepsgericht profiel ten opzichte van het gemiddelde

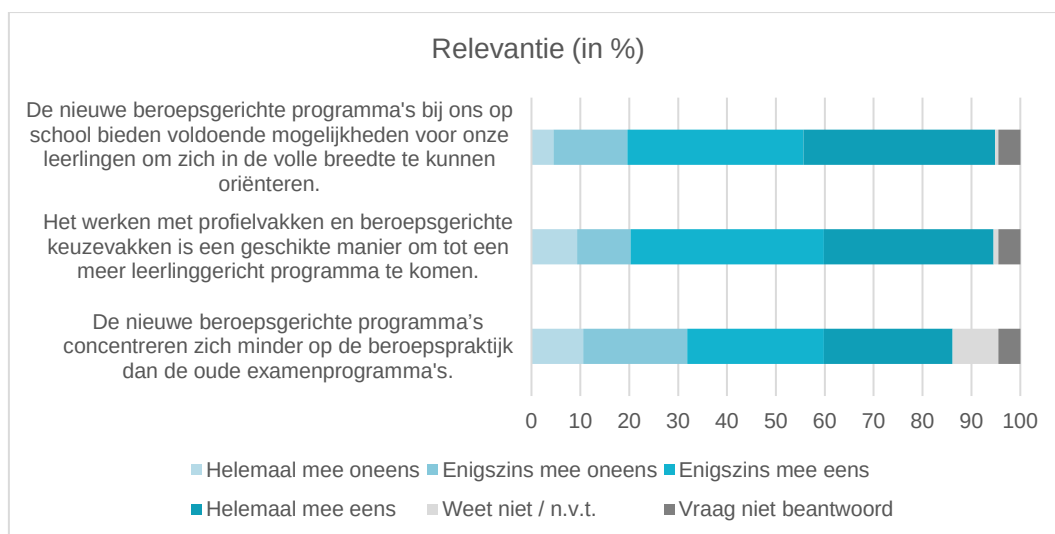
De docenten van HBR lijken minder tevreden met de helderheid van de beroepsgerichte programma's ten opzichte van de docenten van andere profielen. Zo vindt 44% van de docenten HBR (tegen 88% van alle profielen) de indeling van het beroepsgerichte programma duidelijk. Ook lijken minder docenten van het profiel HBR tevreden met de informatie die ze krijgen over de vernieuwing van het programma (44% tegen 78% van alle profielen). Daarnaast vindt iets meer dan de helft van de HBR-docenten (tegen 25% van alle profielen) dat de nieuwe programma's niet voldoende richting geven om een LOB-traject voor leerlingen te ontwikkelen. En een derde van de docenten HBR (tegen 57% van alle profielen) vindt het duidelijk hoe LOB in het examenprogramma aangeboden gaat worden. *Opmerking: deze resultaten zijn gebaseerd op 9 docenten die de vragenlijst hebben ingevuld voor het profiel HBR (3%). Zie de bijlage, Tabel 1.1 tot en met 1.4.*

Relevantie van de nieuwe beroepsgerichte examenprogramma's in het algemeen

Driekwart van de docenten vindt dat de nieuwe beroepsgerichte programma's leerlingen voldoende mogelijkheden bieden om zich in de volle breedte te kunnen oriënteren. Ook vindt men het werken met profielvakken en beroepsgerichte keuzevakken (enigszins) een geschikte manier om tot een meer leerlinggericht programma te komen. Over of de nieuwe beroepsgericht programma's zich minder concentreren op de beroepspraktijk lopen de meningen meer uiteen.

Grafiek 3.25 laat zien hoe de docenten de relevantie van de beroepsgerichte examenprogramma's beoordelen:

- Driekwart van de docenten vindt dat de nieuwe programma's leerlingen voldoende mogelijkheden bieden om zich in de volle breedte te kunnen oriënteren.
- Ook is ongeveer driekwart van de docenten het eens met de stelling dat het werken met profielvakken en beroepsgerichte keuzevakken een geschikte manier is om tot een meer leerlinggericht programma te komen (waarvan 40% het enigszins eens is met deze stelling en 35% is het hier helemaal mee eens).
- Iets meer dan de helft van de docenten is van mening dat de nieuwe beroepsgerichte programma's zich minder concentreren op de beroepspraktijk dan de oude programma's. Een derde is het hier niet mee eens en 9% antwoordt met weet niet/ n.v.t.

Grafiek 3.25: Relevantie van de beroepsgerichte examenprogramma's in het algemeen.

Opvallende afwijkingen per beroepsgericht profiel ten opzichte van het gemiddelde

De resultaten in de Tabel 1.5 en 1.6 in de bijlage laten zien dat de docenten van HBR het met twee van de drie stellingen over de relevantie van de beroepsgerichte programma's vaker niet eens zijn ten opzichte van de docenten van alle profielen. Deze docenten lijken dus over het algemeen minder positief over de relevantie van de programma's. Verder is 33% van deze docenten HBR (tegen 54% van alle profielen) het eens met de stelling dat de nieuwe beroepsgerichte programma's zich minder op de beroepspraktijk concentreren dan de oude programma's.

Over of het werken met profielvakken en beroepsgerichte keuzevakken een geschikte manier is om tot een leerlinggericht programma te komen, lopen de meningen van de MaT-docenten meer uiteen: 43% van de docenten (tegen 74% van alle profielen) is het met deze stelling eens en 43% oneens (tegen 20% van alle profielen). Daarnaast is niemand van de MaT-docenten (tegen 20% van alle profielen) het oneens met de stelling dat de nieuwe programma's voldoende mogelijkheden bieden voor de leerlingen om zich in de volle breedte te kunnen oriënteren.

De docenten van de profielen BWI en PIE lijken vaker te vinden dat het nieuwe beroepsgerichte programma zich minder concentreert op de beroepspraktijk dan het oude programma (> 75% tegen 54% van alle profielen), terwijl E&O-docenten dit minder vaak vinden ten opzichte van de docenten van alle profielen (30% tegen 54% van alle profielen).

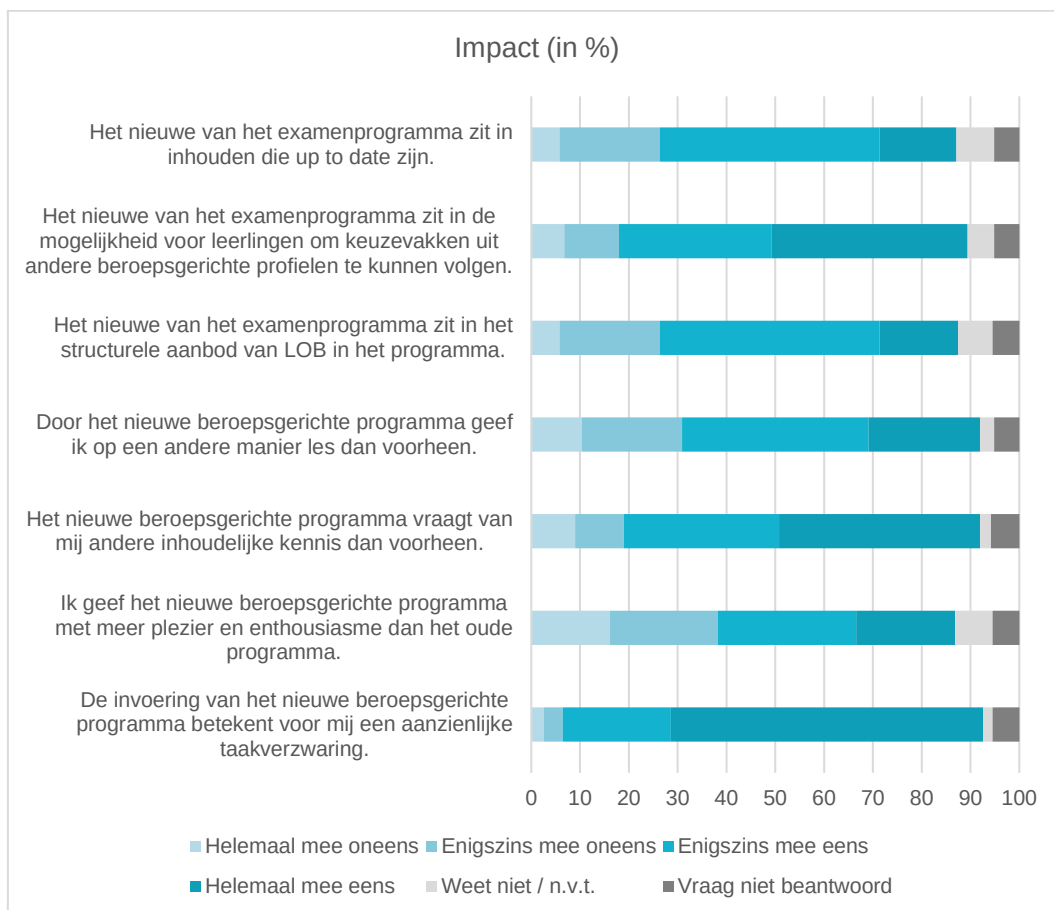
Zie Tabel 1.5 tot en met 1.7 in de bijlage. Opmerking: bovenstaande resultaten zijn gebaseerd op 9 docenten die de vragenlijst hebben ingevuld over het profiel HBR (3%), 7 docenten over MaT (2%), 14 docenten over BWI (5%), 34 docenten over PIE (11%), en 37 docenten over E&O (12%).

Impact van het nieuwe beroepsgerichte programma

De meeste docenten geven aan dat de invoering van het nieuwe beroepsgerichte programma voor hen een taakverzwarend is. De docenten verschillen van mening over de stelling of ze het nieuwe programma met meer plezier en enthousiasme gegeven ten opzichte van het oude programma. Docenten vinden dat het nieuwe van het programma vooral zit in de mogelijkheid voor leerlingen om keuzevakken uit andere beroepsgerichte profielen te kunnen volgen. Ook vraagt het nieuwe programma van hen andere inhoudelijke kennis.

Grafiek 3.26 gaat in op de impact van het nieuwe beroepsgerichte examenprogramma:

- Zo'n 60% van de docenten vindt dat het nieuwe van het examenprogramma zit in inhoud die up-to-date zijn en in het structurele aanbod van LOB in het programma (waarvan 45% van de docenten dit enigszins vindt en 16% dit helemaal vindt).
- Iets meer dan 70% geeft aan dat het nieuwe programma van hen andere inhoudelijke kennis vraagt dan voorheen, en vindt dat het nieuwe van het programma zit in de mogelijkheid voor leerlingen om keuzevakken uit andere profielen te kunnen volgen.
- Ongeveer 60% van de docenten is het eens met de stelling dat ze door het programma op een andere manier lesgeven dan voorheen (waarvan 38% het met deze stelling enigszins eens is en 23% is het hier helemaal mee eens).
- Een grote meerderheid van de docenten vindt de invoering van het nieuwe beroepsgerichte programma voor hen een aanzienlijke taakverzwarend is.
- 49% geeft het nieuwe programma met *meer* plezier en enthousiasme dan het oude programma. 38% doet dit niet.

Grafiek 3.26: Impact van het nieuwe beroepsgerichte programma.

Opvallende afwijkingen per beroepsgericht profiel ten opzichte van het gemiddelde

Een kleine meerderheid van de docenten MaT en HBR (tegen 18% van alle profielen) vindt dat het nieuwe van het programma *niet* zit in de mogelijkheid voor leerlingen om keuzevakken uit andere profielen te kunnen volgen. Wel vinden bijna alle MaT-docenten (tegen 61% van alle profielen) dat het nieuwe van het programma zit in inhoud die up-to-date zijn.

Slechts een derde van de docenten MVI (tegen 61% van alle profielen) vindt dat zij door het nieuwe beroepsgerichte programma op een andere manier lesgeven dan voorheen.

Zo'n 70% van de docenten van de profielen BWI en E&O (tegen 49% van alle profielen) geven het beroepsgerichte programma met *meer* plezier en enthousiasme dan het oude programma. Docenten van Groen en HBR geven daarentegen aan het meer oneens te zijn met deze stelling ten opzichte van de docenten van alle profielen (Groen 62%/HBR 67% tegen 38% van alle profielen). Voor 55% van de HBR-docenten (tegen 86% van alle profielen) betekent de invoering van het nieuwe programma een aanzienlijke taakverzwaring.

Opmerking: bovenstaande resultaten zijn gebaseerd op 9 docenten die de vragenlijst hebben ingevuld over het profiel HBR (3%), 18 docenten over MVI (6%), 7 docenten over MaT (2%), 14 docenten over BWI (5%), 37 docenten over E&O (12%), en 37 docenten over Groen (12%). Zie Tabel 1.8 tot en met 1.14 in de bijlage.

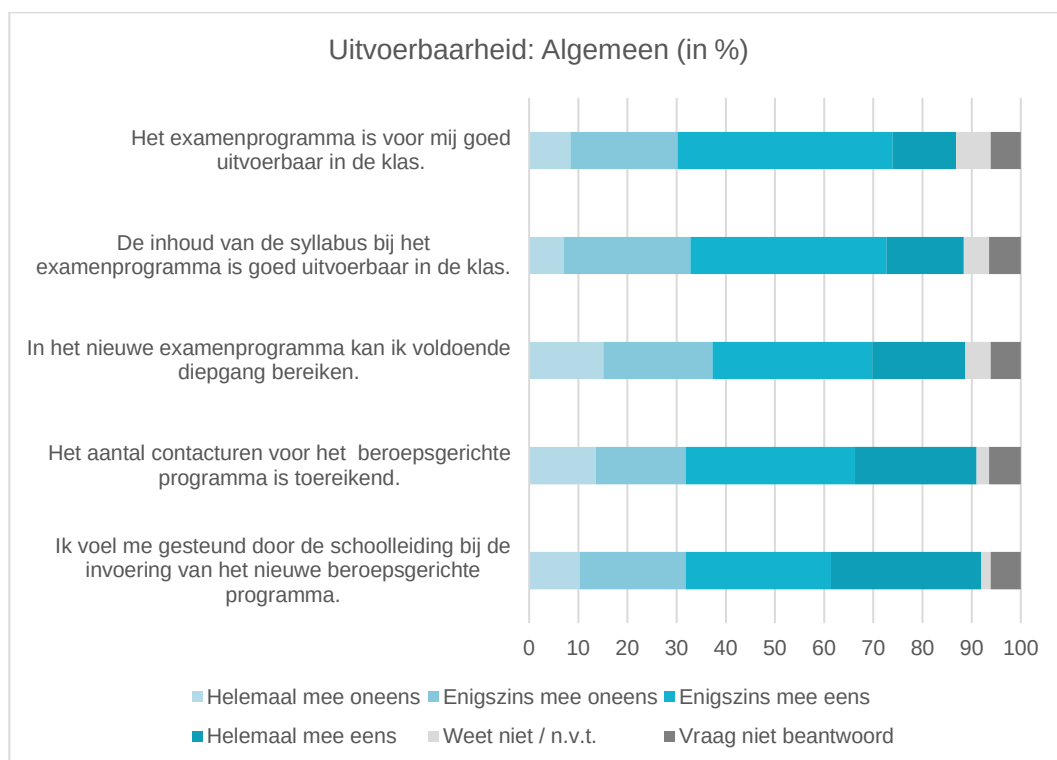
Uitvoerbaarheid van het nieuwe beroepsgerichte programma

De stellingen die aan de docenten zijn voorgelegd in de vragenlijst over de uitvoerbaarheid van het nieuwe beroepsgerichte examenprogramma hebben betrekking op verschillende thema's, namelijk algemeen, deskundigheid, toetsing, materialen en ruimte(s). De resultaten met betrekking tot deze stellingen worden in onderstaande sub-paragrafen per thema beschreven.

Algemeen

Iets meer dan de helft van de docenten vindt het nieuwe beroepsgericht programma en de inhoud van de syllabus (enigszins) goed uitvoerbaar. De meningen van de docenten lopen nog iets meer uiteen over of er voldoende diepgang kan worden bereikt met het nieuwe beroepsgerichte examenprogramma. Ongeveer 60% van de docenten voelt zich gesteund door de schoolleiding bij de invoering van het nieuwe programma, en vindt het aantal contacturen (enigszins) toereikend.

- Iets meer dan de helft van de docenten vindt het nieuwe beroepsgerichte programma goed uitvoerbaar in de klas (waarvan 44% dit enigszins vindt en 13% helemaal vindt).
- Eveneens is iets meer dan de helft van de docenten het eens met de stelling dat de inhoud van de syllabus bij het nieuwe examenprogramma goed uitvoerbaar is in de klas; 40% is het met deze stelling enigszins eens en 16% helemaal eens.
- Ongeveer de helft van de docenten is van mening dat er voldoende diepgang kan worden bereikt met het nieuwe programma. 37% vindt dit niet.
- Zo'n 60% vindt dat het aantal contacturen voor het beroepsgerichte programma toereikend is (waarvan 34% dit enigszins vindt en 25% helemaal vindt).
- Ook voelt 60% van de docenten zich gesteund door de schoolleiding bij de invoering van het nieuwe beroepsgerichte programma. Zie Grafiek 3.27.

Grafiek 3.27: Uitvoerbaarheid van het nieuwe beroepsgerichte programma: algemeen (vraag 44).

Opvallende afwijkingen per beroepsgericht profiel ten opzichte van het gemiddelde

De MaT-docenten lijken erg tevreden over de uitvoerbaarheid van het examenprogramma en de syllabus. Zo vindt 86% (tegen 57% van alle profielen) het examenprogramma en de inhoud van de syllabus goed uitvoerbaar in de klas. Ook een meerderheid van de docenten BWI (tegen 57% van alle profielen) vinden het examenprogramma goed uitvoerbaar.

De docenten van het profiel PIE lijken echter minder tevreden met de uitvoerbaarheid van het examenprogramma (50% tegen 30% van alle profielen is het oneens met deze stelling). Ook zijn de PIE-docenten het minder vaak eens met de stelling dat het aantal contacturen voor het nieuwe programma toereikend is (39% tegen 59% van alle profielen).

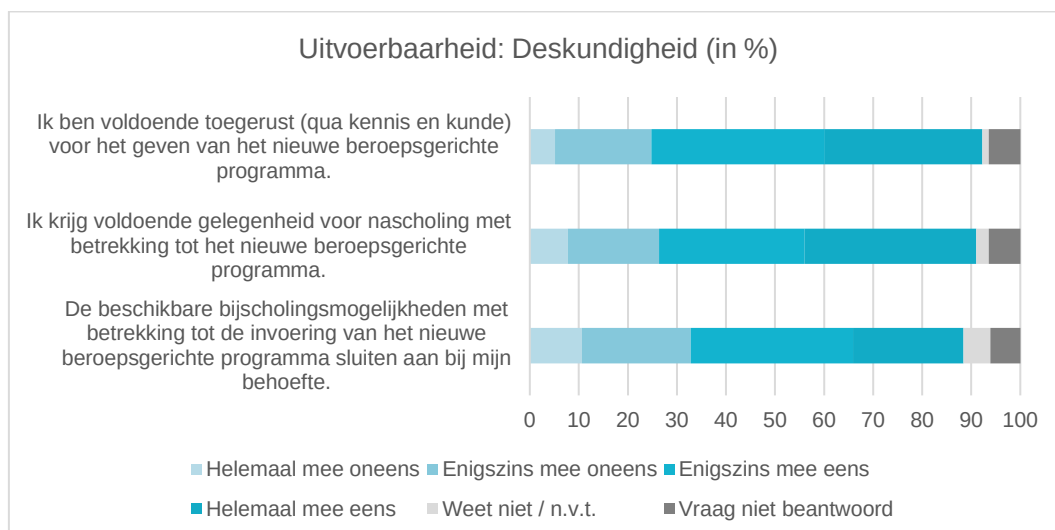
Een kleine meerderheid docenten van de profielen Groen en HBR (tegen 37% van alle profielen) geeft aan het oneens te zijn met de stelling: in het nieuwe examenprogramma kan ik voldoende diepgang bereiken. De BWI-docenten zijn het echter vaker eens met deze stelling (72% tegen 51% van alle profielen).

Opmerking: bovenstaande resultaten zijn gebaseerd op 9 docenten die de vragenlijst hebben ingevuld over het profiel HBR (3%), 7 docenten over MaT (2%), 14 docenten over BWI (5%), 34 docenten over PIE (11%), en 37 docenten over Groen (12%). Zie Tabellen 1.15; 1.16; 1.20; 1.21; 1.27 in de bijlage.

Deskundigheid

Bijna 70% van de docenten voelt zich (enigszins) voldoende toegerust voor het geven van een nieuw beroepsgericht programma. 65% vindt dat er voldoende gelegenheid voor nascholing is. Aanbod en behoefte van de bijscholing sluit niet altijd op elkaar aan.

- 68% van de docenten voelt zich voldoende toegerust voor het verzorgen van het nieuwe beroepsgerichte programma (waarvan 35% van de docenten het enigszins eens is met de stelling dat zij voldoende zijn toegerust (qua kennis en kunde) voor het geven van het nieuwe programma en 32% het helemaal eens is met deze stelling). 25% is het hier (enigszins of helemaal) mee oneens.
- Bijna twee derde van de docenten is het (helemaal of enigszins) eens met de stelling dat zij voldoende gelegenheid voor nascholing over het nieuwe beroepsgerichte programma krijgen.
- 56% is van mening dat de beschikbare bijscholingsmogelijkheden aansluiten bij de behoefte (waarvan 33% dit enigszins vindt en 23% helemaal). 33% is het daar (enigszins of helemaal) niet mee eens. Zie Grafiek 3.28.

Grafiek 3.28: Uitvoerbaarheid van het nieuwe beroepsgerichte programma: Deskundigheid.

Opvallende afwijkingen per beroepsgericht profiel ten opzichte van het gemiddelde

Bij de MVI-docenten lopen de meningen meer uiteen over de stelling of zij zich voldoende toegerust voelen om het nieuwe programma te geven: 44% van de docenten (tegen 68% van alle profielen) is het met deze stelling eens en 45% is het oneens (tegen 25% van alle profielen).

De docenten van het profiel MaT en BWI lijken zich vaker voldoende toegerust (qua kennis en kunde) te voelen voor het geven van het nieuwe programma (93% van de docenten BWI is het met deze stelling eens tegen 68% van alle profielen, en niemand van MaT is het met deze stelling oneens tegen 25% van alle profielen). Verder lijken de docenten van het profiel BWI meer tevreden over de gelegenheid voor nascholing met betrekking tot het nieuwe beroepsgerichte programma en de aansluiting van de nascholing bij hun behoefte (>93% tegen zo'n 60% van alle profielen is het met deze stellingen eens).

De HBR-docenten lijken iets minder tevreden over de gelegenheid voor nascholing die men krijgt: 44% van de docenten HBR (tegen 65% van alle profielen) is het eens met de stelling dat zij voldoende gelegenheid voor nascholing krijgen met betrekking tot het nieuwe programma.

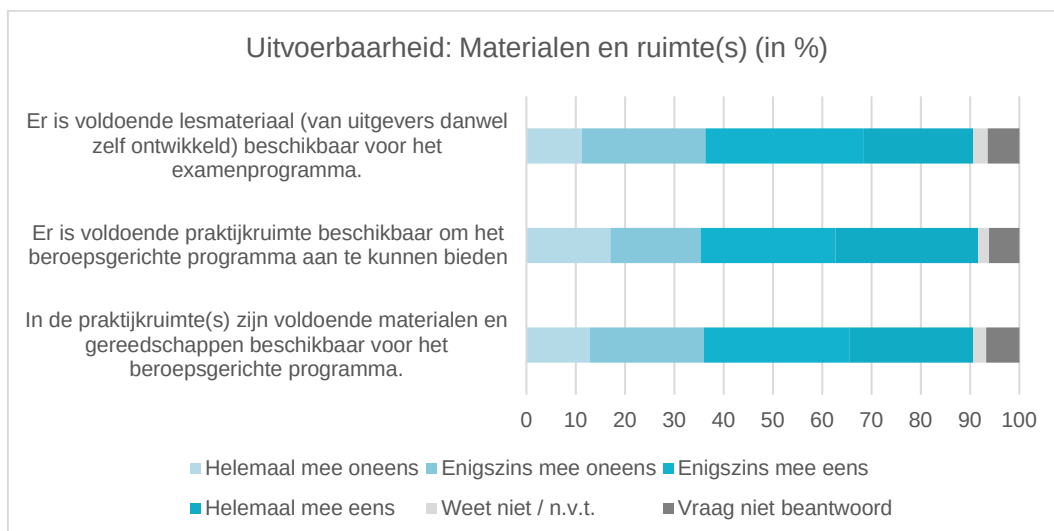
Docenten van het profiel Groen lijken vaker ontevreden over de aansluiting van de beschikbare bijscholingsmogelijkheden bij hun behoefte met betrekking tot het nieuwe beroepsgerichte programma (60% tegen 33% van alle profielen is het oneens met deze stelling).

Opmerking: bovenstaande resultaten zijn gebaseerd op 9 docenten die de vragenlijst hebben ingevuld over het profiel HBR (3%), 7 docenten over MaT (2%), 14 docenten over BWI (5%), 18 docenten over MVI (6%), en 37 docenten over Groen (12%). Zie Tabel 1.24 tot en met 1.26 in de bijlage.

Materialen en ruimte(s)

Iets meer dan de helft van de docenten vindt dat er (enigszins) voldoende lesmateriaal en praktijkruimte beschikbaar is voor het beroepsgerichte programma. Eveneens vindt iets meer dan de helft dat er (enigszins) voldoende materialen en gereedschappen aanwezig zijn in deze praktijkruimte(s).

- 54% van de docenten is het eens met de stelling dat er voldoende lesmateriaal (van uitgevers danwel zelf ontwikkeld) beschikbaar is voor het beroepsgerichte examenprogramma (waarvan 32% het enigszins eens is en 22% helemaal eens). 36% is het daar (enigszins of helemaal) niet mee eens.
- Volgens 56% is er voldoende praktijkruimte beschikbaar om het beroepsgerichte programma aan te kunnen bieden. Iets meer dan een derde van de docenten vindt dit niet.
- 55% van de docenten is van mening dat in de praktijkruimte(s) voldoende materialen en gereedschappen beschikbaar zijn voor het programma (waarvan 30% dit enigszins vindt en 25% dit helemaal vindt). 36% vindt niet dat er voldoende materialen en gereedschappen aanwezig zijn in de praktijkruimte(s). Zie Grafiek 3.29.

Grafiek 3.29: Uitvoerbaarheid van het nieuwe beroepsgerichte programma: materialen en ruimte(s).

Opvallende afwijkingen per beroepsgericht profiel ten opzichte van het gemiddelde

De docenten van de profielen BWI, HBR en Z&W lijken minder ontevreden over de beschikbaarheid van lesmateriaal voor het nieuwe programma (<15% tegen 36% van alle profielen is het oneens met deze stelling). De Groen-docenten lijken juist meer ontevreden over de beschikbaarheid van lesmateriaal (62% tegen 36% van alle profielen is het oneens met deze stelling).

14% van de MaT-docenten (tegen 35% van alle profielen) is het oneens met de stelling dat er voldoende praktijkruimte beschikbaar is om het nieuwe beroepgerichte programma te kunnen aanbieden. De MaT-docenten lijken verder minder ontevreden over de materialen en gereedschappen die beschikbaar zijn voor het nieuwe programma (14% tegen 36% van alle profielen is het oneens met deze stelling).

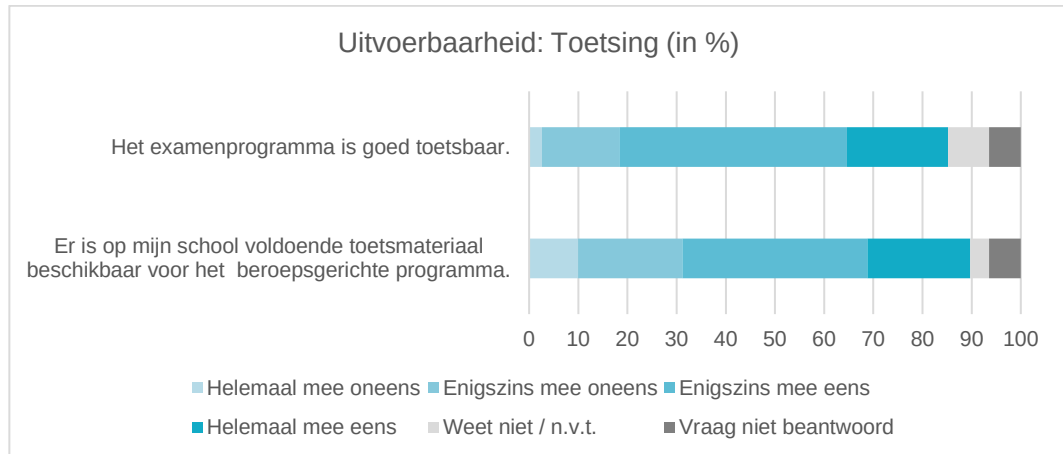
De docenten van het profiel PIE vinden vaker dat er voldoende praktijkruimte beschikbaar is voor het programma (79% tegen 56% van alle profielen).

Opmerking: bovenstaande resultaten zijn gebaseerd op 9 docenten die de vragenlijst hebben ingevuld over het profiel HBR (3%), 7 docenten over MaT (2%), 14 docenten over BWI (5%), 46 docenten over Z&W (15%), en 34 docenten over PIE (11%). Zie Tabellen 1.17; 1.22; 1.23 in de bijlage.

Toetsing

Bijna 70% van de docenten vindt het beroepsgerichte examenprogramma (enigszins) goed toetsbaar. Het toetsmateriaal is (enigszins) voldoende beschikbaar bij zo'n 60% van de docenten.

- De meeste docenten geven aan dat het examenprogramma goed toetsbaar is (waarvan 46% dit enigszins vindt en 21% helemaal vindt).
- Zo'n 60% is het eens met de stelling dat er op hun school voldoende toetsmateriaal beschikbaar is voor het beroepgerichte programma; 38% is het hier enigszins mee eens en 21% helemaal mee eens. Zie Grafiek 3.30.

Grafiek 3.30: Uitvoerbaarheid van het nieuwe beroepsgerichte programma: toetsing.

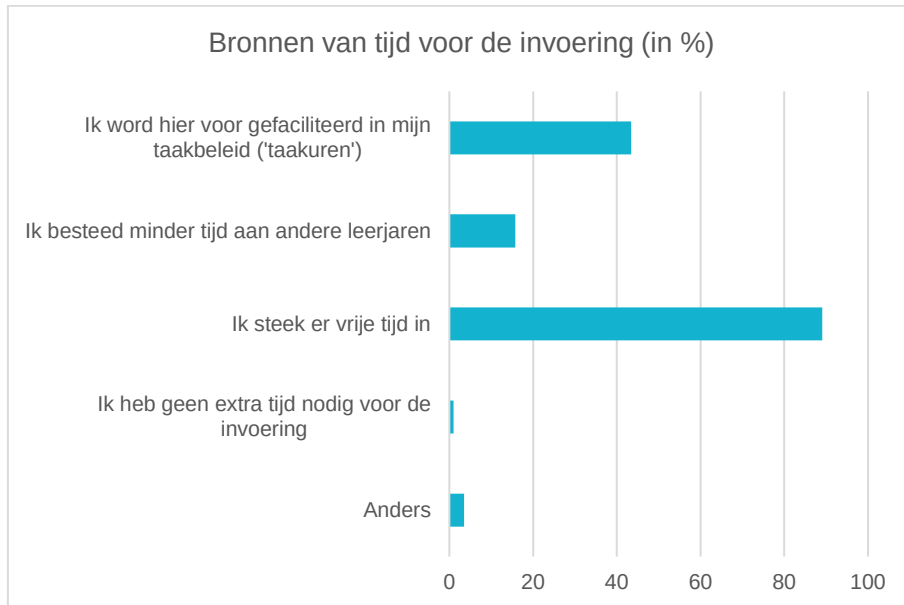
Opvallende afwijkingen per beroepsgericht profiel ten opzichte van het gemiddelde

Over de twee stellingen met betrekking tot de uitvoerbaarheid van de toetsing zijn de resultaten per profiel ongeveer vergelijkbaar. Alleen lijken de docenten met het profiel BWI meer tevreden over de beschikbaarheid van toetsmateriaal voor het beroepsgerichte programma (79% tegen 59% van alle profielen). *Opmerking: deze resultaten zijn gebaseerd op 14 docenten die de vragenlijst hebben ingevuld over het profiel BWI (5%). Zie Tabel 1.18 en 1.19 in de bijlage.*

Tijd voor de invoering

Docenten gebruiken in grote meerderheid vrije tijd voor de invoering van het nieuwe beroepsgerichte programma. Nog geen 50% van de docenten wordt gefaciliteerd in hun taakbeleid voor de invoering.

Grafiek 3.31 geeft aan waar de docenten de (eventuele extra) tijd vandaan halen die nodig is voor de invoering van het nieuwe beroepsgerichte programma. De meeste docenten (89%) geven aan hier vrije tijd voor te gebruiken. 43% van de docenten wordt hier voor gefaciliteerd in hun taakbeleid (taakuren) en 16% besteedt minder tijd aan andere leerjaren. Enkele docenten (1%) geven aan geen extra tijd nodig te hebben voor de invoering van het nieuwe programma.

Grafiek 3.31: Bronnen van tijd voor de invoering van het nieuwe beroepspgerichte programma (meerdere antwoorden mogelijk).

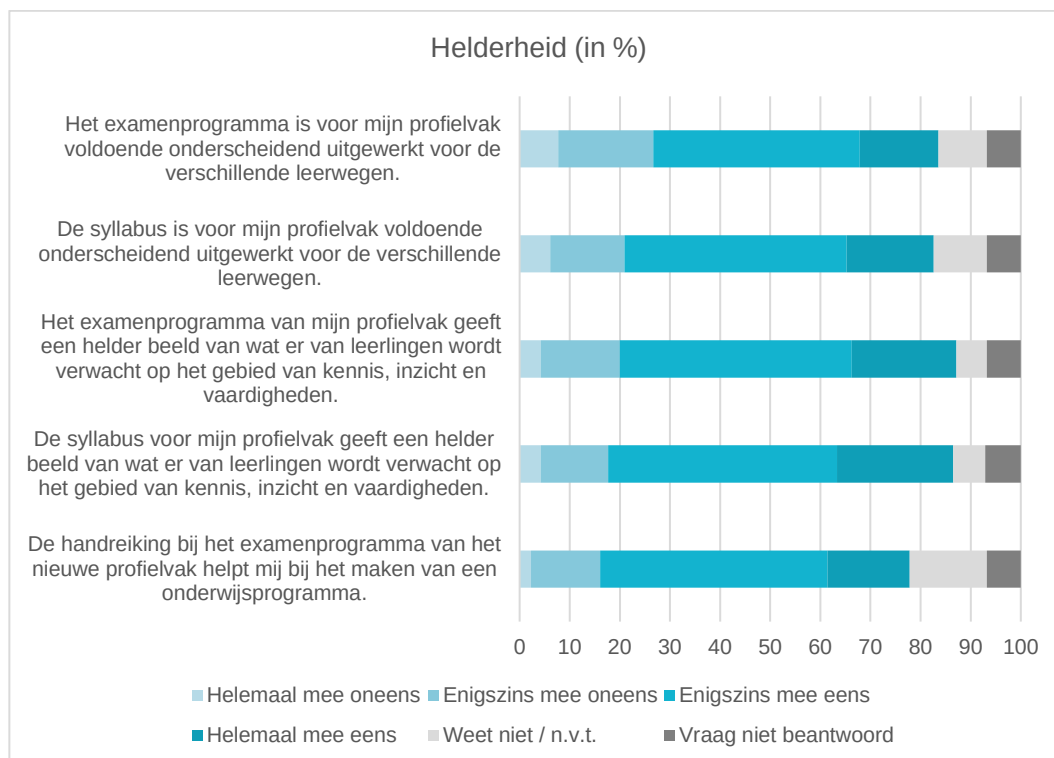
Noot. Bij 'anders' (4%) worden genoemd: het besteden van minder tijd aan andere taken (bijvoorbeeld, onderhoud van lokaal en machines), de lerarenbeurs, facilitering in taakbeleid maar te weinig, en er is geen tijd voor de invoering van het nieuwe programma.

Helderheid van het nieuwe beroepspgerichte programma

Bijna 70% van de docenten vindt dat het nieuwe examenprogramma en de syllabus voor hun profielvak (enigszins) een helder beeld geven over wat er van leerlingen wordt verwacht op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden.

Grafiek 3.32 laat zien hoe de docenten de helderheid van het nieuwe beroepspgerichte examenprogramma beoordelen:

- Zo'n 60% van de docenten vindt het nieuwe examenprogramma en de syllabus voor hun profielvak voldoende onderscheidend uitgewerkt voor de verschillende leerwegen (waarvan zo'n 40% dit enigszins vindt en iets meer dan 15% dit helemaal vindt). Ongeveer een kwart van de docenten vindt het nieuwe programma en de syllabus niet voldoende onderscheidend voor de diverse leerwegen. Zo'n 10% antwoordt hier met weet niet/n.v.t.
- Bijna 70% van de docenten is het eens met de stellingen dat het nieuwe examenprogramma/de syllabus voor hun profielvak een helder beeld geven over wat er van leerlingen wordt verwacht op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden; 46% is het hier enigszins mee eens en iets meer dan 20% helemaal mee eens.
- Ongeveer 60% geeft aan dat de handreiking bij het examenprogramma hen helpt bij het maken van een onderwijsprogramma (waarvan 45% dit enigszins vindt en 16% helemaal vindt). 16% is het hier niet mee eens, en 15% van de docenten antwoordt met weet niet/n.v.t.

Grafiek 3.32: Helderheid van het nieuwe beroepsgerichte programma.

Opvallende afwijkingen per beroepsgericht profiel ten opzichte van het gemiddelde

De docenten BWI vinden vaker dat het examenprogramma (en de syllabus) onderscheidend is uitgewerkt voor de verschillende leerwegen (>85% tegen zo'n 60% van alle profielen). Ook de M&T-docenten lijken hier meer tevreden over met betrekking tot het examenprogramma (77% tegen 57% van alle profielen). Daarentegen lijken de docenten Groen hier minder tevreden over met betrekking tot het examenprogramma (29% tegen 57% van alle profielen).

De meningen van de docenten HBR lopen meer uiteen over de stelling dat de syllabus een helder beeld geeft van wat er van leerlingen wordt verwacht op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden. Zo is 44% het met deze stelling eens tegen 69% van alle profielen, en 44% oneens tegen 18% van alle profielen.

Maar 39% van de M&T-docenten (tegen 62% van alle profielen) vindt dat de handreiking bij het examenprogramma van het profielvak helpt bij het maken van een onderwijsprogramma.

Opmerking: bovenstaande resultaten zijn gebaseerd op 9 docenten die de vragenlijst hebben ingevuld over het profiel HBR (3%), 14 docenten over BWI (5%), 37 docenten over Groen (12%), en 26 docenten over M&T (8%). Zie Tabel 1.29 en 1.33 in de bijlage.

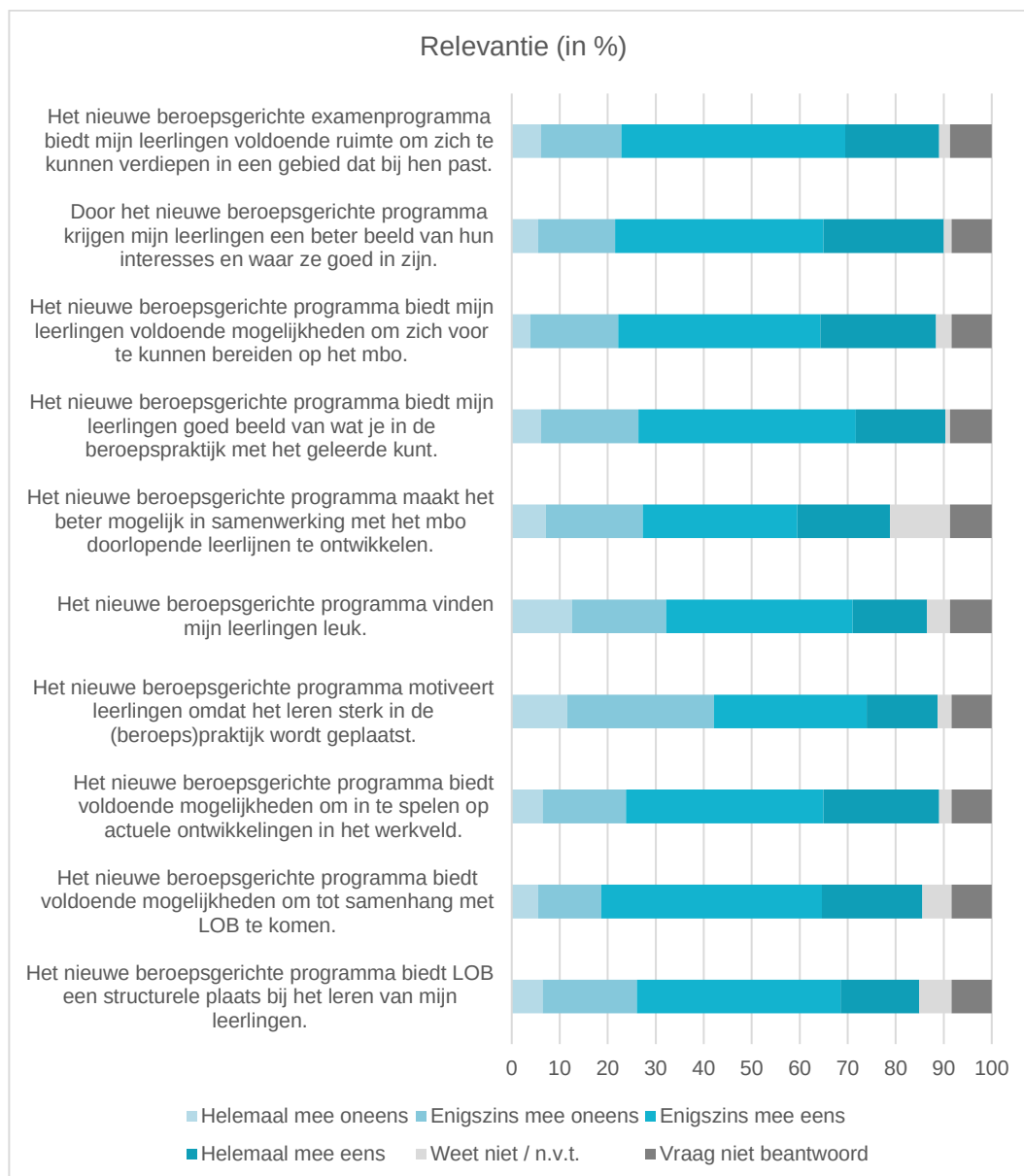
Relevantie van het nieuwe beroepsgerichte programma

Iets minder dan 70% van de docenten vindt dat leerlingen (enigszins) een beter beeld krijgen van hun interesses en waar ze goed in zijn door het nieuwe beroepsgerichte programma. Eveneens vindt 70% dat het nieuwe programma (enigszins) voldoende mogelijkheden biedt om tot samenhang met LOB te komen.

Docenten denken het meest gevarieerd over de stelling 'het nieuwe beroepsgerichte programma motiveert leerlingen, omdat het leren sterk in de (beroeps)praktijk wordt geplaatst'.

Docenten is een aantal stellingen voorgelegd over de relevantie van het nieuwe beroepsgerichte programma (zie Grafiek 3.33):

- Twee derde van de docenten vindt dat het nieuwe beroepsgerichte programma hun leerlingen voldoende ruimte geeft om zich te kunnen verdiepen in een gebied dat bij hen past en zich voor te kunnen bereiden op het mbo; zo'n 45% van de docenten vindt dit enigszins en ongeveer 22% vindt dit helemaal. Iets meer dan 20% vindt dit niet.
- Bijna 70% geeft aan dat door het nieuwe programma leerlingen een beter beeld van hun interesses krijgen en waar ze goed in zijn (hiermee is 43% het enigszins eens en een kwart helemaal eens).
- 64% is het eens met de stelling dat het nieuwe beroepsgerichte programma leerlingen een goed beeld biedt van wat je in de beroepspraktijk met het geleerde kunt (waarvan 45% het enigszins eens is en 19% helemaal eens).
- De meningen van de docenten lopen ook wat uiteen over of het nieuwe beroepsgerichte programma het beter mogelijk maakt in samenwerking met het mbo doorlopende leerlijnen te ontwikkelen: Ongeveer de helft van de docenten vindt dit wel, 27% vindt dit niet en 13% antwoordt met weet niet/n.v.t.
- Een derde van de docenten is het niet eens met de stelling: het nieuwe beroepsgerichte programma vinden mijn leerlingen leuk. 54% is het wel met deze stelling eens (waarvan 39% het enigszins eens is en 15% helemaal eens).
- Minder dan de helft van de docenten vindt (enigszins) dat het nieuwe programma leerlingen motiveert, omdat het leren sterk in de (beroeps)praktijk wordt geplaatst. Daarentegen is 42% het hier (enigszins) niet mee eens.
- Zo'n 65% van de docenten vindt dat het nieuwe examenprogramma voldoende mogelijkheden biedt om in te spelen op actuele ontwikkelingen in het werkveld (waarvan 41% dit enigszins vindt en 24% helemaal vindt). Ongeveer een kwart is het hier niet mee eens.
- Bijna 70% geeft aan dat het nieuwe beroepsgerichte programma voldoende mogelijkheden biedt om tot samenhang met LOB te komen (hiermee is 46% van de docenten het enigszins eens en 21% helemaal eens). Zo'n 20% is het hier niet mee eens.
- Een krappe meerderheid van de docenten is van mening dat het nieuwe beroepsgerichte programma LOB een structurele plaats biedt bij het leren van hun leerlingen (waarvan 42% van de docenten dit enigszins vindt en 16% helemaal vindt). Een kwart vindt niet dat het programma LOB een structurele plaats geeft in het leren van hun leerlingen.

Grafiek 3.33: Relevantie van het nieuwe beroepsgerichte programma.

Opvallende afwijkingen per beroepsgericht profiel ten opzichte van het gemiddelde

De docenten van het profiel HBR zijn het met acht van de tien stellingen over de relevantie van het nieuwe beroepsgerichte programma vaker niet eens ten opzichte van de docenten van alle profielen. Deze docenten lijken dus over het algemeen minder positief over de relevantie van het nieuwe programma.

De BWI-docenten lijken juist meer tevreden met de relevantie van het nieuwe beroepsgerichte programma ten opzichte van de docenten van alle profielen. Zo zijn zij het met zes van de tien stellingen over de relevantie van het nieuwe programma meer eens.

De docenten van Groen zijn het met vier stellingen van de tien meer oneens. De docenten Groen lijken dus net als de docenten HBR iets minder tevreden over de relevantie van het nieuwe programma.

MaT-docenten lijken meer tevreden met de mogelijkheid die het nieuwe programma biedt om in samenwerking met het mbo doorlopende leerlijnen te ontwikkelen (71% tegen 51% van alle profielen). Verder is geen enkele docent MaT (tegen 22% van alle profielen) het oneens met de stelling dat door het nieuwe beroepsgerichte programma leerlingen een beter beeld krijgen van hun interesses en waar ze goed in zijn.

Verder lijken de docenten MVI minder ontevreden met de mogelijkheid die het nieuwe programma biedt om in samenwerking met het mbo doorlopende leerlijnen te ontwikkelen (6% tegen 27% van alle profielen). Ook zijn minder MVI-docenten het oneens met de stelling: het nieuwe beroepsgerichte programma vinden mijn leerlingen leuk (11% tegen 32% van alle profielen).

Opmerking: bovenstaande resultaten zijn gebaseerd op 9 docenten die de vragenlijst hebben ingevuld over het profiel HBR (3%), 7 docenten over MaT (2%), 14 docenten over BWI (5%), 37 docenten over Groen (12%), en 18 docenten over MVI (18%). Zie Tabel 1.34 tot 1.43 in de bijlage.

Sterke en zwakke punten van de beroepsgerichte examenprogramma's

In het vragenlijstonderzoek is docenten gevraagd twee sterke en twee zwakke punten van het beroepsgerichte examenprogramma te noemen van hun profiel.

De docenten noemen diverse sterke punten. De volgende sterke punten zijn veel genoemd (aangevuld met een paar citaten van de gegeven antwoorden):

- Breder oriëntatie van de leerlingen: *'brede oriëntatie op meerdere vakgebieden', 'brede kijk op werkvelden', 'leerlingen kunnen zich breed oriënteren', 'leerlingen worden breed opgeleid', 'brede uitstroommogelijkheid voor de leerling'.*
- Meer keuzevrijheid, ruime keuzemogelijkheden voor de leerlingen: *'dat ze zelf mogen kiezen welke keuzevakken ze doen', 'leerling heeft keuzes', 'leerling kan en mag zijn leerlijn zelf kiezen', 'leerlingen kunnen het eigen onderwijspakket kiezen', 'de mogelijkheid om toch bij andere profielen een keuzevak te volgen', 'vrijheid van invulling keuzevakken'.*
- Meer beroepsgericht/praktijkgericht: *'meer mogelijkheden om de beroeps-/arbeidsmarkt te onderzoeken', 'meer praktijk', 'betekenismatiger richting beroepspraktijk', 'keuzemodules kunnen praktischer dus meer leerlingen zijn gemotiveerd', 'meer en of anders praktisch bezig zijn'.*
- De variatie van het programma: *'veel afwisseling mogelijk', 'diversiteit', 'afwisselend', 'meer variatie (door keuzevakken)'.*
- De actuele inhoud van het programma: *'een actualisering van de lesstof die aansluit bij de huidige tijd', 'het is vernieuwend en afgestoft', 'meer van deze tijd', 'up-to-date, gemoderniseerd', 'meer inspelen op actualiteit'.*
- De mogelijkheid voor leerlingen om hun keuze voor een beroep/studie uit te stellen: *'leerlingen die uitstroomprofiel nog niet weten kunnen keuze uitstellen', 'de uitgestelde beroepskeuze', 'de keuze wordt uitgesteld', 'uitstel van studiekeuze'.*
- Meer mogelijkheid voor maatwerk: *'maatwerk leveren', 'gepersonaliseerd leren mogelijkheden', 'meer maatwerk door keuzevakken'.*

Ook noemen de docenten uiteenlopende zwakke punten. De volgende zwakke punten zijn veel genoemd (aangevuld met een aantal citaten van de gegeven antwoorden):

- De organiseerbaarheid is lastig (vooral van de keuzevakken): *'als alle leerlingen echt hun eigen keuze maken, lopen we tegen organisatorische problemen aan waardoor dit doel niet waargemaakt kan worden', 'door vele keuzes moeilijk te organiseren', 'keuzevakken zijn slecht organiseerbaar binnen bestaande organisatie', 'organisatorisch en rooster technisch lastig om e.e.a. te realiseren', 'organisatorisch soms moeilijk'.*
- Te weinig diepgang/te breed: *'profiel te breed, weinig verdieping', 'diepgang is totaal weg', 'erg breed, niet alle lesstof is voldoende te behandelen', 'geen tijd voor verdieping', 'profiel te breed, weinig verdieping', 'diepgang niet mogelijk', 'leerlingen leren nu van het beroepsvak maar een heel beperkt stukje', 'minder diepgang in de lesinhoud'.*
- Het programma is overladen: *'de hoeveelheid lesstof die in de beschikbare tijd behandeld moet worden (is te veel)', 'de tijdsperiode is te kort om leerlingen alles te leren, er zit veel kennis en kunde in de profielmodules, voor leerlingen is het niet te doen om alles te onthouden', 'er is te veel leerstof voor het aantal uur', 'overvol programma', 'te veel in te weinig tijd', 'veel te veel eindtermen waardoor je soms door het bos de bomen niet meer ziet'.*
- De beschikbaarheid van lesmateriaal is onvoldoende: *'geen goede methode, alles zelf ontwikkelen', 'methode nog niet voldoende ontwikkeld van sommige uitgevers', 'te weinig goed materiaal en toetsen beschikbaar', 'er is nog weinig goed lesmateriaal voor keuzevakken', 'te snelle invoering; uitgevers waar nog niet klaar met materiaal,'*
- Te weinig facilitering van docenten (en scholen) op het gebied van tijd, geld, scholing en middelen: *'onvoldoende facilitering om onderwijs vorm te geven', 'zeer beperkte faciliteiten voor kleinere scholen', 'bijscholing zou structureel veel meer moeten zijn om zo op de hoogte te blijven van onderwijsprogramma en van de nieuwe technieken', 'investeringen zijn nodig om alles te kunnen geven, terwijl er nauwelijks gelden voor vrijgekomen zijn', 'nauwelijks facilitering in tijd, geld en middelen', 'niet genoeg gefaciliteerd voor de invoering', 'specifieke bijscholing is nodig ik mis diepgang', 'te weinig tijd om het goed voor te bereiden', 'veel geld en ruimte nodig die er niet is'.*
- De invoering van het nieuwe programma vraagt veel tijd/inspanning van de docenten: *'kost veel tijd en energie om je e.e.a. eigen te maken', 'het vraagt veel kennis van docenten om eigenaar te worden van al de verschillende keuzevakken', 'taakverzwaring', 'te veel zelf moeten ontwikkelen', 'veel voorbereidingswerk', 'vraagt veel van de docent, te veel verschillende expertise is nodig', 'te veel vrije tijd van mij erin moeten stoppen'.*
- Te theoretisch (en weinig praktijk): *'veel te veel theorie in de syllabus van de profieldelen', 'te veel theorie, leerlingen zeggen ook "wanneer krijgen we praktijk", te theoretisch qua leerstof aanbod', 'veel te veel theorie in syllabus en methodes', 'er wordt behoorlijk wat theoretische kennis van leerlingen verwacht op veel gebieden, voor basis en kader leerlingen veel om te verhapstukken', 'te weinig praktijk', 'te veel theoretische kennis van een te hoog niveau'.*
- Te veel keuzemogelijkheden voor de leerling: *'keuzemogelijkheden zijn te groot voor een puber', 'leerlingen snappen er niets van, te veel keuzes, te veel vakken, leerlingen zijn te jong om een keuze te kunnen maken', 'keuzestress', 'leerlingen vinden keuze nu nog moeilijker', 'te veel keuzemogelijkheden soms voor leerlingen'.*

3.4 Samenvattend overzicht

In deze paragraaf worden de belangrijkste conclusies uit voorgaande paragrafen op een rij gezet per thema.

Vorbereiding invoering

- Een meerderheid van de docenten heeft websites, het nieuwe examenprogramma en de syllabus, nieuwe methode(s), nieuwsbrieven en pilotexamens bestudeerd om zichzelf op de hoogte te stellen van het nieuwe beroepsgerichte programma van hun profiel.
- De docenten hebben met name bijeenkomsten van het betreffende platform bezocht, voorlichtingsbijeenkomsten bijgewoond en bijscholing gevolgd om zichzelf op de hoogte te stellen van het nieuwe beroepsgerichte programma van hun profiel.
- Het meest behoefte hebben docenten aan bijscholing over het ontwikkelen van onderwijsprogramma's bij de keuzevakken.

De onderwijspraktijk: LOB

LOB is bij een meerderheid van de docenten geïntegreerd in het beroepsgerichte programma van hun profiel. Binnen het onderwijsprogramma wordt LOB het vaakst vormgegeven met LOB-gesprekken en stage(s).

De onderwijspraktijk: Beschikbare lestijd

In de basis- en kaderberoepsgerichte leerweg hebben de docenten gemiddeld 12 lesuren van 50 minuten per week beschikbaar voor het beroepsgerichte programma, zowel in leerjaar 3 als leerjaar 4. Binnen de gemengde leerweg zijn (volgens verwachting) minder lesuren beschikbaar voor het programma, namelijk gemiddeld 6 lesuren van 50 minuten per week. De lestijd is evenredig over de verschillende leerjaren verdeeld binnen de drie leerwegen. Wel lijkt de variatie in de beschikbare lestijd tussen de docenten in alle leerwegen groot.

De onderwijspraktijk: Lestijd besteed aan het profielvak

Van het totale beroepsgerichte programma besteedt bijna de helft van de docenten meer dan 50% van de tijd aan de inhoud van het profielvak.

De onderwijspraktijk: Beroepsgerichte keuzevakken

- Binnen alle leerwegen kunnen de leerlingen meestal kiezen uit keuzevakken. De mate waarin de leerlingen kunnen kiezen uit keuzevakken verschilt. In de gl kunnen leerlingen vaker *niet* kiezen uit keuzevakken dan in de bb en kb.
- De keuzemogelijkheden van de leerlingen met betrekking tot de beroepsgerichte keuzevakken zijn gevarieerd. Ongeveer de helft van de docenten geeft aan dat hun leerlingen ook kunnen kiezen uit keuzevakken van andere profielen.
- Een meerderheid van de docenten stelt dat ofwel het profielvak en de keuzevakken naast elkaar worden aangeboden, ofwel eerst het profielvak en dan de keuzevakken worden aangeboden.
- Bij de meeste docenten wordt beperkt of geen overleg gevoerd over het aanbod en de inhoud van beroepsgerichte keuzevakken met mbo-instellingen, andere vmbo-scholen, of bedrijven en instellingen in de regio.

De onderwijspraktijk: Lesmateriaal voor het profielvak en de beroepsgerichte keuzevakken

- Bijna alle docenten maken gebruik van nieuw lesmateriaal voor het profielvak en het merendeel van de keuzevakken. De helft van de docenten combineert dit nieuwe lesmateriaal met oud lesmateriaal.
- Zowel voor het profielvak als voor het merendeel van de keuzevakken, gebruiken de meeste docenten lesmateriaal van uitgevers en lesmateriaal dat door de docenten van de school zelf is ontwikkeld.

De onderwijspraktijk: Toetsing, examinering van het profielvak

Een meerderheid van de docenten geeft aan dat het profielvak met een Centraal Schriftelijk en Praktisch Examen (CSPE) én een schoolexamen wordt geëxamineerd. Dit gebeurt vooral om het cijfer niet van één toetsmoment af te laten hangen.

De onderwijspraktijk: Toetsing, schoolexamen voor het profielvak en de beroepsgerichte keuzevakken

- Het schoolexamen voor het beroepsgerichte programma wordt het meest zowel in leerjaar 3 als 4 afgenomen of uitsluitend in leerjaar 4, waarbij het profielvak vaker wordt afgesloten met een schoolexamen alleen in leerjaar 4 en de keuzevakken vaker worden geëxamineerd in zowel het derde als vierde leerjaar.
- Het schoolexamen van het profielvak omvat volgens de meeste docenten de inhoud van alle vier de modules in de beroeps- en kaderberoepsgerichte leerweg.
- De beoordeling van een profielmodule of een keuzevak in het schoolexamen richt zich bij ongeveer de helft van de docenten op alle eindtermen.
- Voor het schoolexamen van het profielvak gebruikt de helft van de docenten toetsmateriaal uit een lesmethode en toetsitems die zij zelf of collega's op hun school hebben ontwikkeld. Voor het schoolexamen van de keuzevakken wordt met name gebruik gemaakt van toetsen die de docenten zelf of collega's op hun school hebben ontworpen.
- Een kleine meerderheid van de docenten voegt schooleigen inhoud toe aan het schoolexamen van het profielvak en de beroepsgerichte keuzevakken.

Helderheid van de beroepsgerichte programma's in het algemeen

Een ruime meerderheid van de docenten vindt de nieuwe indeling van de beroepsgerichte programma's in kern, profielvak en keuzevakken duidelijk en is tevreden over de informatie die men krijgt over de vernieuwing van de programma's. Iets meer dan de helft van de docenten vindt het (enigszins) duidelijk hoe LOB in het examenprogramma aangeboden gaat worden.

Relevantie van de beroepsgerichte programma's in het algemeen

Driekwart van de docenten vindt dat de nieuwe beroepsgerichte programma's leerlingen voldoende mogelijkheden bieden om zich in de volle breedte te kunnen oriënteren. Ook vindt men het werken met profielvakken en beroepsgerichte keuzevakken (enigszins) een geschikte manier om tot een meer leerlinggericht programma te komen. Over of de nieuwe beroepsgericht programma's zich minder concentreren op de beroepspraktijk lopen de meningen meer uiteen.

Impact van het beroepsgerichte programma

De meeste docenten geven aan dat de invoering van het nieuwe beroepsgerichte programma voor hen een taakverzwaring is. De docenten verschillen van mening over de stelling of ze het nieuwe programma met *meer* plezier en enthousiasme gegeven ten opzichte van het oude programma. Docenten vinden dat het nieuwe van het programma vooral zit in de mogelijkheid voor leerlingen om keuzevakken uit andere beroepsgerichte profielen te kunnen volgen. Ook vraagt het nieuwe programma van hen andere inhoudelijke kennis.

Uitvoerbaarheid van het beroepsgerichte programma

- Iets meer dan de helft van de docenten vindt het nieuwe beroepsgericht programma en de inhoud van de syllabus (enigszins) goed uitvoerbaar. De meningen van de docenten lopen nog iets meer uiteen over of er voldoende diepgang kan worden bereikt met het nieuwe beroepsgerichte examenprogramma.
- Ongeveer 60% van de docenten voelt zich gesteund door de schoolleiding bij de invoering van het nieuwe programma, en vindt het aantal contacturen (enigszins) toereikend.
- Bijna 70% van de docenten voelt zich (enigszins) voldoende toegerust voor het geven van een nieuw beroepsgericht programma. 65% vindt dat er voldoende gelegenheid voor nascholing is. Aanbod en behoefte van de bijscholing sluit niet altijd op elkaar aan.

- Iets meer dan de helft van de docenten vindt dat er (enigszins) voldoende lesmateriaal en praktijkruimte beschikbaar is voor het beroepsgerichte programma. Eveneens vindt iets meer dan de helft dat er (enigszins) voldoende materialen en gereedschappen aanwezig zijn in deze praktijkruimte(s).
- Bijna 70% van de docenten vindt het beroepsgerichte examenprogramma (enigszins) goed toetsbaar. Het toetsmateriaal is (enigszins) voldoende beschikbaar bij zo'n 60% van de docenten.

Tijd voor de invoering

Docenten gebruiken in grote meerderheid vrije tijd voor de invoering van het nieuwe beroepsgerichte programma. Nog geen 50% van de docenten wordt gefaciliteerd in hun taakbeleid voor de invoering.

Helderheid van het beroepsgerichte programma

Bijna 70% van de docenten vindt dat het nieuwe examenprogramma en de syllabus voor hun profielvak (enigszins) een helder beeld geven over wat er van leerlingen wordt verwacht op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden.

Relevantie van het beroepsgerichte programma

Iets minder dan 70% van de docenten vindt dat leerlingen (enigszins) een beter beeld krijgen van hun interesses en waar ze goed in zijn door het nieuwe beroepsgerichte programma. Eveneens vindt 70% dat het nieuwe programma (enigszins) voldoende mogelijkheden biedt om tot samenhang met LOB te komen.

Docenten denken het meest gevarieerd over de stelling 'het nieuwe beroepsgerichte programma motiveert leerlingen, omdat het leren sterk in de (beroeps)praktijk wordt geplaatst'.

4. Resultaten schoolbezoeken

4.1 Loopbaanoriëntatie en -begeleiding

Uit de interviews blijkt dat Loopbaanoriëntatie en –begeleiding (LOB) in veel scholen nog moet landen. Over de opzet van LOB is nagedacht en aan de uitvoering wordt gewerkt, maar in de schoolpraktijk komt het nog niet overal even goed uit de verf. Docenten hebben veelal wel helder voor ogen dat er nog het nodige moet gebeuren op dit vlak. Soms komt het ook voor dat de docenten dit niet zien als een ontwikkelpunt, terwijl leerlingen uitspraken doen waaruit blijkt dat LOB nog niet goed van de grond komt. Docenten zeggen over de implementatie van LOB het volgende:

- D Het staat nog een beetje in de kinderschoenen. Na iedere module moeten ze een stukje evalueren. Dat geeft meer houvast voor het keuzemoment. Docenten vergeten het nog wel eens (E&O).⁹*
- D Ik heb nog niet zo veel ervaring met LOB. Ze zijn er in de onderbouw mee begonnen en nu komt het ook in klas drie (Z&W).*
- D Er zijn maar weinig kinderen die hun keuzevakken kunnen afstemmen op het mbo. Weinig leerlingen weten precies wat ze willen (PIE).*
- D Het moet nog wel beter tot stand komen dat leerlingen bewuste keuzes gaan maken. Dat keuzevakken goed gekozen worden, dat is nog even een slag (HBR).*
- D LOB willen we integreren. We maken een digitaal portfolio. We bespreken nu welke bewijsstukken erin horen. Zowel reflectief als summatief, met een beoordeling (HBR).*
- D Het is nog niet bekend hoe we LOB gaan aanbieden. Daar werken we nog aan. Ik zou het graag integreren (BWI).*

Keuzes over profiel of vervolgopleiding zijn in de beleving van de leerlingen vaak gemaakt op basis van gesprekken met ouders, en minder vaak op basis van gesprekken met docenten. Daarnaast maken leerlingen vaak een profielkeus op basis van eliminatie van de profielen die hen niet aanspreken. Dit blijkt onder andere uit de volgende citaten van leerlingen:

- L Ik heb geen gesprekken gehad met een docent. Dat zou ik wel graag willen maar dat wordt niet gedaan. Ik praat er wel over met mijn ouders en ik kijk op de website van het ROC (E&O).*
- L Ik wilde iets met recreatie, dus HBR. Mijn ouders vonden me meer bij Zorg & Welzijn passen dus dat heb ik gekozen (ZW).*
- L We kregen thuis een groot papier met allemaal keuzes. Daar mocht je uit kiezen. We hebben geen gesprekken gevoerd op school (PIE).*

⁹ Om het onderscheid tussen citaten van docenten en leerlingen helder te maken, zijn de docentcitaten opgesomd met een 'D' en leerlingcitaten met een 'L'.

- L *Ik wilde iets met Zorg & Welzijn doen maar kwam er achter dat dat met babies was. Toen ontdekte ik dat er ook HBR was. Dat heb ik gekozen, met een keuzevak rondom sport (HBR).*
- L *Ik denk dat ik in zorg en welzijn verder wil. Techniek is niks voor mij en ik wil ook geen kok worden. Bij zorg en welzijn leer je ook koken (Z&W)*
- L *Ik zag niet echt veel in de andere profielen. Ik denk dat ik later een eigen bedrijf wil (D&P).*
- L *Ik ben heel creatief, en dan was dit het enige dat overbleef (MVI).*
- L *We krijgen LOB. Dan moet je vragen beantwoorden. Het helpt niet om te kiezen. Ik vul maar wat in. Niemand doet het serieus. [...]. Ik koos gewoon wat me leuk leek. Ik heb geen idee wat ik hierna wil gaan doen (D&P).*
- L *Ik werd uit de les gehaald, kreeg een formulier en daar moest ik uit kiezen. Ik heb in tien minuten besloten wat ik moest doen. Vandaar dat ik nu niet zeker weet wat ik gekozen heb (E&O).*
- L *Ik wilde nooit iets met horeca. Maar mijn zus deed het en zij maakte allemaal erg lekkere dingen. Dat wilde ik leren. Ik wil niet verder in deze richting. Als baan lijkt het me niet leuk ivm de werktijden. (HBR).*
- L *Als je vragen hebt kun je naar mevrouw x, maar die heeft haast nooit tijd (MVI).*

Op een aantal scholen heeft LOB al wel een duidelijke plek ingenomen. Dit wordt door een docent als volgt verwoord:

- D *We proberen LOB in alle lessen door te voeren. Ik gebruik vaak filmpjes van beroepen in beeld en dan gaan we het beroep bespreken. Dat doen ze in de beroepsgerichte lessen en ook bij de mentor. Vooral in de keuzevakken. Dan kunnen ze zien welke competenties daarbij passen. We werken met een talentenmap. Daarin kunnen ze zien welke competenties bij een beroep passen en waarin ze zichzelf nog kunnen verbeteren (HBR).*

Ook uit uitspraken van leerlingen blijkt dat LOB op een aantal scholen aansluit bij de behoeften van leerlingen:

- L *Ik weet het echt nog niet. Gastvrouw lijkt me leuk, maar werken met kinderen of zzp-er worden lijkt me ook leuk. Ik ben het echt aan het onderzoeken. Ik ben er met mijn mentor over aan het nadenken (HBR).*
- L *Ik heb genoeg gesprekken gehad met mentoren en leraren. Ik kreeg ook LOB. De begeleider heeft me geholpen om me goed voor te bereiden op wat ik wil worden: machinist. (MaT).*

Docenten ervaren dat de LOB vooral een zinvolle invulling krijgt, als de beroepsgerichte docent degene is die de leerlingen op dit vlak begeleidt. Dit wordt door meerdere docenten opgemerkt.

- D *De mentor in het derde jaar is een avo-docent. Dat maakt het voeren van reflectiegesprekken lastig. In het vierde jaar is het de beroepsgerichte docent, dat gaat beter (E&O).*

- D Het LOB-uur wordt verzorgd door de mentor. Je merkt wel dat het voor de leerlingen een meerwaarde heeft als het een beroepsdocent is (Groen).*
- D Het lastige is wel dat LOB zowel wordt aangeboden via het profiel, als door de mentor. Bieden we genoeg LOB aan tijdens MVI? En sluit dat wel aan bij wat de mentor doet? Het is soms wel een moeilijke combinatie (MVI).*

Op diverse plaatsen hebben scholen ervaren dat leerlingen soms onjuiste verwachtingen hebben van bepaalde profielen. Deze scholen hebben vervolgens de voorlichting aangepast, om het aanbod en de doelgroep beter op elkaar af te stemmen.

- D Het type leerlingen dat we kregen paste niet altijd bij het profiel. Nu hebben we ook duidelijk aangegeven bij de mentoren welke kenmerken van leerlingen goed passen en welke niet (MVI).*
- L Je kunt een dag kijken naar alle vier de profielen. Ik had daar ook graag de minder mooie kant willen zien. Alles was heel praktisch op de open dag. En dan als je het gekozen hebt blijkt het heel veel theorie te zijn (BWI).*

4.2 De programmering van het profielvak

Er is grote variatie in het moment waarop het profielvak wordt aangeboden en afgesloten. Sommige scholen bieden dit in het derde jaar aan en sluiten het dan ook af. Deze scholen ervaren een hoge tijdsdruk:

- D Het afnemen van het examen in leerjaar drie, geeft zoveel druk dat we alleen het programma kunnen volgen en geen eigen inhoud toe kunnen voegen. Anders redden we het niet. Veertien uur per week stoppen we ze vol met informatie, zodat ze hun examen in het derde jaar kunnen doen (MVI).*
- D De leerlingen ervaren te veel druk en ze vinden het veel te veel. (BWI).*

Andere docenten willen wel graag examen in het derde jaar afnemen, maar doen het toch niet:

- D We hadden graag in het derde jaar het profiel willen afronden met het examen in plaats van examen in het vierde jaar en dan de keuzevakken in het vierde jaar willen doen (Z&W).*
- D Het liefst zouden we het profielvak in het derde jaar afsluiten zodat je in het vierde jaar kan verdiepen. Leerlingen kunnen dan ook veel bewuster kiezen voor de keuzedelen (HBR).*

Anderen bieden het profielvak aan in het derde jaar aan en frissen dit in het vierde jaar op middels een examentraining.

- D Ons probleem wordt wel dat de inhoud van de modules wat wegzakt na leerjaar drie. We doen wel examentraining om het dan in klas vier weer wat op te halen (E&O).*

Om deze redenen zijn er ook scholen die in het derde jaar alle profielmodulen voor de helft aanbieden, en in het vierde jaar voor de andere helft. Ook zijn er scholen met de wens om twee keer per jaar examen af te nemen.

4.3 De breedte van het profielvak

Een aantal docenten heeft er moeite mee dat de nieuwe profielen breder zijn. Andere docenten zijn hierover juist weer wel tevreden.

- D *In de vierde klas stonden ze echt in de bakkerij, keuken of het restaurant. Recreatie is er nu bijgekomen. Vroeger leerden ze al veel eerder een deegje maken (HBR).*
- D *De jongens vinden het heel vervelend dat ze elektro moeten doen. En de andere helft weer dat ze metaal moeten doen (PIE).*
- D *Profieldeel 4, het maken van een product, is echt technisch. Dat sluit niet aan bij leerlingen die voor D&P kiezen. [...] De leerlingen moeten het verplicht doen, het is niet hun ding, het sluit niet aan bij de interesse. Dat kost veel energie en geeft geen voldoening (D&P).*
- D *We bieden dit profiel aan voor de creatieve leerlingen. De combinatie met ICT is echter wel een hele vervelende. Het zit niet lekker in het profiel. Het zijn twee verschillende typen leerlingen, dat is een moeilijke om te matchen. Het is lastig om het ergens anders te plaatsen, dat snap ik ook wel (MVI).*
- D *We geven thema's, dus alle vier de profieldelen zitten in alle thema's. ICT is het lastigst om in te passen. Het CSPE heeft ook een thema, met een deel a b c en d. En die delen hebben met elkaar te maken. Alleen ICT staat los van de rest (MVI).*
- D *We hebben het goed op de rit, een afwisselend programma. We hebben een middenweg gevonden waarmee we de twee typen leerlingen, creatief en minder creatief hopen te bedienen. De MV en de I zijn twee verschillende type leerlingen en dat maakt het erg lastig. (MVI).*
- D *Zo'n 30 tot 40 % van onze leerlingen weet al wat ze willen en dan is het programma verarmd, minder diep, verbreed (PIE).*
- D *Het is minder diepgaand en het mbo is niet veranderd. Dus ze komen armer binnen bij elektrotechniek of bij metaal. Want op het mbo zijn het verschillende opleidingen (PIE).*
- D *Ik kan meer met mijn vak. Onderwerpen zijn breder, meer gerelateerd aan mijn vak. Geen metaal en elektro meer en dat vind ik fijn (BWI).*
- D *Ik verwacht niet dat de aansluiting met het vervolgonderwijs verbetert. Omdat ze vier richtingen doen: bouwen, schilderen, meubelmaken en metselen in plaats van alleen maar één van deze vier. Hierdoor komen ze dus met minder bagage het vervolgonderwijs binnen (BWI).*
- D *Er zit meer uitdaging en afwisseling in. Het stukje interieur biedt kansen voor bijvoorbeeld meisjes en leerlingen die met design bezig willen zijn (BWI).*
- D *De profielvakken geven een goed beeld van het beroep. Niet 100%, maar dat hoeft ook niet, want dan gaan leerlingen afhaken. Ik was allround timmerman, tegenwoordig is dat anders, nu is alles een specialisatie, je werkt eenzijdiger. Ik bouwde een huis van onderaf op, nu komt er iemand die alleen kozijnen doet, iemand die deuren doet, enzovoort. Alleen bij kleine ondernemers is het nog anders (BWI).*
- D *Voor de leerling die weet wat hij wil is dit een aderlating. Voor wie het niet weet is dit een zegen (D&P).*
- D *Voorheen leerden ze een 'vak'. Nu is het 'proeven aan' (D&P).*

Ook voor de leerlingen geldt dat de meningen verdeeld zijn over de breedte van het profiel: sommige leerlingen die al weten wat ze willen zouden liever meer diepgaand op één onderwerp door willen gaan, anderen waarderen juist de breedte.

- L Stel ik ga door in de horeca, dan heb ik hier wel een goede basis: twee borden op één hand, bepaalde termen, snijtechnieken, basis van een brood. Maar op een gegeven moment ben je klaar en wil je meer (HBR).*
- L Ik leer hier wel de basisdingen. Nadenken over hoe je iets precies aan gaat pakken. Ook programmeren. Dat is best handig (D&P).*
- L Dat is knudde. Alles gaat de hele tijd over hovenier. Het zou wel leuk zijn als het ook over veehouderij ging. De boeken zijn te veel gericht op wie hovenier of bloemist wil worden. (Groen).*
- L Ik wil eigenlijk meer elektro doen, en minder metaal. Ook zou ik vaker CAD-tekeningen willen maken (PIE).*

4.4 De inhoud van het profielvak

Mate van detail / diepgang

Meerdere docenten vinden de profielinhoud te vakspecifiek en gedetailleerd. Zij zouden liever zien dat het oriënterende karakter van het vmbo beter tot uiting komt. Zij vinden dat er nu te veel theorie behandeld moet worden die beter zou passen op het mbo of die zelfs daar niet aan bod zou moeten komen.

- D Op het mbo hebben ze de kennis die ze hier leren niet nodig, niet eens bij het afstuderen. Bijvoorbeeld de kleurencodes van NCI bij schilderen. De leerlingen moeten weten hoe de kleurencodes in elkaar steken. Dit kan op het centraal examen komen. Ander voorbeeld is de labda waarde van een muur waarmee ze moeten kunnen rekenen om de isolatiewaarde van een constructie te bepalen. Dit is geen vmbo meer (BWI).*
- D Bij het examen [op basis van inzage] zijn soms hele beroepsinhoudelijke vragen, dat vind ik echt niet reëel. Het examenprogramma is zo vaktechnisch, terwijl het profiel gewoon breed is (Groen).*
- D Het voelt als terug bij af. Je gaat weer naar de ouderwetse administratie-leerling. Het zou eigenlijk iets breder moeten. Wel btw, kasboekje bijhouden, kassa, maar niet het boekhouden zelf. Ze vinden het moeilijk en theoretisch. Dat hoort op het mbo (E&O).*
- D Het programma is te gedetailleerd ingevuld. Beroepsgericht is goed, want dan krijgt de leerling het gevoel van dit is het beroep. Maar de mate van detail is te groot. Te veel de diepte in (MVI).*
- D Wat er gevraagd wordt, daarvan is het niveau te hoog. Ik praat nu alleen voor elektro. Er worden allerlei dingen gevraagd die je niet terugziet op het examen (PIE).*

Hoeveelheid theorie

Docenten vinden het moeilijk om leerlingen op het beoogde niveau te krijgen door de hoeveelheid theorie. Leerlingen lopen snel een achterstand op als zij even ziek zijn. Ook zijn er scholen die liever meer aandacht aan de praktijk zouden besteden maar dit niet doen omdat zij verwachten dat ze dan niet alle theorie kunnen behandelen.

- D Ik ben heel druk om de vertaalslag van de theorie naar de klas te maken en het leuk voor ze te houden. Ik vind dat leerlingen recht hebben op een stuk praktijk. Daarvoor is echter onvoldoende ruimte omdat wel alle theorie behandeld moet worden (Groen).*
- D PIE omvat erg veel leerstof voor de leerlingen (PIE).*
- D Het materiaal dekt de lading, maar het is veel. Heel veel theorie (M&T).*
- D Ik geef vijf van de twaalf uur theorie. Dat is te veel (BWI).*
- D De methode is goed. Het is wel veel theorie, maar het is motorvoertuigen. Dat is een theoretisch vak (M&T).*

Gebrek aan afwisseling / werkvormen

Veel van de geïnterviewde leerlingen vinden dat ze te veel met theorie bezig zijn, en klagen soms over gebrek aan afwisseling in opdrachten. Leerlingen zijn liever meer in de praktijk bezig.

- L We hebben steeds dezelfde opdrachten. ABC verwerken in een excell-bestand. Misschien zou het iets breder kunnen, niet alleen administratie maar ook receptie of zo (E&O).*
- L We doen alles met de computer. Vier, vijf uur in de week achter de computer, afhankelijk van hoe snel je klaar bent (PIE).*
- L Ik vind wel dat er veel theorie in zit. In een dag stage leer je meer dan in de hele week op school, vanwege de hoeveelheid theorie. In de praktijk werk je vanuit een probleem. Dat is de enige manier waarop je naar een auto kijkt, maar dat doen we op school niet (M&T).*
- L Dingen met ICT vind ik niet allemaal nuttig. Je moet wel weten hoe het allemaal gaat, maar uiteindelijk als je het elke week doet wordt het saai (MVI).*

Gebrek aan overzicht

Docenten en leerlingen missen soms het overzicht. Leerlingen hebben soms moeite om de inhoud uit elkaar te houden of tijdig af te ronden. Docenten zeggen hierover het volgende:

- D Het is eigenlijk echt nog zoeken naar de vaste routine. Eigenlijk ligt alles overhoop in mijn vaste volgorde. De structuur moet terug. Het zit nu allemaal in losse boekjes en versnipperd (PIE).*
- D Bij veel korte opdrachten ben je veel administratietijd kwijt (PIE).*
- D Ik zou ramgek worden als ik een leerling was. Het is veel te druk en veel te veel (M&T).*
- D Wil je meer in de praktijk en meer met het bedrijfsleven, dan kost dat veel tijd. Er moet niet veel uitvallen. Als een leerling een week ziek is, heeft ze een probleem (HBR).*
- D De inhouden zijn wel goed maar er is te veel tijdsdruk (HBR) ¹⁰.*

¹⁰ Deze school neemt in het derde jaar het CSPE af.

- D** *Te veel dingen naast elkaar, tegelijk. Het loopt door elkaar (BWI).*

Leerlingen zeggen over de werkdruk en het gebrek aan overzicht:

- L** *We hebben heel veel boekjes tegelijk. De ene keer moet je in een boekje werken dat nog niet af is, dan moet je weer in een ander boekje waar je nog niet in begonnen bent (E&O).*
- L** *We hebben elke dag elektro én metaal. We hebben liever de ene maand het één, de andere maand het ander. Een vast werkschema zou fijner zijn (PIE).*
- L** *Ik wil graag óf meer tijd, óf minder theorie (M&T).*
- L** *Als je een les mist heb je gelijk iets gemist voor het examen (MaT).*
- L** *Het was heel veel. Vaak twee gerechten in vier uur. Het was veel te veel en het ging te snel. Dan gaat het ook vaker niet goed (HBR).*
- L** *Je moet afronden omdat het tijd is, maar dat lukt niet altijd binnen de tijd. De volgende les ben je weer met wat anders bezig. Maar het is juist het mooist als je kunt zien dat het gelukt is (M&T).*
- L** *Op stage leer je meer. Daar doe je meer omdat je alle gereedschap hebt en een hele dag de tijd hebt (BWI).*

Sommige scholen kunnen hier beter mee uit de voeten door middel van een meer integrale of thematische insteek.

- D** *De inhoud geef ik met plezier, en dat komt omdat we het thematisch hebben vormgegeven (MVI).*
- D** *Bij ieder thema werken de leerlingen aan het volledige proces. Dus bij thema houtbewerking: klantgesprek, prijsopgave maken, je eigen excursie organiseren, de catering doen en er een film van maken (D&P)¹¹.*
- D** *Door de nieuwe opdrachten die we maken wordt het uitdagender. Het wordt praktischer ingericht, met de theorie ondersteunend (HBR).*
- D** *Het programma is conceptueler geworden, meer in een context geplaatst, meer verbanden worden gelegd (E&O).*

Eén docent uit ook expliciet de wens voor een examen met integrale opdracht:

- D** *Als je PIE hebt, zorg dan ook voor een volledig geïntegreerd examen. Af van de losse werkstukjes in het examengedeelte. Vaardigheden leer je los, maar in het examen moet het samenkomen. Bijvoorbeeld: maak een buitenlamp, laat die werken met elektrotechniek bij een fontein, dan integreer je ze (PIE).*

¹¹ Op deze school kiezen de leerlingen D&P uit vier thema's en volgen alle vier de profieldelen vanuit dat ene thema.

Verschillen examenprogramma bb en kb

Voor de meeste docenten is het verschil in exameneisen tussen basis en –kader helder. Wel zijn er docenten die vinden dat voor een verkeerde insteek is gekozen. De respondenten die niet tevreden zijn vinden het vooral van belang dat zowel basis als kaderleerlingen voldoende met de praktijk bezig zijn. Anderen vinden de verschillen niet zo heel groot of hebben geen moeite met de verschillen.

- D Ik heb het idee dat basisleerlingen meer moeten sleutelen en dat kaderleerlingen meer theorie krijgen. Dat was ook al bij het oude programma. Ik vind dat jammer voor de kaderleerlingen (M&T).*
- D Kader is als vertrekpunt genomen voor het basis-programma. Eigenlijk zou basis een compleet ander examen moeten hebben. Omdat de eindtermen geglobaliseerd zijn is het lastig om daarbinnen onderscheid aan te brengen. Ook in de bbl zou herkennen en toepassen het uitgangspunt moeten zijn (E&O).*
- D Het CSPE was onderscheidend uitgewerkt. Misschien wel teveel, want het verschil is niet zichtbaar in de eindtermen (MVI).*
- D Ik vind het voor basis te moeilijk als je kijkt naar het boek. Met de methodes die wij hebben is het echt onbegonnen werk. Ik moet eigenlijk dingen aan ze leren waar ik niet achter kan staan. Ik leg het zo eenvoudig mogelijk uit en herhaal veel. Voor kader is het goed te doen, maar wat er van basis wordt verwacht vind ik te veel (Groen).*
- D Basisleerlingen die metaal kiezen, komen met de vraag 'moeten wij ook examen doen in elektro', waarop ja gezegd wordt. Ze reageren dan dat ze het diploma niet gaan halen. Ik vind dat niet goed. Wij hebben veel leerlingen in de klas die een IQ hebben onder de 70. Die kun je dit niet aanbieden, want dat halen ze niet (PIE).*
- D Er is niet veel verschil voor Z&W. Daarom kan ik makkelijk leerlingen laten overstappen. Kader heeft meer leeswerk dan basis. En basis heeft meer tijd. Er is wel wat verschil, maar niet veel, en dat is okee (Z&W).*
- D Het is duidelijk: Kader moet iets meer kunnen toepassen. Basisleerlingen moeten iets meer reproduceren. Het verschil is helder (HBR).*
- D De verschillen staan wel duidelijk aangegeven maar we doen er niet zo heel veel mee. De verschillen zijn ook niet zo heel groot (HBR).*
- D Er staat weinig verschil in de syllabus tussen bb en kb. De kern is creatief, en dat is niet afhankelijk van het niveau (MVI).*

4.5 Keuzevakken: de systematiek

Het werken met keuzevakken wordt door nagenoeg alle de docenten gezien als een verbetering, met name omdat leerlingen hierdoor beter kunnen kiezen wat bij ze past. Sommige scholen benutten de keuzevakken voor gerichte verdieping binnen het eigen profiel. Anderen geven leerlingen de ruimte om juist ook buiten het profiel ervaring op te doen, bijvoorbeeld voor leerlingen die kiezen tussen twee profielen.

- D Als je het echt zo gaat invoeren als bedacht krijgen de leerlingen meer keuzevrijheid. Ze kunnen kiezen wat bij hun past. Daar ben ik heel erg voorstander van (Groen).*
- D Voor de aansluiting met het mbo is het van groot belang dat we de ruimte hebben om per uitstroomrichting andere keuzevakken verplicht te stellen. Bij iedere richting behoort een andere set aan keuzevakken. Dat is heel bewust gedaan om de aansluiting met het mbo, en zelfs de mogelijkheid voor een verkorte mbo-periode, open te houden (MaT)¹².*
- D Het grootste verschil is de gerichte keus voor de keuzevakken. Haarverzorging en uiterlijke verzorging moest eerst iedereen, nu is het een gerichte keus. Vakinhoudelijk is er denk ik niet zo veel veranderd (Z&W).*
- D Het fijne is wel dat leerlingen die verder willen met bijvoorbeeld gastheerschap, dat je daar dan ook wat meer op kunt focussen (HBR).*
- D We willen zorgen dat leerlingen ook buiten het profiel kunnen kiezen en dat leerlingen ook echt kunnen shoppen bij een andere afdeling. Dat is voor leerlingen heel fijn want dan kunnen ze echt snuffelen (HBR).*
- D Met de keuzedelen is het fantastisch dat ze kunnen aansluiten bij hun interesses (D&P).*
- D Voor D&P zijn de keuzevakken erg van belang. Daarmee ervaren leerlingen of een bepaalde richting wat voor hun is. Door te ervaren kunnen ze er weer op reflecteren (D&P).*
- D Ik verwacht een betere aansluiting met het mbo. Als leerlingen gericht een keuzevak volgen, en ook door de stage, krijgen ze veel meer mee dan voorheen bij landbouw-breed (Oirschot, d, groen). Ze hebben meer kans om zich te verdiepen of om te kijken of iets echt bij ze past. Sommigen zullen na het opdoen van ervaring hun keuze bijstellen (Groen).*
- D Sommige keuzevakken, zoals groene vormgeving en styling, dat is écht een verdiepende module op mbo-niveau. Voor leerlingen is dat wel pittig. Het mbo zal wel blij zijn met de basiskennis die de leerlingen al hebben opgebouwd als ze binnenkomen. (Groen).*
- D De keuzedelen kun je strategisch inzetten zodat de aansluiting beter is (E&O).*
- D Profiel en keuze is prima, ik zou graag meer keuzedelen willen zoals botenbouwen of stofferen (MVI).*
- D De keuzedelen daar ben ik erg blij mee. Die zijn zo op de praktijk gericht (Z&W).*

¹² Via de keuzevakken kunnen de leerlingen van dit profiel op het vmbo een mbo-kwalificatie niveau 2 behalen.

Leerlingen geven aan dat de keuzevakken helpen om beter in beeld te krijgen in welke richting zij in de toekomst verder willen.

- L Je moet niet te snel op één ding focussen, maar door de keuzevakken merkte ik wel dat het klopte (D&P).*
- L Wat ik hier doe helpt wel om scherp te krijgen wat ik hierna wil doen. Je kan verschillende richtingen op en dan kun je weten wat je wil worden. Door te doen merk je of het leuk is (D&P).*

Ook bij de keuzevakken blijkt het, net als bij de profielvakken, hier en daar nodig om de voorlichting aan te passen om de verwachtingen van leerlingen af te stemmen op de mogelijkheden.

- D Leerlingen mogen overal uit kiezen. Bij de keuzedelen hadden mijn collega's verwacht echt hele gemotiveerde leerlingen te krijgen, maar dat viel nog een beetje tegen (Z&W).*
- L Graag iets duidelijkere voorlichting over de keuzevakken. Interieur en design leek heel leuk, maar dat bleek alleen houtbewerken te zijn. Daar kwam ik pas achter toen ik het al gekozen had (D&P).*

4.5.1 Keuzevakken: de inhoud

Over de inhoud van de keuzevakken is ook een aantal opmerkingen gemaakt. Soms wordt de opmerking gemaakt dat een leerling voorkennis uit het profieldeel nodig heeft om een keuzevak te kunnen volgen. In een enkel geval sluit een keuzevak niet aan bij de verwachtingen van een docent.

- D Zodra we de keuzedelen beschikbaar gaan stellen aan leerlingen van een ander profiel, heb ik aangepaste materialen nodig. Dit is omdat dat deel van wat ik nodig heb in het profieldeel zit. Zonder dat deel kunnen ze het keuzevak niet doen. Wat in het profiel zit is voorwaardelijk (BWI).*
- D Als je ziet wat er bij het keuzevak patisserie hoort, is dat eigenlijk geen vmbo-niveau. Wat je daar leert hoort in mijn beleving meer bij het mbo (HBR).*
- D Assisteren in de gezondheidszorg is een vreemde eend in de bijt. Eenzijdig, en het niveau is te hoog. Als je het goed wilt doen wordt het gelijk te specifiek. De methode-ontwikkelaar heeft het meer op receptie gericht (Z&W).*

4.5.2 Keuzevakken: de keuzemogelijkheden

Op veel scholen zijn de keuzemogelijkheden nu nog beperkt, maar overal is de intentie aanwezig om het aantal keuzemogelijkheden uit te breiden. De variatie in de mate waarin leerlingen keuzemogelijkheden krijgen aangeboden is groot. Er zijn scholen waar leerlingen uit alle keuzevakken van alle profielen kunnen kiezen. Ook zijn er scholen waar leerlingen kunnen kiezen uit een ruim aanbod van keuzevakken binnen het eigen profiel. Op één school kunnen leerlingen kiezen uit drie arrangementen die nauwkeurig zijn afgestemd op aansluitend vervolgonderwijs, waarbij ieder arrangement bestaat uit vier afgestemde keuzevakken (MaT). Op andere scholen zijn één of twee keuzevakken verplicht bij een bepaald profiel.

Eén school biedt in het derde jaar modules aan uit vier verschillende profielen. Eind derde jaar kiest de leerling uit een van die profielen, die hij of zij dan in het vierde jaar afsluit. De modules uit het derde jaar worden aangedragen als keuzevakken. Leerlingen zijn zich overigens nog niet altijd bewust van het bestaan van keuzevakken. Dit is vooral het geval als de leerlingen ook weinig keuzemogelijkheden hebben.

- D We hebben eigenlijk bewust maar vier keuzevakken aangeboden, omdat je ze ook moet voorbereiden op het landelijk examen. Er zijn veel raakvlakken tussen onze keuzevakken en het profieldeel (HBR).*
- D De leerlingen krijgen nu nog te weinig keuzes aangeboden (HBR).*
- D Ik zou willen dat we meer maatwerk kunnen leveren voor leerlingen die echt weten wat ze willen (D&P).*
- D Als we zo ver zijn dat we de keuzes buiten het profielvak kunnen aanbieden, is het een echte verrijking: Een BWI jongen die eigen ondernemer wil worden, kan dan zelf zijn stukje installatie en elektro doen. Een jongen die monteur wil worden, kan ook leren lassen (M&T).*

Leerlingen geven aan dat zij graag meer keuzemogelijkheden zouden zien waarmee zij kunnen aansluiten bij de eigen interesse.

- L Ik zou willen dat je zelf kan kiezen wat je wil bij D&P. Ik wil boekhouden ipv houtzagen, ik wil een webshop maken in plaats van met ijzer werken. Er zijn best veel keuzevakken, maar alleen commercieel en ondernemen hebben met handel te maken. Als je techniek wil doen dan kies je toch voor techniek? (D&P).*
- L Game design en tekenen / schilderen zijn verplicht en horen bij profiel MVI. Dan kunnen we volgend jaar nog kiezen uit de keuzevakken die horen bij BWI en PIE. Dat is lastig (MVI).*
- L Dat je echt kunt kiezen wat je wil doen, zoals we voor machinepark konden kiezen. Dat zou ik wel meer willen (Groen).*

4.5.3 Keuzevakken: de organisatie

Met name bij kleine scholen, of profielen met weinig leerlingen, lopen de docenten tegen organisatorische beperkingen aan. Zo is er een school die leerlingen laat kiezen uit een ruim aanbod aan keuzevakken, maar vervolgens alleen aanbiedt waarvoor de meeste inschrijvingen binnenkomen. Andere scholen komen wel tegemoet aan de keuzen van de leerlingen, maar lopen daarbij aan tegen de verhouding docent – leerling. Als iedereen wat anders doet, moet toch de veiligheid gegarandeerd kunnen worden, zoals bij technische profielen. Ook worden keuzevakken soms op andere locaties, zoals bijvoorbeeld bij een bedrijf, aangeboden omdat men afhankelijk is van de outillage elders. Dit wordt lastig bij kleine groepen leerlingen. Soms biedt één docent met hulp van een assistent twee verschillende keuzevakken tegelijk aan in twee verschillende ruimtes.

- D We hebben een kleine groep, dus zo heel veel kunnen de leerlingen niet kiezen. Zo konden ze kiezen uit twee vakken, de rest hebben wij ingevuld. Daarbij hebben we rekening gehouden met de voorkeuren (Groen).*
- D Het organiseren van keuzevakken is lastig omdat we maar drie docenten hebben. Onze leerlingaantallen zijn geslonken, waardoor we in het vierde jaar twee groepen hebben en in het derde maar één. Daardoor hebben we twee keuzevakken moeten schrappen. Dat deden we op basis van populariteit (HBR).*

- D *We bieden veel keuzevakken aan, maar de verroostering is afhankelijk van het aantal leerlingen dat zich aanmeldt. Dat kan betekenen dat een voorbereid keuzevak niet doorgaat. Het kan ook betekenen dat er tegelijk twee keuzevakken aangeboden worden. Ik kan niet tegelijk buiten en binnen zijn, dus dan wordt een klasse-assistent ingezet. Maar dan moet ik wel twee keuzevakken voorbereiden. We zijn allemaal blij dat het draait, maar persoonlijke affiniteit telt op dit moment even niet mee (Groen).*
- D *Een aantal keuzedelen zijn praktisch niet uitvoerbaar, vanwege de kosten en de haalbaarheid. Dan blijf je toch in de theorie hangen. Ik probeer dit in stages vorm te geven, maar dat is niet haalbaar. Hoe doen andere scholen dat? (BWI).*
- D *We zouden graag meer keuzedelen aanbieden, maar daarvoor hebben we te weinig mensen (PIE).*
- D *Veiligheid is lastig bij de keuzevakken. En dat is moeilijk (BWI).*
- D *Ik moet mezelf opdelen en dat kan niet, want ik kan niet overal de veiligheid waarborgen (PIE).*

4.6 Samenwerking met het mbo

Scholen willen graag samenwerken met het mbo, om verschillende redenen. Veel scholen willen zodoende de aansluiting verbeteren. Een enkele school werkt samen met het mbo omdat daar de benodigde faciliteiten beschikbaar zijn.

- D *Ik zou afstemming over keuzevakken wel zinvol vinden. Ik zou wel willen afstemmen op het mbo, ook als het geen vrijstellingen oplevert (E&O)*
- D *Een leerling die alles van HBR heeft gedaan, heeft al heel veel mee. Maar het mbo krijgt van allerlei pluimage binnen, ik vraag me af of ze wel kunnen omgaan met die diversiteit (HBR).*
- D *Mijn collega overlegt met mbo-instellingen. Ik denk niet dat er heel veel uitkomt. Samenkomen is volgens mij al moeilijk, en het is moeilijk om op één lijn te komen (HBR).*
- D *We hebben ons bij één van de ROC's georiënteerd op wat het ROC belangrijk vindt. Op basis daarvan hebben we keuzemodulen gekozen. Ook is er afstemming op het gebied van voorlichting en meeloopdagen, maar niet op het gebied van doorlopende leerlingen (D&P).*
- D *We zijn bezig met het vormgeven aan een keuzevak samen met het AOC en een bedrijf. (Groen).*
- D *Als het gaat om portfolio zou ik graag meer met ze samenwerken (HBR).*
- D *Ik heb veel contact met hout en meubileringscollege. Zo stem ik bijvoorbeeld het tekenprogramma af. Het metselen doe ik daar (MVI).*
- D *Als je het programma van de profielen bekijkt en je betreft het mbo er bij, dan kun je zorgen voor een mooie aansluiting. Je moet dan naar het programma kijken op het niveau van vaardigheden/competenties. (Z&W).*
- D *Transport is er bij gekomen en dat hebben we uitbesteed aan het mbo. Hierdoor zijn de lijnen met het mbo nog korter geworden. We stemmen veel af. (M&T).*

- D *Behalve voor één profielvak, werken we verder niet samen met het mbo. De ideeën liggen er wel. We willen graag een snelle leerling sneller door laten gaan (M&T).*
- D *We werken nog niet samen aan een doorlopende leerlijn. Maar ik zit nu in klankbordgroepjes met nog een vmbo-school, wat aannemers, en de mbo's (BWI).*

Sommige scholen stellen echter andere prioriteiten omdat zij niet al te veel van samenwerking verwachten. Dit is bijvoorbeeld het geval als leerlingen uit één profiel naar verschillende ROC's in de regio uitstromen. Met welk ROC zou je dan wel of niet afstemmen? Bij andere vmbo-scholen is de afstand tot het meest nabijgelegen ROC 45 km. Uitwisseling van leerlingen is dan logistiek lastig realiseerbaar. Daarnaast hebben docenten ervaren dat samenwerking sterk persoonsgebonden is, en dat bij personeelwisselingen de samenwerking weer vervalt.

- D *Er is uitstroom vanuit ons profiel naar drie verschillende ROC's. We zijn weleens bij elkaar wezen kijken maar er is weinig afstemming. Van leerlingen horen we wel dat er veel dubbeling in zit. We moeten het wel goed doen, want het mbo houdt niet zo veel rekening met ons. We krijgen ook geen ervaringen terug van het mbo (E&O).*
- D *Er is een keer een mbo-delegatie hier geweest. Daar is verder geen vervolg aan gegeven. De wil is er wel van beide kanten. Tijd, daar ontbreekt het aan (Z&W).*
- D *We hebben nog niet voldoende afgestemd op het mbo. We zijn zelf nog met de basis bezig. Eerst maar eens zelf een vast programma hebben. (MVI).*
- D *Samenwerken met het mbo vinden we niet fijn. We worden daar gezien als het kleine broertje (PIE).*
- D *Er is geen tijd voor en er zijn teveel wisselingen in het mbo. We hebben dat een tijdlang geprobeerd, maar door wisselende bemensing werd het geen succes (E&O).*
- D *Ik heb niet zo'n zicht op de aansluiting. Ik krijg slecht de antwoorden die ik nodig heb van het mbo. En de ROC's liggen overigens ook ver hier vandaan (HBR).*
- D *In de praktijk is het mbo niet zo toegankelijk. Je mag niet snel in de keuken kijken, dat is een heel gevecht (Z&W).*

4.7 Bekwaamheid docenten

Voor een aantal docenten zijn er met de nieuwe profielen ook nieuwe inhouden bijgekomen. Sommige docenten zijn verbaasd dat dat ze met weinig scholing toch een bevoegdheid kunnen krijgen. Zij voelen zich, ondanks een cursus, nog niet bekwaam.

- D *We zijn met z'n drieën een dag op cursus geweest en hebben nu de bevoegdheid voor recreatie gehaald (HBR).*
- D *De scholing die geweest is was summier. Nu ben ik docent in vijf gespecialiseerde vakgebieden. Er les in geven is heel wat stappen verder (PIE).*
- D *Er zijn inhouden bijgekomen waar ik niks vanaf weet. [...] Ik ben onvoldoende deskundig om in te kunnen spelen op actuele ontwikkelingen. Ik krijg weleens aanvullingen vanuit het platform, maar daar kan ik niks mee. Ik heb scholing nodig (M&T).*

Ook leerlingen geven (indirect) het belang aan van docenten die goed op de hoogte zijn:

- L** *Docenten moeten zelf wel goed getraind zijn. We moeten soms dingen doen terwijl we eigenlijk niet weten wat we doen en waarom. We hebben een boek gekregen dat je moet leren voor de toets. Je krijgt wel een opdracht maar er wordt niet verteld wat daar verder mee wordt gedaan (D&P).*

Sommige docenten hebben er moeite mee dat ze nu te maken krijgen met inhouden waar ze weinig verwantschap mee voelen. Zij voelen zich niet bekwaam genoeg om leerlingen te kunnen enthousiasmeren of om voldoende in te kunnen spelen op actuele ontwikkelingen.

- D** *Op dit moment kan ik nog geen aandacht besteden aan actuele ontwikkelingen, omdat ik nog bezig ben om mezelf te redden. Ik ben bakker van oorsprong, recreatie is nieuw voor mij. Ik snap de gedachtegang, maar persoonlijk gezien is het jammer (HBR).*
- D** *Ik moet straks gaan 3D-printen maar ik hou van sport en geüniformeerde beroepen. Ik kijk daar heel erg tegenop. Ik moet er in mee want het is mijn baan en ik ga het doen, maar ik denk niet dat ik op dat gebied een heel motiverende docent kan zijn (D&P).*
- D** *De grootste verandering is dat uiteindelijk elke beroepsgerichte docent alle vier de profielvakken moet kunnen aanbieden. Omwille van de affiniteit wordt er weleens onderling wat geruild. Je moet kennis hebben op veel verschillende gebieden (D&P).*
- D** *Transport heb ik me eigen gemaakt. We spreken er veel over. Er wordt van me verwacht dat het gewoon bij mijn takenpakket hoort (M&T).*
- D** *Het is een breed veld. Ik deed metaal, mijn collega elektro. Nu staan we samen op PIE, een heel breed spectrum. Over installeren hebben we onvoldoende kennis. We kunnen ons redden (PIE).*

4.8 Taakverzwaring docenten

Vrijwel alle geïnterviewde docenten geven aan dat de invoering van het nieuwe beroepsgerichte programma een taakverzwaring met zich heeft meegebracht. Dit kan variëren van een tijdelijke tijdsinvestering als gevolg van het werken met nieuwe materialen, tot het volledig ontwikkelen van eigen materialen of opzetten van een nieuw programma. Docenten steken hier eigen tijd in. Wel hebben zij de verwachting dat deze tijdsinvestering van tijdelijke aard is.

- D Ik zou eigenlijk wel meer gefaciliteerd willen worden. Het moet allemaal binnen de reguliere tijd. We zouden ook wel wat meer willen afstemmen en daar wat tijd voor krijgen (E&O).*
- D We hebben er wel tijd voor gekregen maar er zit ook wel veel eigen tijd in. Het is leuk om te doen, maar eigenlijk is het te veel soms. Ik ga ervanuit dat het tijdelijk is (HBR).*
- D We krijgen ontwikkeluren. Maar excursies horen bij de lesvoorbereiding. Ons profiel is sterk naar buiten gericht en het kost veel tijd om de contacten warm te houden maar daar krijgen we geen extra tijd voor (Groen).*
- D Ja, deze twee jaar is er zeker een taakverzwaring. Het wordt langzaam minder, ik weet niet of het tijdelijk is omdat de organiseerbaarheid lastig blijft (HBR).*
- D Het is zeker tijdelijk, maar daarna ook nog omdat je blijft aanpassen. Je blijft schaven en toevoegen. We krijgen niet standaard ontwikkeluren, maar dat is wel nodig (MVI).*
- D Voor mij is het geen verzwaring. Ik ben een praktijkman. Voor een collega van mij is het wel een verzwaring (BWI).*

Referenties

Akker, J. van den (2003). Curriculum perspectives: An introduction. In J. van den Akker, W. Kuiper & U. Hameyer (eds.), *Curriculum landscapes and trends* (pp. 1-10). Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Kerkhoffs, J. en R. Abbenhuis (2014). *Structuur beroepsgericht vmbo*. Bunnik: SPV.

Kerkhoffs, J. en R. Abbenhuis (2015). Tussenevaluatie vernieuwing beroepsgerichte programma's vmbo, juli 2015. Geraadpleegd op 25 mei 2016 van <http://vernieuwingvmbo.nl/tussenevaluatie-met-veel-voorbeelden/>

Ministerie van OCW (2011). Project vernieuwing beroepsgerichte programma's in het vmbo. Sectoren economie, zorg & welzijn en techniek. Projectopdracht. Geraadpleegd op 25 mei 2016 van http://www.vernieuwingvmbo.nl/wp-content/uploads/2012/05/Projectopdracht_vernieuwing-beroepsgerichte_programma-5.pdf

Ministerie van OCW (2015). *Programmaplan vernieuwing vmbo. 2015 – Verbeteren, verbinden, voorbereiden*. Den Haag: Ministerie van OCW. [ongepubliceerd]

Ministerie van OCW (2017). *Analyse onderwijsaanbod voortgezet onderwijs*. [Kamerbrief]. Geraadpleegd op 14 oktober 2017 van: <https://nieuwvmbo.nl/web/viewer.html?file=https://nieuwvmbo.nl/wp-content/uploads/2017/07/Brief-Tweede-Kamer-leerlingaantallen.pdf>

Bijlage Tabellen met percentages per beroepsgericht profiel

(docentvragenlijst leerjaar 3)

Helderheid van de beroepsgerichte examenprogramma's in het algemeen

Tabel 1.1: Stelling: De nieuwe indeling van het beroepsgerichte programma in kern, profielvak en keuzevakken is duidelijk voor mij - per profiel en totaal (in %).

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	7	0	0	3	33	0	0	0	0	2	2
Enigszins mee oneens	7	4	5	5	0	0	6	4	9	4	5
Enigszins mee eens	29	31	16	30	22	29	33	12	24	22	25
Helemaal mee eens	57	61	70	62	22	57	50	81	68	63	63
Weet niet / n.v.t.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vraag niet beantwoord	0	4	8	0	22	14	11	4	0	9	5

Tabel 1.2: Stelling: Ik ben tevreden met de informatie die ik krijg over de vernieuwing van de beroepsgerichte examenprogramma's - per profiel en totaal (in %).

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	7	1	3	5	33	0	0	0	6	2	4
Enigszins mee oneens	14	11	8	16	11	14	17	8	15	17	13
Enigszins mee eens	29	35	46	62	22	43	39	19	53	28	39
Helemaal mee eens	50	48	38	16	22	29	33	69	24	43	40
Weet niet / n.v.t.	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0
Vraag niet beantwoord	0	5	5	0	11	14	11	4	0	9	5

Tabel 1.3: Stelling: De nieuwe beroepsgerichte examenprogramma's geven voldoende richting om een uitdagend LOB traject voor leerlingen te ontwikkelen - per profiel en totaal (in %).

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	21	5	3	11	33	14	0	8	21	2	8
Enigszins mee oneens	21	17	24	14	22	0	6	27	9	17	17
Enigszins mee eens	43	34	41	65	0	29	56	31	50	43	42
Helemaal mee eens	14	34	19	5	22	29	22	27	15	24	23
Weet niet / n.v.t.	0	7	8	5	11	14	6	4	6	4	6
Vraag niet beantwoord	0	4	5	0	11	14	11	4	0	9	5

Tabel 1.4: *Stelling: Voor mij is het duidelijk hoe LOB in het examenprogramma aangeboden gaat worden - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	21	6	8	16	44	14	6	23	18	7	12
Enigszins mee oneens	21	18	32	27	0	14	33	12	29	20	22
Enigszins mee eens	36	37	27	35	22	29	22	46	44	28	34
Helemaal mee eens	14	31	24	19	11	14	22	12	3	35	23
Weet niet / n.v.t.	7	2	3	3	11	14	6	4	6	2	4
Vraag niet beantwoord	0	5	5	0	11	14	11	4	0	9	5

Relevantie van de beroepsgerichte examenprogramma's in het algemeen

Tabel 1.5: *Stelling: De nieuwe beroepsgerichte programma's bij ons op school bieden voldoende mogelijkheden voor onze leerlingen om zich in de volle breedte te kunnen oriënteren - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	0	2	3	14	33	0	0	0	3	4	5
Enigszins mee oneens	21	14	19	16	22	0	11	15	15	13	15
Enigszins mee eens	29	35	27	51	33	29	28	35	38	39	36
Helemaal mee eens	50	43	43	19	0	57	50	46	44	35	39
Weet niet / n.v.t.	0	1	3	0	0	0	0	0	0	0	1
Vraag niet beantwoord	0	4	5	0	11	14	11	4	0	9	5

Tabel 1.6: *Stelling: Het werken met profielvakken en beroepsgerichte keuzevakken is een geschikte manier om tot een meer leerlinggericht programma te komen - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	7	1	8	22	44	14	0	12	15	7	9
Enigszins mee oneens	14	14	5	14	33	29	6	4	12	4	11
Enigszins mee eens	50	36	32	43	11	29	44	38	47	46	40
Helemaal mee eens	29	43	46	19	0	14	39	42	26	35	35
Weet niet / n.v.t.	0	1	3	3	0	0	0	0	0	0	1
Vraag niet beantwoord	0	4	5	0	11	14	11	4	0	9	5

Tabel 1.7: *Stelling: De nieuwe beroepsgerichte programma's concentreren zich minder op de beroepspraktijk dan de oude examenprogramma's - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	0	12	16	16	33	0	6	8	9	4	11
Enigszins mee oneens	14	17	35	14	11	14	22	38	6	30	21
Enigszins mee eens	57	27	22	19	11	43	28	27	44	24	28
Helemaal mee eens	29	28	8	46	22	14	22	23	32	24	26
Weet niet / n.v.t.	0	13	14	5	11	14	11	0	9	9	9
Vraag niet beantwoord	0	4	5	0	11	14	11	4	0	9	5

Impact van het nieuwe beroepsgerichte programma

Tabel 1.8: *Stelling: Het nieuwe van het examenprogramma zit in inhoud die up-to-date zijn - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	0	2	3	11	33	0	0	12	9	4	6
Enigszins mee oneens	21	12	22	32	11	0	28	31	24	20	21
Enigszins mee eens	50	48	51	41	22	71	33	35	50	43	45
Helemaal mee eens	29	17	11	11	22	14	28	15	18	11	16
Weet niet / n.v.t.	0	16	8	5	0	0	0	4	0	11	8
Vraag niet beantwoord	0	5	5	0	11	14	11	4	0	11	5

Tabel 1.9: *Stelling: Het nieuwe van het examenprogramma zit in de mogelijkheid voor leerlingen om keuzevakken uit andere beroepsgerichte profielen te kunnen volgen - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	7	1	3	8	33	29	6	8	15	4	7
Enigszins mee oneens	14	7	8	19	22	29	0	12	21	7	11
Enigszins mee eens	36	31	30	30	22	14	28	38	41	26	31
Helemaal mee eens	36	52	51	30	11	0	50	35	18	48	40
Weet niet / n.v.t.	7	4	3	14	0	14	6	4	6	4	5
Vraag niet beantwoord	0	5	5	0	11	14	11	4	0	11	5

Tabel 1.10: *Stelling: Het nieuwe van het examenprogramma zit in het structurele aanbod van LOB in het programma - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	7	1	5	8	33	14	6	12	9	0	6
Enigszins mee oneens	7	19	24	32	11	0	11	27	21	20	21
Enigszins mee eens	64	46	38	38	33	43	33	42	56	50	45
Helemaal mee eens	14	24	14	8	11	14	28	12	12	13	16
Weet niet / n.v.t.	7	4	14	14	0	14	11	4	3	7	7
Vraag niet beantwoord	0	6	5	0	11	14	11	4	0	11	5

Tabel 1.11: *Stelling: Door het nieuwe beroepsgerichte programma geef ik op een andere manier les dan voorheen - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	14	5	5	8	22	14	17	15	21	9	10
Enigszins mee oneens	7	25	19	22	0	14	39	19	15	20	21
Enigszins mee eens	57	34	32	51	44	43	17	31	38	46	38
Helemaal mee eens	21	30	35	14	22	14	17	31	18	11	23
Weet niet / n.v.t.	0	1	3	5	0	0	0	0	9	4	3
Vraag niet beantwoord	0	5	5	0	11	14	11	4	0	11	5

Tabel 1.12: *Stelling: Het nieuwe beroepsgerichte programma vraagt van mij andere inhoudelijke kennis dan voorheen - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	21	6	3	8	22	29	0	15	9	11	9
Enigszins mee oneens	0	2	16	19	11	0	11	8	3	22	10
Enigszins mee eens	36	20	46	41	22	29	39	15	38	37	32
Helemaal mee eens	43	64	30	27	33	29	39	54	41	17	41
Weet niet / n.v.t.	0	2	0	5	0	0	0	0	6	2	2
Vraag niet beantwoord	0	5	5	0	11	14	11	8	3	11	6

Tabel 1.13: *Stelling: Ik geef het nieuwe beroepsgerichte programma met meer plezier en enthousiasme dan het oude programma - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	14	16	11	30	22	29	11	19	18	7	16
Enigszins mee oneens	14	19	11	32	44	14	22	23	32	20	22
Enigszins mee eens	50	28	38	16	11	43	28	27	26	28	28
Helemaal mee eens	21	20	30	14	11	0	22	19	18	24	20
Weet niet / n.v.t.	0	12	5	8	0	0	6	8	3	11	8
Vraag niet beantwoord	0	5	5	0	11	14	11	4	3	11	5

Tabel 1.14: *Stelling: De invoering van het nieuwe beroepsgerichte programma betekent voor mij een aanzienlijke taakverzwaring - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	0	4	0	0	33	0	6	0	0	2	3
Enigszins mee oneens	21	2	8	0	0	0	0	12	0	2	4
Enigszins mee eens	21	20	19	32	11	29	11	27	18	26	22
Helemaal mee eens	57	69	68	65	44	57	72	54	71	57	64
Weet niet / n.v.t.	0	0	0	3	0	0	0	4	9	2	2
Vraag niet beantwoord	0	5	5	0	11	14	11	4	3	11	5

Uitvoerbaarheid van het nieuwe beroepsgerichte programma

Tabel 1.15: *Stelling: Het examenprogramma is voor mij goed uitvoerbaar in de klas - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	7	8	11	8	22	0	0	8	18	2	8
Enigszins mee oneens	7	23	27	30	11	0	17	23	32	13	22
Enigszins mee eens	71	45	38	46	22	57	44	50	32	43	44
Helemaal mee eens	14	8	16	11	22	29	22	12	6	17	13
Weet niet / n.v.t.	0	8	3	5	11	0	6	4	12	11	7
Vraag niet beantwoord	0	7	5	0	11	14	11	4	0	13	6

Tabel 1.16: *Stelling: De inhoud van de syllabus bij het examenprogramma is goed uitvoerbaar in de klas - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	7	4	5	11	33	0	0	8	21	0	7
Enigszins mee oneens	43	39	22	30	0	0	22	19	18	17	26
Enigszins mee eens	43	37	38	43	33	29	28	50	44	41	40
Helemaal mee eens	7	7	27	8	22	57	39	15	9	20	16
Weet niet / n.v.t.	0	5	3	8	0	0	0	4	9	9	5
Vraag niet beantwoord	0	8	5	0	11	14	11	4	0	13	6

Tabel 1.17: *Stelling: Er is voldoende lesmateriaal (van uitgevers danwel zelf ontwikkeld) beschikbaar voor het examenprogramma - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	0	11	19	16	11	0	11	12	21	0	11
Enigszins mee oneens	14	27	22	46	0	29	33	38	15	13	25
Enigszins mee eens	64	25	38	22	44	43	22	23	41	37	32
Helemaal mee eens	21	27	16	14	33	14	17	23	24	26	22
Weet niet / n.v.t.	0	2	0	3	0	0	6	0	0	11	3
Vraag niet beantwoord	0	8	5	0	11	14	11	4	0	13	6

Tabel 1.18: *Stelling: Het examenprogramma is goed toetsbaar - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	0	2	0	5	11	0	6	0	6	0	3
Enigszins mee oneens	21	18	22	19	11	0	6	19	18	7	16
Enigszins mee eens	57	41	46	54	33	43	56	54	41	46	46
Helemaal mee eens	21	20	19	14	33	43	17	15	24	24	21
Weet niet / n.v.t.	0	11	8	8	0	0	6	4	12	11	8
Vraag niet beantwoord	0	7	5	0	11	14	11	8	0	13	6

Tabel 1.19: *Stelling: Er is op mijn school voldoende toetsmateriaal beschikbaar voor het beroepsgerichte programma - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	0	8	11	16	44	0	6	8	12	7	10
Enigszins mee oneens	14	27	30	27	0	43	33	12	15	9	21
Enigszins mee eens	50	36	41	32	22	14	17	50	53	35	38
Helemaal mee eens	29	17	14	14	22	29	28	27	18	33	21
Weet niet / n.v.t.	0	5	0	11	0	0	6	0	3	4	4
Vraag niet beantwoord	7	7	5	0	11	14	11	4	0	13	6

Tabel 1.20: *Stelling: In het nieuwe examenprogramma kan ik voldoende diepgang bereiken - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	0	11	14	27	44	0	11	23	26	4	15
Enigszins mee oneens	29	22	22	35	22	43	17	8	21	20	22
Enigszins mee eens	43	37	35	22	11	14	22	42	35	30	32
Helemaal mee eens	29	19	19	8	11	29	28	19	18	22	19
Weet niet / n.v.t.	0	4	5	8	0	0	11	4	0	11	5
Vraag niet beantwoord	0	7	5	0	11	14	11	4	0	13	6

Tabel 1.21: *Stelling: Het aantal contacturen voor het beroepsgerichte programma is toereikend - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	21	8	14	24	11	0	11	15	29	2	14
Enigszins mee oneens	14	11	27	16	11	29	33	23	29	11	18
Enigszins mee eens	36	43	27	38	33	29	17	35	24	37	34
Helemaal mee eens	29	25	24	19	33	29	28	23	15	33	25
Weet niet / n.v.t.	0	4	3	3	0	0	0	0	3	4	3
Vraag niet beantwoord	0	8	5	0	11	14	11	4	0	13	6

Tabel 1.22: *Stelling: Er is voldoende praktijkruimte beschikbaar om het beroepsgerichte programma aan te kunnen bieden - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	14	20	14	24	22	14	11	27	6	13	17
Enigszins mee oneens	14	23	19	19	22	0	33	19	12	11	18
Enigszins mee eens	36	23	38	41	22	43	22	15	35	15	27
Helemaal mee eens	36	24	22	14	22	29	22	35	44	43	29
Weet niet / n.v.t.	0	2	3	3	0	0	0	0	3	4	2
Vraag niet beantwoord	0	7	5	0	11	14	11	4	0	13	6

Tabel 1.23: *Stelling: In de praktijkruimte(s) zijn voldoende materialen en gereedschappen beschikbaar voor het beroepsgerichte programma - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	14	17	11	19	22	14	6	15	0	11	13
Enigszins mee oneens	14	27	27	22	22	0	33	35	21	13	23
Enigszins mee eens	36	24	38	38	33	43	28	23	38	20	30
Helemaal mee eens	36	20	16	19	11	29	22	23	35	39	25
Weet niet / n.v.t.	0	4	3	3	0	0	0	0	3	4	3
Vraag niet beantwoord	0	8	5	0	11	14	11	4	3	13	7

Tabel 1.24: *Stelling: Ik ben voldoende toegerust (qua kennis en kunde) voor het geven van het nieuwe beroepsgerichte programma - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	7	4	0	8	11	0	6	8	15	0	5
Enigszins mee oneens	0	33	19	16	11	0	39	15	18	7	20
Enigszins mee eens	36	34	51	43	44	43	22	19	38	28	35
Helemaal mee eens	57	19	24	30	22	43	22	54	29	50	32
Weet niet / n.v.t.	0	2	0	3	0	0	0	0	0	2	1
Vraag niet beantwoord	0	8	5	0	11	14	11	4	0	13	6

Tabel 1.25: *Stelling: Ik krijg voldoende gelegenheid voor nascholing met betrekking tot het nieuwe beroepsgerichte programma - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	7	7	3	11	22	14	6	8	12	4	8
Enigszins mee oneens	0	17	27	27	22	0	28	15	24	11	19
Enigszins mee eens	43	30	43	27	33	14	22	15	32	26	30
Helemaal mee eens	50	36	22	32	11	57	28	58	29	37	35
Weet niet / n.v.t.	0	2	0	3	0	0	6	0	0	9	3
Vraag niet beantwoord	0	7	5	0	11	14	11	4	3	13	6

Tabel 1.26: *Stelling: De beschikbare bijscholingsmogelijkheden met betrekking tot de invoering van het nieuwe beroepsgerichte programma sluiten aan bij mijn behoefte - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	0	5	11	22	22	14	11	12	21	4	11
Enigszins mee oneens	0	28	27	38	11	0	11	19	18	17	22
Enigszins mee eens	57	33	38	30	33	29	28	27	47	22	33
Helemaal mee eens	43	23	16	8	22	43	28	38	12	26	23
Weet niet / n.v.t.	0	5	3	3	0	0	11	0	3	17	5
Vraag niet beantwoord	0	7	5	0	11	14	11	4	0	13	6

Tabel 1.27: *Stelling: Ik voel me gesteund door de schoolleiding bij de invoering van het nieuwe beroepsgerichte programma - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	14	10	11	11	33	0	6	15	9	7	10
Enigszins mee oneens	29	20	22	24	0	43	28	27	24	13	22
Enigszins mee eens	21	31	38	32	33	14	11	23	32	30	30
Helemaal mee eens	36	29	24	30	22	29	39	31	35	33	31
Weet niet / n.v.t.	0	2	0	3	0	0	6	0	0	4	2
Vraag niet beantwoord	0	7	5	0	11	14	11	4	0	13	6

Tijd voor de invoering

Tabel 1.28: *Bronnen van tijd voor de invoering - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Ik word hier voor gefaciliteerd in mijn taakbeleid ('taakuren')	50	47	49	32	22	29	44	54	38	43	43
Ik besteed minder tijd aan andere leerjaren	7	17	19	19	22	29	22	12	15	9	16
Ik steek er vrije tijd in	100	88	92	86	89	71	89	88	91	89	89
Ik heb geen extra tijd nodig voor de invoering	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Anders, namelijk:	7	2	3	5	0	0	0	4	12	0	4

Noot. Meerdere antwoorden mogelijk.

Helderheid van het nieuwe beroepsgerichte programma

Tabel 1.29: *Stelling: Het examenprogramma is voor mijn profielvak voldoende onderscheidend uitgewerkt voor de verschillende leerwegen - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	7	2	16	19	22	0	0	0	9	7	8
Enigszins mee oneens	0	14	27	41	11	14	17	12	15	20	19
Enigszins mee eens	57	48	38	24	44	29	33	54	59	24	41
Helemaal mee eens	36	13	8	5	11	43	33	23	6	22	16
Weet niet / n.v.t.	0	14	5	11	0	0	6	4	12	13	10
Vraag niet beantwoord	0	7	5	0	11	14	11	8	0	15	7

Tabel 1.30: *Stelling: De syllabus is voor mijn profielvak voldoende onderscheidend uitgewerkt voor de verschillende leerwegen - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	14	2	11	11	22	0	0	4	6	4	6
Enigszins mee oneens	0	16	16	27	11	14	17	12	12	11	15
Enigszins mee eens	57	45	51	35	44	14	44	46	56	37	44
Helemaal mee eens	29	18	8	11	11	57	28	23	9	20	17
Weet niet / n.v.t.	0	12	8	16	0	0	0	8	18	13	11
Vraag niet beantwoord	0	7	5	0	11	14	11	8	0	15	7

Tabel 1.31: *Stelling: Het examenprogramma van mijn profielvak geeft een helder beeld van wat er van leerlingen wordt verwacht op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	0	4	3	5	22	0	0	4	9	2	4
Enigszins mee oneens	21	19	16	16	11	14	22	15	12	9	16
Enigszins mee eens	43	43	59	54	33	0	44	46	53	41	46
Helemaal mee eens	36	20	16	14	22	71	22	23	18	20	21
Weet niet / n.v.t.	0	6	0	11	0	0	0	4	9	13	6
Vraag niet beantwoord	0	7	5	0	11	14	11	8	0	15	7

Tabel 1.32: *Stelling: De syllabus voor mijn profielvak geeft een helder beeld van wat er van leerlingen wordt verwacht op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	7	2	5	8	22	0	0	4	3	2	4
Enigszins mee oneens	7	16	8	11	22	14	17	12	24	9	14
Enigszins mee eens	64	48	59	57	11	0	33	46	47	33	46
Helemaal mee eens	21	20	16	14	33	71	39	23	18	30	23
Weet niet / n.v.t.	0	5	5	11	0	0	0	8	9	11	6
Vraag niet beantwoord	0	8	5	0	11	14	11	8	0	15	7

Tabel 1.33: *Stelling: De handreiking bij het examenprogramma van het nieuwe profielvak helpt mij bij het maken van een onderwijsprogramma - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	0	1	3	5	11	0	0	4	3	0	2
Enigszins mee oneens	14	13	8	19	11	14	17	23	21	4	14
Enigszins mee eens	71	46	54	46	44	43	39	31	38	46	45
Helemaal mee eens	7	24	16	5	22	29	28	8	9	17	16
Weet niet / n.v.t.	7	8	14	24	0	0	6	27	29	17	15
Vraag niet beantwoord	0	7	5	0	11	14	11	8	0	15	7

Relevantie van het nieuwe beroepsgerichte programma

Tabel 1.34: *Stelling: Het nieuwe beroepsgerichte examenprogramma biedt mijn leerlingen voldoende ruimte om zich te kunnen verdiepen in een gebied dat bij hen past - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	0	5	0	16	22	0	6	12	9	0	6
Enigszins mee oneens	7	16	19	30	33	29	11	4	21	11	17
Enigszins mee eens	71	49	46	46	22	0	44	50	53	41	47
Helemaal mee eens	21	19	24	8	11	57	22	23	12	24	20
Weet niet / n.v.t.	0	2	3	0	0	0	0	4	3	4	2
Vraag niet beantwoord	0	8	8	0	11	14	17	8	3	20	9

Tabel 1.35: *Stelling: Door het nieuwe beroepsgerichte programma krijgen mijn leerlingen een beter beeld van hun interesses en waar ze goed in zijn - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	7	4	3	5	22	0	0	8	18	0	5
Enigszins mee oneens	0	13	16	46	33	0	11	8	9	13	16
Enigszins mee eens	64	39	49	38	22	71	44	46	47	41	43
Helemaal mee eens	29	34	22	11	11	14	28	31	21	26	25
Weet niet / n.v.t.	0	2	3	0	0	0	0	0	3	2	2
Vraag niet beantwoord	0	8	8	0	11	14	17	8	3	17	8

Tabel 1.36: *Stelling: Het nieuwe beroepsgerichte programma biedt mijn leerlingen voldoende mogelijkheden om zich voor te kunnen bereiden op het mbo - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	0	4	0	3	22	0	0	8	9	2	4
Enigszins mee oneens	14	22	16	38	22	14	6	8	24	7	18
Enigszins mee eens	57	33	43	57	22	57	39	46	38	46	42
Helemaal mee eens	29	31	24	3	22	14	28	31	24	24	24
Weet niet / n.v.t.	0	2	8	0	0	0	11	0	3	4	3
Vraag niet beantwoord	0	8	8	0	11	14	17	8	3	17	8

Tabel 1.37: *Stelling: Het nieuwe beroepsgerichte programma biedt mijn leerlingen goed beeld van wat je in de beroepspraktijk met het geleerde kunt - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	0	5	8	8	22	14	0	8	9	2	6
Enigszins mee oneens	7	24	22	35	33	0	11	15	21	11	20
Enigszins mee eens	79	47	38	49	22	29	50	31	53	43	45
Helemaal mee eens	14	14	24	8	11	43	22	35	12	24	19
Weet niet / n.v.t.	0	1	0	0	0	0	0	4	0	2	1
Vraag niet beantwoord	0	8	8	0	11	14	17	8	6	17	9

Tabel 1.38: *Stelling: Het nieuwe beroepsgerichte programma maakt het beter mogelijk in samenwerking met het mbo doorlopende leerlijnen te ontwikkelen - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	21	7	5	8	44	14	0	0	9	0	7
Enigszins mee oneens	14	23	19	32	11	0	6	23	15	22	20
Enigszins mee eens	43	23	27	32	22	57	44	38	47	28	32
Helemaal mee eens	21	27	16	14	11	14	11	23	15	20	19
Weet niet / n.v.t.	0	11	24	14	0	0	22	8	12	13	13
Vraag niet beantwoord	0	10	8	0	11	14	17	8	3	17	9

Tabel 1.39: *Stelling: Het nieuwe beroepsgerichte programma vinden mijn leerlingen leuk - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	7	12	5	32	33	0	0	8	21	4	13
Enigszins mee oneens	7	19	24	27	22	14	11	27	12	20	20
Enigszins mee eens	64	42	38	19	22	57	39	35	44	41	39
Helemaal mee eens	21	14	19	8	11	14	22	19	18	13	15
Weet niet / n.v.t.	0	4	5	14	0	0	11	4	3	2	5
Vraag niet beantwoord	0	8	8	0	11	14	17	8	3	20	9

Tabel 1.40: *Stelling: Het nieuwe beroepsgerichte programma motiveert leerlingen omdat het leren sterk in de (beroeps)praktijk wordt geplaatst - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	7	10	14	19	33	14	0	8	21	4	12
Enigszins mee oneens	21	28	27	57	22	14	17	35	21	35	31
Enigszins mee eens	71	36	27	11	11	14	44	31	41	28	32
Helemaal mee eens	0	16	19	11	22	43	11	15	15	13	15
Weet niet / n.v.t.	0	2	5	3	0	0	11	4	0	2	3
Vraag niet beantwoord	0	8	8	0	11	14	17	8	3	17	8

Tabel 1.41: *Stelling: Het nieuwe beroepsgerichte programma biedt voldoende mogelijkheden om in te spelen op actuele ontwikkelingen in het werkveld - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	7	4	3	8	22	0	0	15	15	2	6
Enigszins mee oneens	14	13	19	38	22	29	17	12	12	13	17
Enigszins mee eens	50	45	38	38	22	14	39	38	50	41	41
Helemaal mee eens	29	25	32	16	22	43	28	27	15	22	24
Weet niet / n.v.t.	0	5	0	0	0	0	0	0	6	4	3
Vraag niet beantwoord	0	8	8	0	11	14	17	8	3	17	8

Tabel 1.42: *Stelling: Het nieuwe beroepsgerichte programma biedt voldoende mogelijkheden om tot samenhang met LOB te komen - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	7	2	5	8	22	14	0	8	12	0	5
Enigszins mee oneens	21	12	8	27	11	0	17	12	15	7	13
Enigszins mee eens	50	48	51	49	33	71	44	35	44	41	46
Helemaal mee eens	21	28	22	8	22	0	11	27	9	30	21
Weet niet / n.v.t.	0	1	5	8	0	0	11	12	18	4	6
Vraag niet beantwoord	0	8	8	0	11	14	17	8	3	17	8

Tabel 1.43: *Stelling: Het nieuwe beroepsgerichte programma biedt LOB een structurele plaats bij het leren van mijn leerlingen - per profiel en totaal (in %).*

	BWI	D&P	E&O	Groen	HBR	MaT	MVI	M&T	PIE	Z&W	Totaal
Helemaal mee oneens	7	2	5	19	22	14	0	8	9	0	6
Enigszins mee oneens	21	19	19	22	33	0	11	12	24	24	20
Enigszins mee eens	64	47	46	46	11	57	39	38	47	26	42
Helemaal mee eens	0	22	14	8	22	14	22	19	6	24	16
Weet niet / n.v.t.	7	1	8	5	0	0	11	15	12	9	7
Vraag niet beantwoord	0	8	8	0	11	14	17	8	3	17	8

Als landelijk kenniscentrum leerplanontwikkeling richt SLO zich op de ontwikkeling van het curriculum in het primair, speciaal en voortgezet onderwijs in Nederland. We werken met het onderwijsveld aan de doelen, kaders en instrumenten waarmee scholen hun opdracht vanuit een eigen visie kunnen vervullen.

We brengen praktijk, beleid, maatschappelijke ontwikkelingen en onderzoek samen en stellen onze expertise beschikbaar aan onderwijs en overheid, bijvoorbeeld in de vorm van leerplannen, tools, voorbeeldsmaterialen, conferenties en rapporten.

Hoofdlocatie
Piet Heinstraat 12
7511 JE Enschede

Nevenlocatie
Aidadreef 4
3561 GE Utrecht

Postadres
Postbus 2041
7500 CA Enschede

T 053 484 08 40
E info@slo.nl
www.slo.nl

 [company/slo](https://www.linkedin.com/company/slo)
 [SLO_nl](https://twitter.com/SLO_nl)